

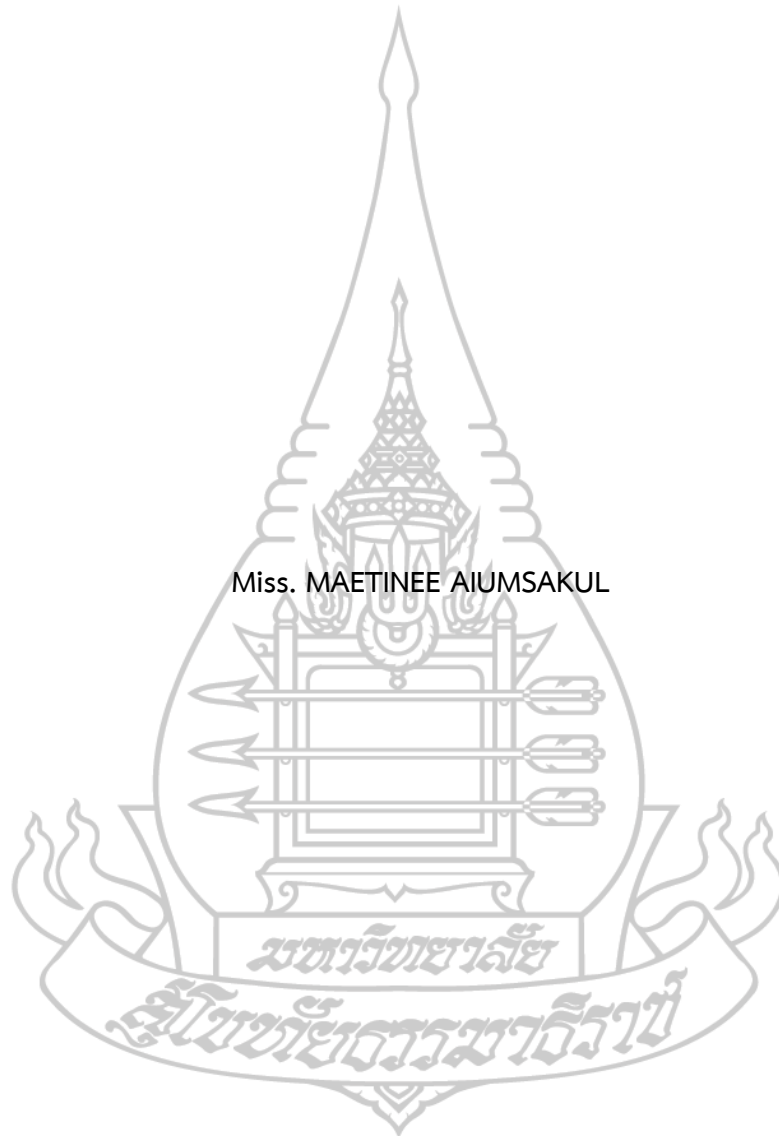
ปัญหาการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Problems of protecting children witnesses in human trafficking cases

Miss. MAETINEE AIUMSAKUL

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์
ชื่อและนามสกุล	นางสาวเมทินี เอี่ยมสกุล
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์

ผู้ศึกษา นางสาวเมทินี เอี่ยมสกุล รหัสนักศึกษา 2654001805

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานเด็ก รวมถึงมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน และมาตรการพิเศษในคดีค้ำมนุษย์ (2) ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการในการคุ้มครองพยานเด็ก รวมถึงมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานและมาตรการพิเศษในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และอังกฤษ (3) วิเคราะห์ปัญหาหลักเกณฑ์และมาตรการในการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทย (4) จัดทำข้อเสนอแนะและแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจาก หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ งานวิจัย ด้วบทกฎหมาย และข้อมูลสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานเด็ก รวมถึงมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน และมาตรการพิเศษอื่นในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และอังกฤษ

ผลการศึกษาพบว่า (1) แนวคิด ทฤษฎี หรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ยึดหลักการสิทธิมนุษยชนโดยมุ่งเน้นให้เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการถูกละเมิด รวมถึงการคุ้มครองในกระบวนการยุติธรรม (2) มาตรการในการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทยเมื่อเทียบกับ สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และอังกฤษ ยังมีข้อจำกัดในการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ การขาดแคลนทรัพยากรและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ และการขาดมาตรการป้องกันความเครียดและความกลัว เมื่อเทียบกับประเทศอย่างสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และอังกฤษที่มีระบบคุ้มครองพยานที่เข้มแข็งและมีมาตรการที่ครอบคลุมทุกด้าน (3) หลักเกณฑ์และมาตรการ ในการคุ้มครองพยานเด็ก รวมถึงมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน และมาตรการอื่นในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทยยังมีข้อจำกัดตั้งแต่กระบวนการคุ้มครองสิทธิในชั้นสอบสวนที่ไม่ครอบคลุมในความผิด ค้ำมนุษย์ รวมทั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับการเบิกความของพยานเด็กในระหว่างขั้นตอนการสืบพยานบุคคลที่ต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยส่งผลให้เด็กไม่ได้รับความปลอดภัย (4) เสนอให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 36 และพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 มาตรา 5 ให้ครอบคลุมและมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

คำสำคัญ องค์การอาชญากรรม คดีค้ำมนุษย์ มาตรการพิเศษ พยานเด็ก

Independent Study title: “Problems of protecting children witnesses in human trafficking cases”

Author: “Miss. MAETINEE AIUMSAKUL”; ID: “2654001805”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Dr. Wanwipa Muangtham, Assistant Professor; Academic year: 2023

Abstract

This independent study is a qualitative research with the objectives to (1) examine the concepts, theories, or principles related to the protection of child witnesses, including measures for concealing their names, surnames, and addresses, as well as other special measures in human trafficking cases; (2) compare the measures for protecting child witnesses, including measures for concealing their names, surnames, and addresses, and other special measures in human trafficking cases in Thailand and abroad; (3) analysis of the problems related to the principles and measures for protecting child witnesses in human trafficking cases in Thailand; and (4) develop recommendations and appropriate guidelines for addressing the issue of child witness protection in human trafficking cases in Thailand.

This independent study is a qualitative research conducted through document analysis. The researcher has gathered data from the relevant documents, including books, textbooks, theses, academic articles, research papers, legal texts, and information from the internet, both from Thailand and abroad, related to the protection of child witnesses. This includes measures for concealing their names, surnames, and addresses, as well as other special measures in human trafficking cases in Thailand and other countries.

According to the study. The research found that the, The result indicated that (1) The Concepts, theories, or principles related to the protection of child witnesses in human trafficking cases adhere to human rights principles, emphasizing that children have the right to protection from abuse, including protection within the justice process.(2) Measures for Protecting Child Witnesses in Human Trafficking Cases in Thailand Compared to the United States, Germany, and the United Kingdom, still have Thailand faces limitations in protecting child witnesses in human trafficking cases due to insufficient law enforcement, a lack of resources and specialized personnel, and inadequate measures to prevent stress and fear. In contrast, the United States, Germany, and the United Kingdom have strong witness protection systems and comprehensive measures in place.(3) Principles and measures for the protection of child witnesses, including measures to conceal the name, surname, and address of witnesses, and other measures in human trafficking cases in Thailand still have limitations. These include the protection of rights during the investigation process, which does not cover human trafficking offenses comprehensively, as well as limitations on the testimony of child witnesses during the witness examination process that must be conducted openly in front of the defendant, resulting in the child not being safe. (4) It is proposed to amend the Criminal Procedure Code, Section 133 bis, the Human Trafficking Criminal Procedure Act B.E. 2559, the Witness Protection Act in Criminal Cases B.E. 2546, Section 36, and the Court Police Act B.E. 2562, Section 5, to be more comprehensive and appropriate.

Keywords : Organized Crime, Human Trafficking Case, Special Techniques, Children Witnesses

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ สำนักงานศาลยุติธรรมที่ได้อนุมัติเงินทุนอุดหนุนสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ รวมทั้งได้รับความกรุณาจากท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ เป็นที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิชาติ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งและติดตามการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนความรู้ ถ่ายทอดแนวคิด ชี้แนะแนวทางต่างๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาค้นคว้าอิสระ รวมถึงเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์และช่วยเหลืออำนวยความสะดวกระหว่างการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัว ที่เป็นกำลังใจและคอยสนับสนุน ในทุกด้านตลอดมา ทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วง

ท้ายที่สุดนี้ หากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้ศึกษาขอน้อมรับ ความผิดนี้ไว้แต่เพียงผู้เดียว

นางสาวเมทินี เอี่ยมสกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	7
3. ขอบเขตของการศึกษา	8
4. ระเบียบวิธีวิจัย	8
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานเด็ก ในคดีค้ำมนุษย์	10
1. ความหมายและลักษณะของพยานหลักฐาน	10
1.1 ความหมายของพยานบุคคล	11
1.2 ลักษณะของพยานบุคคล	12
2. หลักการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	13
2.1 ความหมายของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ”	14
2.2 ประเภทของสิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ	17
2.3 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	18
3. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา	20
3.1 ประเภทการคุ้มครองสิทธิ	20
3.2 ระยะเวลาในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคล	20
3.3 หลักพิจารณาและการใช้มาตรการของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัย พยานบุคคล	21
3.4 การใช้มาตรการของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล	21
3.5 หลักการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย	22
4. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองและปฏิบัติต่อพยานเด็กในการพิจารณาคดีอาญา	25

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีค้ำมนุษย์	27
5.1 พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540	28
5.2 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551	28
5.3 ลักษณะพิเศษของของพยานในความผิดฐานค้ำมนุษย์	29
6. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	30
6.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)	31
6.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model)	31
บทที่ 3 กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทย และต่างประเทศ	33
1. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กและการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ	34
1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR)	34
1.2 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้ง ในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention Against Transnational Organized Crime 2000)	35
1.3 แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม ของสำนักงานยาเสพติดและอาชญากรรม แห่งสหประชาชาติ (Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime 2008)	37
1.4 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child - CRC)	41
1.5 อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน	44
1.6 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR)	48
1.7 กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice : The Beijing Rules)	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กและการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ของประเทศไทย	52
2.1 กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์	52
2.2 มาตรการที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็ก	54
3. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กและการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ตามกฎหมายต่างประเทศ	64
3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา	64
3.2 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	75
3.3 ประเทศอังกฤษ	86
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย	95
1. ปัญหากรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133ทวิ ไม่ได้บัญญัติ ให้การคุ้มครองสิทธิในการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในคดีค้ามนุษย์	95
2. ปัญหาข้อจำกัดเกี่ยวกับการเบิกความของพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ระหว่างขั้นตอน การสืบพยานบุคคลในชั้นพิจารณาของศาล	99
2.1 ประเด็นการสืบพยานคดีค้ามนุษย์ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย	100
2.2 ประเด็นการถามความพยานบุคคล	102
2.3 ประเด็นการบันทึกคำให้การพยานบุคคลลงในสำนวน	103
3. ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการด้านการคุ้มครองพยานเด็กตามมาตรการพิเศษ ในคดีค้ามนุษย์	106
3.1 หลักเกณฑ์และมาตรการในการคุ้มครอง	107
3.2 หน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองพยานภายในบริเวณศาล	111
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	113
1. บทสรุป	111
2. ข้อเสนอแนะ	113
บรรณานุกรม	120
ประวัติผู้ศึกษา	126

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การค้นหาความจริงเป็นหนึ่งในกระบวนการพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเนื่องจากต้องอาศัยพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย ดังนั้นพยานหลักฐานในคดีอาญาจึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ศาลสามารถตัดสินความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ โดยพยานหลักฐานมีหลายประเภท ได้แก่ พยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานบุคคลในคดีอาญาเป็นหนึ่งในหลักฐานที่สำคัญที่สุดในการพิจารณาคดีอาญา เพราะสามารถให้ข้อมูลหรือคำให้การที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือการกระทำที่เป็นประเด็นในคดีได้ ไม่ว่าจะประจักษ์พยานหรือพยานบอกเล่า

ในการพิจารณาคดีอาญา ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่การเป็นพยานบุคคลนั้นมีทั้งผู้มีส่วนได้เสียของคดีโดยตรงและมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดี ดังนั้น การเป็นพยานบุคคลที่มีได้มีส่วนได้เสียในคดีอาญาหรือเป็นพยานให้กับบุคคลอื่นโดยการร้องขอของผู้เสียหายหรือถูกหมายเรียกตามคำสั่งศาลเพื่อมาเป็นพยานในคดีโดยไม่สามารถปฏิเสธในการเป็นพยานบุคคลในคดีได้ กลับได้รับผลกระทบที่เป็นผลเสียต่อตัวพยานโดยตรง เช่น พยานบุคคลที่เป็นพยานสำคัญในคดีอาจไม่ได้รับความปลอดภัยจากผู้กระทำความผิดหรือพรรคพวกของผู้กระทำผิดรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด เพื่อไม่ให้พยานบุคคลดังกล่าวมาเบิกความต่อศาล ซึ่งการคุกคามพยานบุคคลเป็นปัญหาสำคัญ ในกระบวนการยุติธรรมที่ส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมและความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี การคุกคามหรือกดดันพยานสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ ตั้งแต่การข่มขู่ทางวาจา การใช้ความรุนแรงไปจนถึงการทำลายหลักฐานหรือการให้สินบน เป้าหมายของการคุกคามพยานส่วนใหญ่ก็เพื่อหวังผลในการป้องกันไม่ให้พยานให้ข้อมูลกับเจ้าหน้าที่หรือศาล รวมทั้ง เพื่อให้พยานเปลี่ยนคำให้การ การคุกคามพยานไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อคดีโดยตรงเท่านั้น แต่ยังสร้างผลกระทบต่อระบบยุติธรรมโดยรวม ทำให้ความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมนั้นลดลง และทำให้ผู้คนเกิดความลังเลที่จะมาเป็นพยานต่อศาล เพื่อตอบสนองต่อปัญหาหนี้ หลายๆ ประเทศได้พัฒนากฎหมายและมาตรการป้องกันเพื่อคุ้มครองพยานขึ้น ดังนั้น การคุ้มครองพยานจึงมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ ปีค.ศ. 2003 โดยมีหลักการคุ้มครองพยานเพื่อสนับสนุนการต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติที่มีลักษณะเป็นองค์กร ซึ่งหลักการเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่การสร้างกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อป้องกันและต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ซึ่งรวมถึงการคุ้มครอง การลักลอบค้ายาเสพติด การฟอกเงิน และอาชญากรรมอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมระหว่างประเทศ หลักการคุ้มครองพยานในอนุสัญญานี้รวมถึงการให้การคุ้มครองแก่ พยานและผู้เสียหาย ที่ให้ความร่วมมือกับการสอบสวนหรือกระบวนการยุติธรรมในคดีอาชญากรรมข้ามชาติ วิธีการคุ้มครองอาจรวมถึง การให้การคุ้มครองทางกายภาพ การเปลี่ยนชื่อ การย้ายถิ่นฐาน การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน และการให้ความปลอดภัยในช่วงเวลาของการพิจารณาคดี นอกจากนี้ อนุสัญญานี้ ยังกำหนดให้มีการจัดตั้งระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลและความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันและดำเนินคดีกับอาชญากรรมข้ามชาติ รวมถึงการสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมและการคุ้มครองพยานในระดับสากล การบังคับใช้หลักการเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือและความมุ่งมั่นจากประเทศสมาชิก เพื่อให้สามารถต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการเปิดเผยอาชญากรรมเหล่านี้ได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม

กฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทยได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งมีผลบังคับใช้ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม และให้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ ทั้งนี้ โดยให้มีการปฏิบัติที่เหมาะสม¹ รวมทั้งประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะให้บุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาได้รับความคุ้มครอง สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย²

¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 120 ตอนที่ 58 ก ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2546 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2546.

² อัจฉริยา ชูตินันท์. *อาชญาวิทยาและทัมขวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2557.

ซึ่งเจตนารมณ์ของการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ความคุ้มครองแก่พยานและบุคคล ที่เกี่ยวข้อง โดยความคุ้มครองนี้รวมถึงการให้ความปลอดภัยแก่พยานและบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งก่อนและหลัง การให้การต่อศาล รวมทั้งในระหว่างกระบวนการสอบสวน มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการข่มขู่ กลั่นแกล้ง หรือทำร้ายร่างกาย เพื่อส่งเสริมความมั่นใจในระบบยุติธรรม ทำให้บุคคลที่ จะมาเป็นพยาน มีความมั่นใจในการเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการยุติธรรม โดยไม่ต้องกลัว ถูกทำร้าย อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา การที่พยานได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมสามารถ ช่วยให้กระบวนการการค้นหาความจริงและการพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยให้สามารถ เอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้อย่างเต็มที่ และยังป้องกันและลดปัญหา การติดสินบนหรือการใช้วิธีการ ที่ไม่เหมาะสมในการหลีกเลี่ยงความผิด ด้วยเหตุดังกล่าว กฎหมายฉบับนี้ จึงให้ความสำคัญในการคุ้มครอง ความปลอดภัยครอบคลุมไปถึงผู้ที่มีความใกล้ชิดหรือเกี่ยวข้องกับพยานด้วย

สำหรับขั้นตอนของการค้นหาความจริงย่อมกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่มี ส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินคดีนั้น ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบและวิธีการในการค้นหาความจริงจากผู้เสียหาย หรือพยานจะมีวิธีการหรือรูปแบบในการดำเนินคดีที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะ ในการดำเนินคดีอาญา ของผู้ใหญ่กับการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็ก เนื่องจากเด็กถือว่าเป็นกลุ่มบุคคล ที่มีความแตกต่างกับบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ ในด้านอายุ สภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ รวมถึงข้อจำกัด ในเรื่องของวุฒิ เช่น การศึกษา ประสบการณ์การเรียนรู้ รวมถึง การถ่ายทอดข้อเท็จจริงหรือว่าเรื่องราว ที่ได้ประสบพบเจอมาโดยตรง นั้นยังไม่มีประสบการณ์เทียบเท่ากับผู้ใหญ่ จึงทำให้เกิดแนวคิดในการคุ้มครอง ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กขึ้น โดยเด็กควรได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ซึ่งในประเทศไทยได้มีการบัญญัติ หลักเกณฑ์ในการสอบปากคำเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ไว้ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2550 มาตรา 133 ทวิ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อปกป้องเด็ก ที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ในกรณีที่มีการสอบปากคำ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย พยาน หรือแม้แต่ตัวผู้ต้องหาเอง เพื่อมิให้เด็กต้องได้รับผลกระทบต่อด้านจิตใจหรือด้านอื่นๆ อันจะส่งผลเสีย ต่อเด็กในกระบวนการค้นหาความจริงในคดีอาญา ดังนั้น จึงถือว่าเป็นมาตรการพิเศษเพื่อปกป้อง และคุ้มครองสิทธิของเด็กได้รับความคุ้มครองและประโยชน์สูงสุดจากการดำเนินกระบวนการ ในการดำเนินคดีอาญาที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง ได้กำหนด หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็ก โดยกำหนดให้ในการถามปากคำ ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กนั้น ให้แยกกระทำเป็นสัดส่วนในสถานที่เหมาะสมสำหรับเด็ก โดยให้มี นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการเข้าร่วมถามปากคำด้วย ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายอันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการชุลมุนต่อสู้

ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ความผิดฐานกรรโชก ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การค้าประเวณี ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ หรือคดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุก ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ได้ร้องขอ³

จากเงื่อนไขของฐานความผิดดังกล่าวนี้ ได้มีการจำกัดประเภทคดีที่ต้องจัดให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการอยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี โดยหากเป็นความผิดอื่นนอกเหนือจากที่ระบุไว้ในมาตรา 133 ทวิ ซึ่งเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ต้องร้องขอ พนักงานสอบสวนจึงจะอยู่ในบังคับที่ต้องจัดให้มีสหวิชาชีพเข้าร่วมในการสอบปากคำ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการหลักการให้เด็กซึ่งยังอ่อนวัยและด้อยประสบการณ์เป็นผู้ตัดสินใจที่จะปกป้องสิทธิของตนเองแทนที่จะเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่จะเป็นฝ่ายดำเนินการให้บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่อาจให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กในคดีอาญาได้อย่างเต็มที่

และจากสภาพปัญหาการค้ำมนุษย์ โดยเฉพาะการค้าผู้หญิงและเด็กได้รับการตระหนักจากประชาคมโลกว่าเป็นอาชญากรรมที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง เพราะเป็นการแสวงหาประโยชน์จากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยผู้เสียหายไม่ได้สมัครใจและได้กระทำกัน อย่างกว้างขวางจนกลายเป็นขบวนการเชื่อมโยงทั้งในและนอกประเทศ⁴ และได้มีความพยายาม นำกฎหมายมาใช้ควบคุมและแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 และได้มีการพัฒนากฎหมายอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เพื่อเป็นหลักในการปราบปรามอาชญากรรมและคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์แทน พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ในอดีตได้ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติต่อเด็ก ที่เป็นผู้กระทำความผิดด้วยการกำหนดมาตรการพิเศษที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป แต่ในส่วนของผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กนั้นกฎหมายกลับไม่ได้ให้ความสำคัญ ทั้งที่ในความเป็นจริงหากผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กต้องมาให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นพิจารณาของศาล เด็กเหล่านั้น

³ มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2550

⁴ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการค้ามนุษย์. รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของประเทศไทยประจำปี 2557. 23 พฤษภาคม 2566 สืบค้นจาก <http://www.nocht.msociety.go.th/album/download/d429f3da903eb0231e0c968ba7d715e.pdf>

ย่อมจะได้รับความเสียหายทางจิตใจหรือชื่อเสียงไม่ต่างจากผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับเพศหรือการทารุณเด็ก สภาพจิตใจของเด็กเหล่านี้ยังต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ

สำหรับการคุ้มครองพยานบุคคลในประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาใช้บังคับเป็นกฎหมายเฉพาะสำหรับการคุ้มครองพยาน และได้มีการแก้ไขล่าสุดเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565 เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แต่ปัจจุบันก็ยังมีปัญหาด้านการปฏิบัติอยู่พอสมควรโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กนั้นสาเหตุประการสำคัญเกิดจากการที่พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ไม่ได้กำหนดถึงการคุ้มครองพยานเด็กเอาไว้เป็นการเฉพาะ มีเพียงการกำหนดบทบัญญัติ ในลักษณะของมาตรการที่ใช้กับพยานโดยทั่วไปไม่ได้เฉพาะเจาะจงกับพยานเด็ก แต่เนื่องจากพยานเด็กนั้นเป็นผู้ที่มีลักษณะพิเศษและมีความแตกต่างจากพยานที่เป็นผู้ใหญ่ ในด้านวิวุฒิและคุณวุฒิ ที่รัฐควรต้องให้ความสำคัญคุ้มครองเป็นอย่างมากกว่าปกติของการคุ้มครองพยานทั่วไป เพราะการที่เด็กต้องอยู่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นระยะเวลาที่นาน หรืออยู่ในการคุ้มครองพยานที่ยาวนาน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่พยานนั้น ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากเด็กมีความต้องการตามสภาพปกติแห่งวัยและการได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเอง ตามช่วงวัยที่ต่างกัน และต้องการความใกล้ชิดต่อผู้ปกครองและครอบครัวไม่เหมือนกันการที่กฎหมายไม่กำหนดถึงการคุ้มครองพยานเด็กไว้ทำให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการคุ้มครองพยาน ขาดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานไปในมาตรฐานเดียวกัน แต่จะขึ้นกับความรู้ความสามารถส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่แต่ละรายทำให้พยานเด็กได้รับการปฏิบัติที่อาจจะไม่เหมาะสม และมีผลกระทบต่อพยานเด็กในกระบวนการยุติธรรม

นอกจากประเด็นปัญหาดังกล่าวแล้ว ก็ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการเบิกความพยานเด็กในชั้นพิจารณาคดีของศาล ได้มีการนำมาตรการต่างๆ มาใช้ในการคุ้มครองพยาน แต่มาตรการต่างๆ เหล่านั้นก็ไม่ใช่วิธีมาตรการเพียงมาตรการเดียวที่จะสามารถคุ้มครองพยานให้ปลอดภัยจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจากมาตรการต่างๆ ที่ปรากฏในกฎหมายวิธีสบัญญัติก็เป็นมาตรการที่สามารถนำมาใช้ร่วมด้วย แต่กฎหมายวิธีสบัญญัติ ไม่ว่าจะป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญา ก็ยังมีบทบัญญัติที่อาจช่วยในการคุ้มครองพยานไม่ครบถ้วน อาทิเช่น มาตรการในการเบิกความโดยปกปิดข้อมูลที่อาจจะระบุตัวตน ซึ่งเป็นมาตรการที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง แต่ในทางปฏิบัติในการพิจารณาคดีนั้นบุคคลที่มาเป็นพยานต่อศาลก่อนที่จะเบิกความต่อศาลพยานยังคงต้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ อาชีพและที่พักอาศัยของพยานซึ่งข้อมูลดังกล่าวเหล่านั้นจะปรากฏอยู่ในสำนวนการพิจารณาคดี ซึ่งคู่ความสามารถคัดถ่ายสำเนาสำนวนดังกล่าวได้ หากพยานมาเบิกความทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้รับผลเสียในทางพิจารณาคดีแล้ว

โอกาสที่พยาน บุคคลในครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดกับพยานอาจถูกทำร้ายและอาจเกิดอันตรายได้ ดังนั้นการที่นำพยานมาเบิกความข้อเท็จจริงในชั้นศาล จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พยานจะได้รับ มาตรการคุ้มครองพยานที่เพียงพอที่จะรักษาความปลอดภัยของตัวพยาน เพื่อให้พยานจะสามารถ เบิกความและให้ข้อเท็จจริงต่อศาลด้วยความสัตย์จริง โดยปราศจากการถูกข่มขู่ หรือคุกคามจากคู่ความ หรือบุคคลฝ่ายตรงข้าม

ทั้งนี้ เมื่อคดีความผิดเกี่ยวกับค้ำมนุษย์เป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับ กระบวนการระหว่างประเทศต่างๆ ทำให้การสืบสวนและดำเนินคดีมีความซับซ้อนเนื่องจาก ต้องประสานงานกับหน่วยงานต่างประเทศและต้องเข้าใจกฎหมายของแต่ละประเทศที่เกี่ยวข้อง มีโครงสร้างที่ซับซ้อนและมีส่วนเกี่ยวข้องในหลายระดับตั้งแต่ผู้ค้า นายหน้า รวมถึงผู้ให้บริการ ที่ใช้แรงงานหรือให้บริการทางเพศอย่างผิดกฎหมาย โดยมักใช้วิธีการปกปิดเหยื่อและใช้ความรุนแรง หรือคุกคามเพื่อควบคุมเหยื่อ ทำให้การช่วยเหลือเหยื่อและการจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นไป อย่างยากลำบาก ซึ่งมีผลกระทบต่อเหยื่อ รวมถึงการบาดเจ็บทางร่างกายและจิตใจ การสูญเสีย อิสรภาพ และปัญหาสุขภาพจิตอื่นๆ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจในระดับประเทศและโลก อีกทั้งมีความท้าทายในการตรวจสอบและดำเนินคดีเนื่องจากคดีค้ำมนุษย์ มักยากต่อการสืบสวน เนื่องจากเหยื่อมักกลัวที่จะให้ข้อมูลหรือมีอคติต่อเจ้าหน้าที่เนื่องจาก ถูกคุกคามหรือถูกหลอกลวง นอกจากนี้การพิสูจน์ความผิดยังต้องอาศัยพยานหลักฐานต่างๆ โดยเฉพาะพยานบุคคล ทั้งนี้ หากพยานบุคคล ไม่ได้รับความคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยอย่างเพียงพอ ย่อมส่งผลให้พยานไม่กล้าเข้ามา เป็นพยานตั้งแต่ในชั้นสอบสวน หรือหากมาเป็นพยานก็จะไม่กล้าที่จะมาปรากฏตัวที่ศาล หรือหาก มาปรากฏตัวที่ศาลแต่พยานอาจจะเบิกความในลักษณะที่ผิดไปจากความเป็นจริง กลับคำให้การ ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและหาแนวทางการ คุ้มครองพยานในกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ โดยมาตรการ ที่สำคัญนั้นได้แก่ มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของบุคคล ซึ่งในคดีเกี่ยวกับการ กระทำผิดเกี่ยวกับค้ำมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการคุ้มครองและช่วยเหลือพยานตามมาตรการ ทั่วไปทั่วไปที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 อีกทั้งพระราชบัญญัติ วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 27 วรรคสอง บัญญัติให้คู่ความสามารถปกปิดชื่อ และที่อยู่ของบุคคลหรือข้อมูลอย่างอื่นของบุคคลที่สามารถระบุตัวได้ในกรณีจำเป็นเพื่อความปลอดภัย โดยให้ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป อย่างไรก็ตาม ข้อบังคับ ของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 ข้อ 6 กลับบัญญัติถึงแต่เพียง การปกปิดชื่อและที่อยู่ของบุคคลหรือข้อมูลอย่างอื่นของบุคคลที่อาจจะระบุตัวบุคคล ซึ่งปรากฏอยู่ในรูป พยานวัตถุและพยานเอกสารที่ส่งศาลเท่านั้น แต่ไม่มีการบัญญัติถึงการให้พยานมาเบิกความโดยไม่เปิดเผย ตัวตนของพยานแต่อย่างใด

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานเด็ก ในคดีค้ามนุษย์ โดยเฉพาะมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ถึงปัญหาการใช้ มาตรการดังกล่าวในชั้นพิจารณาคดีของศาล และผลกระทบของการใช้มาตรการดังกล่าวต่อวิธีพิจารณาคดี เกี่ยวกับการกระทำผิดค้ามนุษย์ ว่าสามารถมีการคุ้มครองด้วยมาตรการดังกล่าว ได้หรือไม่รวมถึง มาตรการพิเศษเพื่อปกป้องผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี เพื่อมิให้เด็กต้องได้รับ ผลกระทบต่อด้านจิตใจหรือด้านอื่นๆที่จะส่งผลเสียต่อเด็กในกระบวนการค้นหาความจริงในคดี ค้ามนุษย์ โดยศึกษาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี ค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และในส่วนของกฎหมายต่างประเทศได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ โดยผู้ศึกษาได้ทำการเปรียบเทียบกับกฎหมายหรือหลักเกณฑ์ ของต่างประเทศที่กำหนดในเรื่องการคุ้มครองพยานเด็ก ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขในปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยให้เหมาะสม ทันท่วงทีสถานการณ์ในปัจจุบันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานเด็ก รวมถึงมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน และมาตรการพิเศษอื่น ที่เหมาะสมเพื่อการคุ้มครองพยานที่เป็นเด็กในคดีค้ามนุษย์

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการในการคุ้มครองพยานเด็ก รวมถึงมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานและมาตรการพิเศษอื่นที่เหมาะสมเพื่อการคุ้มครอง พยานที่เป็นเด็กในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี และประเทศอังกฤษ

2.3 เพื่อศึกษา วิเคราะห์ปัญหาหลักเกณฑ์และมาตรการในการคุ้มครองพยานเด็ก รวมถึงมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน และมาตรการพิเศษอื่น ที่เหมาะสมเพื่อการคุ้มครองพยานที่เป็นเด็กในคดีค้ามนุษย์ระหว่างประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ

2.4 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาเพื่อเสริมสร้างระบบ คุ้มครองพยานเด็กและมาตรการในการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทยให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ โดยเฉพาะมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ถึงปัญหาการใช้มาตรการดังกล่าว ในชั้นพิจารณาคดี และผลกระทบของการใช้มาตรการดังกล่าวต่อวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดค้ามนุษย์ว่า สามารถมีการคุ้มครองด้วยมาตรการดังกล่าวได้หรือไม่ และปัญหาในการคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตามมาตร 133 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2550 รวมถึงมาตรการต่างๆ ที่เด็กควรได้รับการปฏิบัติโดยศึกษาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาพ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และในส่วนของกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบคุ้มครองพยานเด็กและมาตรการในการคุ้มครองพยานเด็กในคดีอาญาความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์

4. ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือหรือเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมถึงการหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนศึกษาคำรากกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา บทความทางวิชาการ วารสาร ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการศึกษา ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ ระเบียบ รวมทั้งตำราและหลักกฎหมายของต่างประเทศ แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป เสนอแนวทางแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎี หรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานเด็ก รวมถึงมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน และมาตรการพิเศษอื่นที่เหมาะสมเพื่อการคุ้มครองพยานที่เป็นเด็กในคดีค้ามนุษย์

5.2 ทำให้ทราบการเปรียบเทียบมาตรการในการคุ้มครองพยานเด็ก รวมถึงมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน และมาตรการพิเศษอื่นที่เหมาะสมเพื่อการคุ้มครองพยานที่เป็นเด็กในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ

5.3 ทำให้ทราบการวิเคราะห์ปัญหา หลักเกณฑ์ มาตรการการในการคุ้มครองพยานเด็ก ในคดีค้ามนุษย์ รวมถึงมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน และมาตรการพิเศษอื่นที่เหมาะสมเพื่อการคุ้มครองพยานที่เป็นเด็กในคดีค้ามนุษย์ระหว่างประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ

5.4 เสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา เพื่อเสริมสร้างระบบคุ้มครองพยานเด็ก และมาตรการในการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง กับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์

การคุ้มครองพยานในคดีค้ำมนุษย์เป็นเรื่องที่สำคัญเพื่อให้ผู้ที่มีข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถให้การเป็นพยานได้อย่างปลอดภัยและได้รับความคุ้มครองจากรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการเป็นพยานในคดีค้ำมนุษย์อาจเป็นเรื่องที่อันตรายต่อชีวิตและความปลอดภัยของพยานเองและครอบครัว โดยเฉพาะพยานหรือผู้เสียหายที่เป็นเด็กย่อมต้องได้รับการคุ้มครองและวิธีปฏิบัติที่มีความเหมาะสม เนื่องจากเด็กมีความเปราะบางและต้องการการปกป้องเป็นพิเศษเพื่อให้การเป็นพยานในกระบวนการทางกฎหมายได้อย่างปลอดภัย การคุ้มครองพยานเด็กเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและต้องใช้วิธีการที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับความเป็นเด็กอย่างแท้จริง เพื่อให้เด็กสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทางกฎหมายอย่างเหมาะสมและปลอดภัย ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ ดังนี้

1. ความหมายและลักษณะของพยานหลักฐาน

ในการดำเนินคดีอาญา สิ่งที่สำคัญที่สุดในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดีนั้นคือ พยานหลักฐาน ซึ่งจะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่อย่างไร ดังนั้น คำว่า พยานหลักฐานจึงหมายถึง สิ่งที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งที่มี การกล่าวอ้าง ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลคู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องแสดงข้อเท็จจริงแห่งคดีที่มีการกล่าวอ้างตามคำฟ้องและคำให้การเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตน โดยนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าว ศาลจะทำหน้าที่เป็นผู้พิเคราะห์และชี้แจงนำพยานหลักฐานจากความน่าเชื่อถือ ประกอบการพิจารณาตัดสินคดี⁵พยานหลักฐานในคดีอาญา จึงเป็นเครื่องมือที่ศาลหรือผู้พิพากษาจะนำมาใช้ในการชี้แจงนำพยานหลักฐานไม่ว่าการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนหรือการดำเนินคดีอาญา

⁵ เข็มชัย ชุตินวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ. 2543. หน้า 1.

ระบบกล่าวหา ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวนจะเป็นการพิจารณาระหว่างศาลกับจำเลยมากกว่าโจทก์ และศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีได้อย่างกว้างขวาง⁶

ส่วนในระบบกล่าวหาศาลจะวางตัวเป็นกลางทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาการค้นหาคำความจริงให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ หรือตัวบทกฎหมาย คู่ความจะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบตามข้อกล่าวหาและหักล้างซึ่งกันและกัน โดยศาลจะไม่ก้าวล่วงไปค้นหาคำความจริงด้วยตนเอง⁷ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพยานหลักฐานเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญาทั้งสองระบบซึ่งศาลจะใช้ในการประกอบดุลพินิจพิจารณาพิพากษาคดี ถ้าหากการพิจารณาคดีขาดซึ่งพยานหลักฐานก็เท่ากับศาลขาดซึ่งเครื่องมือในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงแห่งคดี การพิจารณาคดีเพื่ออำนวยความยุติธรรมคงไม่สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างยุติธรรม⁸ ปัจจุบันพยานหลักฐานแบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ พยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานบุคคล

1.1 ความหมายของพยานบุคคล

พยานบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลผู้ไปเบิกความให้ข้อเท็จจริงต่อศาล ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แยกบัญญัติเรื่องพยานบุคคลไว้เป็นพิเศษในมาตรา 232 ถึงมาตรา 237 ตรีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กล่าวถึงพยานบุคคลไว้ในมาตรา 95 และมาตรา 95/1 ว่าจะต้องเป็นพยานที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ ต้องเป็นผู้ที่ได้เห็นได้ยินหรือทราบข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะมาเบิกความด้วยตนเองโดยตรง หากเป็นพยานบอกเล่ากฎหมายห้ามมิได้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ มาตรา 96 บัญญัติถึงพยานบุคคลที่เป็นคนหูหนวกหรือเป็นใบ้และมาตรา 97 บัญญัติถึงการอ้างคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพยาน นอกจากนี้ยังบัญญัติถึงพยานบุคคลเป็นพิเศษว่าด้วยการมาศาลและการซักถามพยานตั้งแต่มาตรา 106 ถึงมาตรา 121⁹

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อมองในแง่ที่ว่าพยานหลักฐานคือสิ่งที่ให้ข้อเท็จจริงต่อศาลแล้วตัวพยานบุคคลเองถ้าอยู่เฉยๆ ไม่ไปเบิกความ ศาลก็หาอาจได้ข้อเท็จจริงอะไรไม่ เมื่อพยานเบิกความศาลจึงจะได้ข้อเท็จจริงจากคำเบิกความของพยาน มองในแง่นี้ตัวบุคคลผู้มาเป็นพยานจึงต่างกับพยานเอกสารและพยานวัตถุ ซึ่งศาลอาจได้ข้อเท็จจริงจากการตรวจดูเอกสารหรือวัตถุนั้นเองด้วยเหตุนี้เอง

⁶ วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ. (ม.ป.ป.). *การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 7.

⁷ เข็มชัย ชุตินวงศ์. *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. หน้า 2-3.

⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

⁹ พิพัฒน์ แก้วอำไพ. *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการนำพยานบุคคลในคดีอาญามาเบิกความ*. ผลงานส่วนบุคคล, หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 14. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. ห้องสมุดศาลยุติธรรม. <https://library.coj.go.th>. 2558. หน้า 6.

ตัวพยานบุคคลที่นำมาให้ศาลตรวจดูบาดแผลจึงถือกันว่าเป็นพยานวัตถุ จะเป็นพยานบุคคลก็ต่อเมื่อมีการเบิกความ คำเบิกความของพยานจึงถือว่าเป็นสิ่งที่ให้ข้อเท็จจริงต่อศาลโดยแท้ และหมายรวมถึงบันทึกคำเบิกความของพยานที่ศาลบันทึกไว้เพื่อใช้ในการตัดสินคดีนั้นด้วย แต่ถ้าบันทึกคำเบิกความนั้นนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอื่นย่อมเป็นพยานเอกสารมิใช่พยานบุคคล แม้แต่บันทึกคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องที่นำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาของคดีเดียวกัน ก็ถือว่าเป็นพยานเอกสาร (คำพิพากษาฎีกาที่ 5417/2534)¹⁰

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้กล่าวถึงคำเบิกความของพยานในความหมายเดียวกันกับพยานบุคคลและบางกรณี ก็ใช้ควบคู่กัน ตัวอย่างเช่น มาตรา 95 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ห้ามมิให้รับฟังพยานบุคคล เว้นแต่บุคคลนั้นจะสามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ และเป็นผู้ได้เห็นได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะเบิกความด้วยตนเองโดยตรง อันเป็นการเน้นที่ตัวบุคคล แต่ในวรรคสองของมาตราเดียวกันกลับกล่าวว่า “ถ้าศาลไม่ยอมรับไว้ซึ่งคำเบิกความของบุคคลใด เพราะเห็นว่าบุคคลนั้นจะเป็นพยานหรือให้การดังกล่าวข้างต้นไม่ได้”...ซึ่งเป็นการเน้นที่คำเบิกความ ในเรื่องการยื่นบัญชีระบุพยาน มาตรา 88 วรรคแรก ก็กล่าวถึงการอ้างอิงคำเบิกความ ของพยาน มาตรา 111 ก็บัญญัติว่า “เมื่อศาลเห็นว่าคำเบิกความของพยานที่ไม่มาศาลเป็นข้อสำคัญในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี...”¹¹

1.2 ลักษณะของพยานบุคคล

พยานบุคคลได้มีการแบ่งเป็นประเภทดังต่อไปนี้

1.2.1 ประจักษ์พยาน (The Original Evidence) ได้รับการยอมรับว่าเป็นพยานบุคคลที่มีความสำคัญมากที่สุดในการคดีอาญา ซึ่งศาลจะรับฟังและให้น้ำหนักแก่ประจักษ์พยานมาก เนื่องจากประจักษ์พยานนั้นเป็นผู้ที่ประสบเหตุการณ์โดยตรง โดยเฉพาะในคดีความผิดเกี่ยวกับความผิดฐานค้ามนุษย์ ที่ผู้เสียหายจะเป็นทั้งผู้ถูกระทำและผู้ประสบเหตุการณ์โดยตรง ซึ่งในทางอาชญาวิทยาถือว่าเป็นเหยื่อของอาชญากรรม ดังนั้นผู้เสียหายในความผิดฐานค้ามนุษย์จึงมีฐานะในทางกฎหมายทั้งเป็นพยานบุคคลและผู้เสียหาย¹²

1.2.2 พยานบอกเล่า (The Hearsay Evidence) หมายถึง ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดนำมาเบิกความต่อศาลหรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานต่อศาลโดยนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น¹³

¹⁰ “เรื่องเดียวกัน”.

¹¹ “เรื่องเดียวกัน”.

¹² วราภรณ์ ชมมณี. ปัญหาการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร. 2560. หน้า 16.

¹³ วราภรณ์ ชมมณี. ปัญหาการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย. หน้า 17.

1.2.3 พยานแวดล้อมกรณี (Circumstantial Evidence) พยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริง ซึ่งมีได้เป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง หากแต่พิสูจน์ข้อเท็จจริงอื่นที่บ่งชี้ว่าข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นพิพาทน่าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้ข้อเท็จจริงที่คู่ความประสงค์จะพิสูจน์นั้น ศาลสามารถอนุมานได้ว่ามีหรือไม่มี¹⁴

1.2.4 พยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witness) หมายถึง พยานผู้มาเบิกความให้ความเห็นต่อศาลในฐานะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเป็นพิเศษในวิชาการบางอย่าง

1.2.5 พยานซัดทอด (Accomplice Witness) หมายถึง พยานที่ร่วมกระทำความผิดร่วมกันแล้วมีกันซัดทอดกัน¹⁵

2. หลักการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹⁶

นับแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรและฉบับชั่วคราวมาแล้ว ทั้งสิ้น 20 ฉบับ ซึ่งฉบับที่บังคับใช้ในปัจจุบัน กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 เป็นต้นมา รัฐธรรมนูญจึงถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ สิ่งหนึ่งที่แสดงความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญคือ กฎหมายใดๆ ที่ใช้บังคับหรือจะใช้บังคับนั้น จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นแม่บทนั้นมีได้ เรียกว่า หลักความชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหลักการนี้ได้รับรองไว้ตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีบทบัญญัติไว้ใน มาตรา 5 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” แสดงให้เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญนั้นมีความเป็นกฎหมายสูงสุด หรือ Supremacy of Law หมายถึง สภาวะสูงสุดของกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นสถานะของกฎหมายนั้นๆ ว่าอยู่ในลำดับสูงเหนือกฎหมายอื่นใดทั้งปวง ลำดับเช่นนี้อาจ เรียกว่า คัดดีหรือชั้นของกฎหมาย (Hierarchy of Law) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว จะกำหนดให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

¹⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁵ MKC LEGAL OFFICE, “พยานซัดทอด,” mlclegal.com, 17 ธันวาคม, 2566, สืบค้นจาก. Mkclegal.com/พยานซัดทอด/.

¹⁶ พงษ์ธวัฒน์ บุญพิทักษ์. สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. 6 มกราคม 2567 สืบค้นจาก <https://www.parliament.go.th>.

ส่วนกฎหมายธรรมดาในรูปแบบหรือประเภทอื่นๆ ที่มีชื่อเรียกต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ระเบียบ ข้อบังคับนั้น จะถือว่าเป็นกฎหมายในชั้นรองลงมา

ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับจะมีการกล่าวถึงเรื่องของสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค เนื่องจากเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญในความเป็นมนุษย์และเป็นหลักการสำคัญของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคจึงปรากฏเป็นบทบัญญัติหลักๆ ของรัฐธรรมนูญต่างๆ ในฐานะแนวความคิดพื้นฐานอันจำเป็นควบคู่มากับการกำเนิดของรัฐธรรมนูญในโลก เพราะอีกด้านหนึ่งการมีรัฐธรรมนูญนั้นก็เพื่อคุ้มครองประชาชน ในสังคมการเมืองหนึ่งๆ นั้นเอง

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับการนำมาบัญญัติอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในการปฏิวัติสยาม 2475 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทย ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีการระบุถึงสิทธิพื้นฐานและเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการกำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครอง และรักษาสิทธิเหล่านั้นเพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความเป็นธรรมและเสรีภาพ ที่สมควรได้รับตามหลักของประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยบัญญัติไว้ในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม ได้วางหลักไว้อย่างกว้างว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา หรือลัทธิ ใดๆ และมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน” และ “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ” แม้ว่าจะวางหลักไว้อย่างกว้างๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ แต่ในเมื่อไม่มีกฎหมายมารองรับ ในบางเรื่องจึงมีการละเมิดจนเกิดผลเสียต่อการปกครอง

ในการจัดทำรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะคำนึงถึงการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นประการสำคัญเสมอมา การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงเป็นหลักการสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องนำมาบัญญัติไว้ในทุกๆ รัฐธรรมนูญ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ได้มีการนำเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยมาบัญญัติไว้ในหมวด 3 มาตรา 25 – 49

2.1 ความหมายของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ”

คำว่า “สิทธิเสรีภาพ” เป็นคำที่นิยมกล่าวควบคู่ด้วยกันเสมอ ในทางกฎหมาย แม้คำสองคำนี้จะมีความหมายที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็มีใช้จะมีความหมายเหมือนกันหมด พึงสังเกตจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ที่เรียกชื่อประเภทของสิทธิและเสรีภาพแยกต่างหากจากกัน

อย่างชัดเจน เช่น รัฐธรรมนูญบัญญัติว่าเสรีภาพในการชุมนุม โดยมีได้เรียกว่าสิทธิในการชุมนุม หรือรัฐธรรมนูญบัญญัติว่าสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ แต่มีได้เรียกว่าเสรีภาพพิทักษ์รัฐธรรมนูญ บทบัญญัติต่างๆ ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ในรัฐธรรมนูญจึงแสดงให้เห็นว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญมีเจตนาที่แยกใช้คำว่าสิทธิและเสรีภาพให้แตกต่างกัน เพราะความหมายของคำทั้งสองมีความแตกต่างกัน¹⁷

คำว่า “สิทธิ” หรือ สิทธิ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เขามีสิทธิในที่ดินแปลงนี้ รวมถึงอำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

ณัฐกร วิทิตานนท์ ให้ความหมายของ สิทธิ (Right) ในความหมายที่เข้าใจกันในระบบกฎหมายทั่วไป หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้ หรืออำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

อย่างไรก็ดี เมื่อมีสิทธิแล้วย่อมจะต้องมี หน้าที่ (Duty) ความรับผิดชอบตามมาด้วย สิทธิและหน้าที่จึงเป็นของคู่กัน เพราะเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิหรือได้ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองให้แล้ว อีกบุคคลหนึ่งก็จะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องไม่รบกวนหรือขัดขวางต่อสิทธินั้น ในอันที่จะกระทำการหรืองดเว้นไม่กระทำการใดๆ เพื่อให้เป็นไปตามสิทธินั้นอย่างใดก็ได้

รองศาสตราจารย์ มานิต จุมปา ให้ความหมายของคำว่า สิทธิ (Right) หมายถึง ประโยชน์ ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตและร่างกาย เป็นต้น สิ่งที่รัฐธรรมนูญกำหนดเป็นสิทธิหมายความว่า รัฐให้สิทธิแก่ประชาชน โดยรัฐมีพันธกรณี (หน้าที่) ที่จะต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น เปรียบประดุจดังรัฐเป็นลูกหนี้ประชาชนเป็นเจ้าหนี้

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ให้ความหมายของ สิทธิ ตามรัฐธรรมนูญ และสิทธิ ตามความหมายทั่วไป หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้ บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วย

ความหมายของสิทธิที่กล่าวมาข้างต้นเป็น สิทธิ ตามความหมายทั่วไป แต่สิทธิ ตามรัฐธรรมนูญ นั้น ถือว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน กล่าวคือ อำนาจตามรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายสูงสุดได้มีการบัญญัติให้มีการรับรองคุ้มครองแก่บุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด ซึ่งการให้อำนาจแก่บุคคลดังกล่าวทำให้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน

¹⁷ สากล พรหมสกลิต. สิทธิและเสรีภาพของประชาชน. เพจสาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. 6 มกราคม 2567. สืบค้นจาก <https://pa.bru.ac.th/2021/09/23/rights-and-liberties/>

ในบางกรณีการรับรองดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจอรัฐทั้งหลายที่จะต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิ ตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ¹⁸

ส่วน “เสรีภาพ” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพ ในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะกระทำการที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ณัฐกร วิทิตานนท์ ให้ความหมายของ เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ความเป็นอิสระ ที่จะกระทำการ หรืองดเว้นการกระทำใดๆ¹⁹

รองศาสตราจารย์ มานิต จุ่มปา ให้ความหมายของคำว่า เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น มีสิทธิที่จะกระทำการหรืองดเว้นการกระทำ การ เช่น เสรีภาพในการเดินทาง เป็นต้น สิ่งใดรัฐธรรมนูญกำหนดเสรีภาพ หมายความว่า ประชาชน มีเสรีภาพ เช่นนั้น โดยรัฐมีหน้าที่ทั่วไปที่จะงดเว้นไม่ขัดขวางการใช้เสรีภาพนั้นของประชาชนแต่รัฐ ไม่มีหน้าที่ โดยเฉพาะเจาะจงที่จะต้องจัดหาสิ่งที่เป็นเสรีภาพจึงต่างจากสิทธิ ที่สิ่งใดเป็นสิทธิ ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะเจาะจงในการทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ให้ความหมายของ เสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน เสรีภาพจึงหมายถึง อำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคลที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำ การใดอันเป็นอำนาจที่มีเหนือตนเอง ความแตกต่างระหว่าง “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” จึงอยู่ที่ว่า “สิทธิ” เป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง แต่ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้นเป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจจะกระทำการ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำ จากบุคคลอื่น เสรีภาพจึงไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นแต่อย่างใด²⁰ ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพ จึงมีความแตกต่างกัน ดังนี้

¹⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2558. หน้า 50-51

¹⁹ ณัฐกร วิทิตานนท์. *หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553. หน้า 49-51

²⁰ บรรเจิด สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. หน้า 53

(1) “สิทธิ” เป็นประโยชน์ที่ต้องมีกฎหมายรับรองและคุ้มครองไว้บุคคลจึงจะมีสิทธิ เช่นนั้นได้ แต่ถ้ากฎหมายไม่ได้ให้การรับรองหรือคุ้มครองประชาชนก็จะมีสิทธิเช่นนั้น ในขณะที่ “เสรีภาพ” เป็นภาวะโดยอิสระของมนุษย์ แม้จะไม่มีกฎหมายรับรองหรือคุ้มครองไว้บุคคลก็ยังคงมีเสรีภาพนั้น

(2) “สิทธิ” ที่รัฐให้การรับรองและคุ้มครองแล้วนั้น รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้น รัฐไม่มีหน้าที่ที่จะต้องจัดทำให้แต่อย่างใด

2.2 ประเภทของสิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

2.2.1 สิทธิและเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

แบ่งเป็น 6 ประเภท ได้ดังนี้

1) สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เช่น สิทธิในความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ซึ่งรัฐธรรมนูญ บัญญัติให้ความคุ้มครองจากการใช้อำนาจอรัฐ ป้องกันและปราบปราม การกระทำความผิดอาญา เช่น บทบัญญัติที่จะต้องให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดกระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดได้²¹

2) สิทธิและเสรีภาพในทางความคิด ได้แก่ เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการศึกษาอบรม สิทธิในการได้รับการศึกษา เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์

3) สิทธิและเสรีภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการประกอบอาชีพหรือประกอบกิจการ เสรีภาพในการทำนิติกรรมสัญญา สิทธิที่จะได้รับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน

4) สิทธิและเสรีภาพในการรวมกลุ่ม ได้แก่ เสรีภาพในการรวมเป็นสมาคม

5) สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ได้แก่ สิทธิเลือกตั้งและรับสมัครเลือกตั้ง สิทธิในการสมัครเข้ารับราชการ เสรีภาพในการชุมนุมโดยปราศจากอาวุธ

6) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน ได้แก่ บทบัญญัติที่รับรองว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

²¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 29 วรรค 2

2.2.2 สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) สิทธิมนุษยชน (Human Right) หมายถึง สิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองทั้งความคิด และการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้ โดยได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

2) สิทธิพลเมือง (Civil Rights) หมายถึง สิทธิและเสรีภาพพื้นฐานที่รับประกัน โดยกฎหมายของรัฐที่ให้การคุ้มครองแก่ประชาชนจากการถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมหรือการเลือกปฏิบัติจากองค์กรของรัฐหรือบุคคลอื่นๆ ในสังคม สิทธิพลเมืองเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรับรองว่าทุกคนได้รับความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายและมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการต่างๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษา การจ้างงาน การเลือกตั้ง การได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย และอื่นๆ เช่น สิทธิในการไม่ถูกเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ เพศ ศาสนา หรือสถานะทางสังคม สิทธิในการเลือกตั้งและการเข้าถึงกระบวนการการเมือง สิทธิในการศึกษาและการเข้าถึงทรัพยากร การศึกษาอย่างเท่าเทียม สิทธิในการคุ้มครองจากการ ถูกกดขี่หรือถูกกระทำในทางที่ไม่ถูกต้องจากรัฐ ดังนั้นสิทธิพลเมืองจึงมีขอบเขตแคบกว่าสิทธิมนุษยชน (Human Rights) เพราะสิทธิพลเมืองจะเป็น สิทธิที่พลเมืองทุกๆ คนมีในฐานะพลเมืองของรัฐ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามความคุ้มครองโดยกฎหมายของรัฐที่ตนเป็นพลเมืองอยู่ แต่สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิทธิสากลที่มนุษย์ทุกคนบนโลกนี้พึงมี เหมือนๆ กันไม่ว่าเขาจะอยู่ที่ใด หรือ เป็นพลเมืองของรัฐใดก็ตาม

2.3 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตย และของมนุษยชาติ ในฐานะที่เป็นสัตว์โลกที่มีจิตใจสูง ต่างกับระบอบเผด็จการที่ถือว่าคนเป็นทาสของรัฐและผู้มีอำนาจ ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพ จึงสำคัญต่อประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ในระบอบประชาธิปไตย มีหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในฐานะองค์กรทางการเมืองกับบุคคลที่อยู่ภายในรัฐ สถานภาพของบุคคลภายในรัฐมีความแตกต่างกัน แสดงออกในรูปแบบที่แตกต่างกันไปด้วย เช่น ในฐานะเป็นพลเมือง หรือในฐานะต่างด้าว เป็นต้น

ในระบอบเสรีประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสิทธิในฐานะเป็นพลเมืองย่อมต้องมี ซึ่งเป็นการจำกัดอำนาจของรัฐ แต่สิทธิย่อมไม่สมบูรณ์ที่สุด ทั้งนี้เพราะหากผู้ใดมีสิทธิหรือเสรีภาพเต็มที่ จะส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นด้วย คือจะไปรบกวนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รัฐจึงมีหน้าที่ในการกำหนดขอบเขตของสิทธิดังกล่าว ซึ่งการรับรองสิทธิเสรีภาพได้กำหนดไว้อย่างกว้าง โดยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

ได้กล่าวถึงถึงการคุ้มครองและรับรองสิทธิของประชาชนไว้ใน มาตรา 25 วรรคหนึ่ง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากนี้บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคล ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่การใช้ สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้น ไม่กระทบหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ดังนั้น ในการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หากไม่ได้มีการกำหนดห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นแล้ว บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้ อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิและเสรีภาพย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ โดยในหมวดนี้ ได้กำหนดกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพว่าต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น นอกจากนี้ หากประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ สามารถยกบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ รวมทั้งผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือการกระทำความผิดทางอาญาของบุคคลอื่น มีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือความช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 25)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยที่ได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญนั้น จึงนับว่าเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพเอาไว้ แต่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพยังมีอยู่เป็นประจำทั้งโดย เจตนาและไม่เจตนา และความเข้าใจในเรื่องสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญยังไม่ตรงกัน ไม่ว่าจะเป็นในหมู่ของประชาชนด้วยกันหรือระหว่างรัฐกับประชาชน ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงได้สร้างกลไกในการตรวจสอบและเยียวยาเพื่อแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้ โดยกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพและส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 วรรคสาม บัญญัติ ให้ “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้”²²

²² พงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์. สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. หน้า 14.

3. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา

การนำสืบพยานบุคคลในคดีอาญามีประเด็นปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมากเนื่องจากพยานบุคคลเป็นพยานที่สำคัญ และมีปัญหาต่างๆ มากกว่าพยานประเภทอื่นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาพยานบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานหลายประการที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการผันเช่นสภาพจิตใจของพยาน ความสามารถในการทรงจำ อารมณ์และระยะเวลา เป็นต้น ความรู้สึกไม่ปลอดภัยและความหวาดกลัวของพยานบุคคล ตลอดจนการถูกข่มขู่ ถูกทำร้าย หรือ ถูกอิทธิพลคุกคามบังคับบีบบังคับในรูปแบบต่างๆ ปัญหาเหล่านี้เป็นสาเหตุให้เกิดผล กระทบกระเทือนเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างมากเพราะจะทำให้พยานบุคคลไม่กล้าไปเบิกพยานต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล ผลที่ติดตามมาก็คือคดีต้องเสียความเป็นธรรมไป ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 (5) ได้รับรองสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญาในการได้รับความคุ้มครองและปฏิบัติอย่างเหมาะสมโดยได้บัญญัติให้บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสม

3.1 ประเภทการคุ้มครองสิทธิ

การคุ้มครองพยานบุคคลแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

3.1.1 การคุ้มครองบุคคลที่มาเป็นพยาน คือ การคุ้มครองสวัสดิภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลที่มาเป็นพยาน เพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาให้ได้รับความปลอดภัยจากการกระทำในรูปแบบ ต่างๆ เช่น การคุกคาม การทำร้ายการข่มขู่ เป็นต้น

3.1.2 การคุ้มครองค่าให้การของบุคคล เป็นการคุ้มครองค่าให้การของบุคคลให้ได้รับการปกป้องจากปัจจัยภายนอก หรือการคุ้มครองเพื่อให้พยานบุคคลสามารถให้การโดยปราศจากปัจจัยต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบกับให้การของพยาน

3.2 ระยะเวลาในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคล

3.2.1 การคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลระหว่างพิจารณา โดยมุ่งประโยชน์ต่อคดีเป็นสำคัญ ดังนั้นการคุ้มครองเพื่อมุ่งให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลเพื่อมาให้การในชั้นสอบสวนและพิจารณาคดี ในช่วงเวลาดังกล่าว ความเสี่ยงของการได้รับอันตรายจะสูงเนื่องจากการให้การของพยานมีผลต่อคดีโดยตรง ดังนั้น การคุ้มครองความปลอดภัยในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นการหาที่พักชั่วคราวหรือใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจคุ้มกัน เป็นต้น

3.2.2 การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลหลังพิจารณาเมื่อพยานบุคคลให้การในชั้นพิจารณาแล้ว แม้จะไม่ส่งผลกระทบในทางคดีแต่อาจเกิดภัยอันตรายจากการแก้แค้นจากกลุ่มบุคคลได้ซึ่งการคุ้มครองความปลอดภัยภายหลังจากการพิจารณาจะเป็นการคุ้มครองสิทธิ

ชั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งโดยสภาพความเป็นจริงไม่มีการคุ้มครองความปลอดภัยในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น การให้พยานเปลี่ยนชื่อ นามสกุล การย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนแปลงอาชีพ รวมทั้งการปกปิดชื่อที่อยู่ของพยาน เพื่อหลีกเลี่ยงการติดตามแก้แค้น

3.3 หลักพิจารณาและการใช้มาตรการของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล

การพิจารณาของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล ซึ่งในแต่ละรัฐจะนำหลักการที่ว่า “พยานบุคคลจะไม่ให้การโดยปราศจากการคุ้มครองจากภัยอันตรายหรือการตอบแทนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญา” โดยการพิจารณาของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลประกอบไปด้วยเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- 1) ความรุนแรงของการกระทำผิด
- 2) ความสำคัญของพยาน
- 3) ภัยอันตรายที่พยานอาจได้รับ
- 4) ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับพยานบุคคล
- 5) ผลประเมินทางจิตวิทยาถึงความเหมาะสม
- 6) วิธีอื่นในการให้ความคุ้มครอง
- 7) ประวัติอาชญากรรมของพยาน
- 8) ความยินยอมของพยานหรือบุคคลที่มีอำนาจให้ความยินยอม

โดยทั้งนี้รัฐต่างๆ มักจะกำหนดบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองให้แก่พยาน และบุคคลใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งมีผลต่อการให้การของพยาน²³

3.4 การใช้มาตรการของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล

มาตรการของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคล มี 2 ประการ ดังนี้

3.4.1 การใช้มาตรการทั่วไป

ในเบื้องต้น รัฐสามารถใช้มาตรการทางกฎหมายในการให้ความปลอดภัยกับพยานบุคคล ตามวิธีการตามปกติเช่น ให้พยานชี้ตัวผู้ต้องหาผ่านทางกระจกโดยไม่ให้เห็นหน้าจำเลย ให้จำเลยอยู่ในความควบคุมของรัฐ หากจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน การไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว การใช้เทคโนโลยีโดย VDO Conference มาใช้ในการสืบพยานการบัญญัติกฎหมายให้บุคคลรับผิดชอบในการกระทำที่ยุ่งเหยิงต่อพยาน เป็นต้น

²³ วันชัย รุจนวงศ์. มาตรการคุ้มครองพยานบุคคล. วารสารอัยการ, 17(201). 2537. หน้า 201.

3.4.2 การใช้มาตรการพิเศษ

การที่หลายประเทศจำเป็นต้องใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานสืบเนื่องมาจากปัญหาองค์กรอาชญากรรม ซึ่งมีการพัฒนาในลักษณะข้ามชาติมักจะมีเครือข่ายในการกระทำผิดหลายๆ รัฐ ซึ่งแต่ละรัฐก็จะมีมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานในวิธีที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็มีหลักสำคัญในการจัดโครงการของรัฐในการให้ความคุ้มครองพยาน ดังต่อไปนี้

- 1) รัฐให้ความคุ้มครองพยานรวมถึงผู้ใกล้ชิดพยานที่จะมาเบิกความในระหว่างพิจารณา รวมทั้งเบิกความแล้ว
- 2) รัฐให้ความคุ้มครองพยานในความผิดซึ่งเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม เช่น การก่อการร้าย การค้ามนุษย์ หรือความผิดอุกฉกรรจ์ รวมทั้งในกรณีที่พยานได้รับการคุกคาม
- 3) รัฐให้ความคุ้มครองพยาน โดยการเปลี่ยนชื่อ นามสกุล การย้ายที่อยู่ การให้ความสะดวกพยาน การให้ความคุ้มครองความปลอดภัย การจัดการค่าใช้จ่ายให้พอสสมควร การรักษาข้อมูลความลับของพยานหรือสิ่งที่ใช้ในการยืนยันตัวพยาน
- 4) รัฐจะใช้หลักการพิจารณาในการให้ความคุ้มครองพยานจากความรุนแรงของคดี ความสำคัญของพยานในคดี ภัยอันตรายที่อาจได้รับผลการประเมินด้านจิตวิทยา ความเสี่ยงภัยของสังคม การคุ้มครองด้วยวิธีอื่นที่เหมาะสม ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน
- 5) รัฐจะใช้วิธีการคุ้มครองพยานโดยการจัดทำบันทึกข้อตกลง โดยรัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน รวมถึงผู้ใกล้ชิดตามความจำเป็นและสมควร และพยานมีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือกับรัฐในการให้ข้อมูลพยานหลักฐาน การเปิดเผยข้อมูลทั้งทางกฎหมายและทางหนี้สิน รวมทั้งให้ความร่วมมือกับรัฐในกรณีอื่นๆ ตามความจำเป็น

3.5 หลักการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

หลักการได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย (The principle of public trial in the presence of the accused) เป็นหลักการทางกฎหมายที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมอาญาโดยหลักการนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ความยุติธรรมสามารถสังเกตและตรวจสอบได้จากสาธารณะ โดยเน้นย้ำถึงความโปร่งใสและความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งรวมถึงการที่จำเลยได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผยและมีโอกาสในการปกป้องตนเองอย่างเต็มที่ โดยหลักดังกล่าวได้รับการรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล หลักการนี้ปรากฏอยู่ในมาตรา 10 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ซึ่งระบุว่า “ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญาใส่ตน” และข้อ 11 (1) “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

ในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี”²⁴ ทั้งนี้ยังได้มีการรับรองสิทธิดังกล่าวในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ไว้ในมาตรา 40 (2) ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย...”

ซึ่งหลักการนี้ เป็นการรับประกันความยุติธรรมและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม โดยไม่มีการเอื้อประโยชน์หรืออคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ช่วยให้สังคมสามารถติดตามและตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมได้ เพื่อความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรม และช่วยป้องกันการละเมิดสิทธิของจำเลยและผู้เสียหาย และช่วยให้ทุกฝ่ายได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในการนำเสนอหลักฐานและโต้แย้ง รวมทั้งสร้างความรับผิดชอบในหมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และช่วยให้ผู้คนยอมรับผลลัพธ์ของกระบวนการพิจารณาคดีได้ง่ายขึ้น เนื่องจากพวกเขาเข้าใจว่ากระบวนการดำเนินไปอย่างไร แต่ในขณะเดียวกันการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยก็ต้องคำนึงถึงหลักการคุ้มครองสิทธิของจำเลยด้วย เนื่องจากจำเลยถือว่าเป็นบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ว่ามีความผิด ดังนั้นการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยไม่ควรทำให้จำเลยถูกลงโทษจากสังคมก่อนที่ศาลจะมีความพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น ศาลอาจพิจารณาและสืบพยานเป็นการลับก็ได้ และนอกจากนี้สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้า (Right of Confrontation) ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการพื้นฐานของระบบยุติธรรมที่เป็นธรรมและเป็นมาตรฐานในหลายระบบกฎหมาย โดยเฉพาะในระบบกฎหมายที่ใช้หลักการพิจารณาคดีแบบ Common Law เช่น สหรัฐอเมริกา สิทธินี้รับประกันว่าจำเลยมีโอกาสได้เผชิญหน้าและคัดค้านพยานที่นำเสนอหลักฐานหรือข้อกล่าวหาต่อตนเอง โดยสิทธินี้ช่วยให้จำเลยมีโอกาสที่จะตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานและหลักฐานที่นำเสนอต่อศาลโดยจำเลยหรือทนายความสามารถตั้งคำถามหรือคัดค้านพยานได้ เพราะขั้นตอนดังกล่าวถือเป็นกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเพื่อให้จำเลยทราบว่าตนถูกกล่าวหาว่าอย่างไร จะได้แก้ตัวและต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้อง และอีกประการสำคัญการที่จำเลยเผชิญหน้ากับพยานฝ่ายตรงข้ามในศาล จะช่วยกดดันให้พยานให้การตามความเป็นจริง²⁵

ปัจจุบันในประเทศไทยได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่ บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” ด้วยเหตุผลหลักคือ ต้องการให้การพิจารณาคดี

²⁴ กระทรวงต่างประเทศ, *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. 10 มิถุนายน 2566. สืบค้นจาก <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>

²⁵ อุดม รัฐอมฤต. *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555. หน้า 239-240

เป็นไปโดยโปร่งใส และเป็นการรักษาสิทธิของจำเลยในการที่จำเลยจะได้รู้เห็นการพิจารณาโดยตลอด และสามารถดำเนินการต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย แม้ในกรณีที่จำเลยแต่งตั้งทนายความเข้ามาเพื่อต่อสู้คดี แต่ถ้าจำเลยไม่ปรากฏตัวต่อศาลเพื่อดำเนินการพิจารณาคดีศาล ก็ไม่อาจที่จะดำเนินการสอบสวนพิจารณาต่อไปได้ ทั้งนี้ เพราะตัวจำเลยเองเป็นผู้ที่รู้ถึงการกระทำของตนว่าได้กระทำหรือไม่ กระทำความผิด และอีกเหตุผลของการที่ให้มีการพิจารณาต่อหน้าจำเลยนั้นก็เพราะกรณีการสืบพยานบุคคลที่เบิกความต่อหน้าจำเลย พยานจะต้องให้การด้วยความเป็นจริง มิอาจกล่าวเท็จที่เป็นผลร้ายต่อหน้าจำเลย เพราะจำเลยเองก็มีสิทธิที่จะซักค้านพยานดังกล่าวได้นั่นเอง²⁶ แต่ทั้งนี้หากไม่เข้าข้อยกเว้นตามกฎหมายที่ศาลจะพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ การที่ศาลพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยย่อมเป็นการไม่ชอบด้วยมาตรา 172 วรรคหนึ่ง และส่งผลทำให้คำเบิกความของพยานที่เบิกความลับหลังจำเลยที่ได้กระทำไปนั้นใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันจำเลยไม่ได้ แม้ว่าจำเลยจะยินยอมให้กระทำก็ตาม นอกจากนี้ แม้ศาลจะสั่งให้พิจารณาเป็นการลับ แต่ศาลก็จะต้องพิจารณาและสืบพยานในศาลต่อหน้าจำเลย ดังจะเห็นได้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 178 ที่กล่าวถึงตัวบุคคลที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณา เมื่อศาลสั่งให้พิจารณาเป็นการลับนั้น มาตรา 178 (2) ก็ยังคงกำหนดให้จำเลยและทนายมีสิทธิที่จะอยู่ในห้องพิจารณาได้ ดังนั้น แม้ศาลจะสั่งให้พิจารณาเป็นการลับ การพิจารณานั้นเพียงได้รับยกเว้นไม่ต้องกระทำโดยเปิดเผยเท่านั้น แต่ก็ยังคงต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เว้นแต่จะต้องด้วยบทบัญญัติของกฎหมายยกเว้นให้ไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย²⁷

วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา ที่สำคัญประการแรกก็เพื่อพิสูจน์ความผิด และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดมาตรการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะต้องชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา โดยอาศัยการค้นหาคำความจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยกระบวนการความ ต้องดำเนินการพิสูจน์ความจริงตามเรื่องที่กล่าวหาจนสามารถพิสูจน์ได้ว่าเรื่องที่กล่าวหาอันมีมูลความจริงและผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด และการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวย่อมกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน²⁸ โดยเฉพาะบุคคลที่จะมาให้ข้อเท็จจริงต่อศาลจะต้องได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสม ซึ่งกระบวนการคุ้มครองพยาน

²⁶ ธารินทร์ จาดพันธ์อินทร์. การพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก. *วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช*, 36(2). หน้า 49.

²⁷ ธานิศ เกศวิทักษ์. *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 เล่ม 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2564. หน้า 280-285

²⁸ สมัคร เขาวภานันท์. *หลักสิทธิมนุษยชนกับการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา, เอกสารวิชาการส่วนบุคคล*. หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4. วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. สืบค้นจาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8809

ในชั้นพิจารณาคดีของศาล ได้จัดให้มีวิธีการเพื่อความปลอดภัยของตัวพยานหลายวิธีการ เช่น การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย หรือ การสืบพยานล่วงหน้าที่จำเลยมิได้อยู่ด้วยในขณะที่สืบพยาน หรือการพิจารณาคดีแบบมิให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลย เป็นต้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวช่วยคุ้มครองต่อสิทธิของจำเลยในหลายๆ ด้านโดยเฉพาะจำเลยจะไม่ได้รับโอกาสในการปกป้องตนเองหรือทราบถึงหลักฐานที่ถูกนำมาใช้ต่อสู้ในคดีของตน ซึ่งการปรากฏตัวของพยานที่มาให้การเป็นปรปักษ์ต่อจำเลยในศาล เพื่อให้การต่อหน้าจำเลยและผู้พิพากษานั้นช่วยให้สามารถตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความตรงไปตรงมาของพยานผ่านการถามค้านจากทนายความของจำเลยได้ และยังช่วยลดโอกาสในการพิจารณาคดีที่ผิดพลาดอันเกิดจากพยานหลักฐานเท็จอีกด้วย

4. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองและปฏิบัติต่อพยานเด็กในการพิจารณาคดีอาญา

คำให้การของเด็กมีความสำคัญอย่างยิ่งในคดีอาญา โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดหรือการทำร้ายเด็ก เนื่องจากพยานบางครั้งอาจเป็นผู้ที่มีหลักฐาน หรือเป็นผู้เห็นเหตุการณ์สำคัญเพียงคนเดียว ดังนั้นคำให้การของเด็กจึงมีความสำคัญในการช่วยให้ ศาลเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง และอาจมีผลต่อการตัดสินพิพากษาคดี อย่างไรก็ตามการรับฟังและการชั่งน้ำหนักคำให้การของเด็กจำเป็นต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ เพราะเด็กอาจมีความเข้าใจและการสื่อสารที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ ในบางครั้งคำให้การของเด็กในกระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายที่อาจตามมาทั้งต่อเด็กเองและกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการเป็นพยานในคดีอาญาอาจทำให้เด็กต้องเผชิญกับความเครียดสูง โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญหน้ากับผู้กระทำความผิดหรือพุดถึงเหตุการณ์ที่ทำให้พวกเขาได้รับความเสียหาย ซึ่งอาจส่งผลกระทบยาวต่อสุขภาพจิตและพัฒนาการของเด็ก เด็กอาจได้รับอิทธิพลจากผู้ใหญ่รอบข้างหรือสื่อมวลชน ทำให้คำให้การของเด็กอาจถูกบิดเบือนไปจากความจริง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมของกระบวนการพิจารณาคดี รวมทั้งความเสี่ยงต่อความปลอดภัยซึ่งการเป็นพยานในคดีอาญาสามารถทำให้เด็กและบุคคลในครอบครัวตกอยู่ในความเสี่ยงหรืออันตราย หากให้การกับบุคคลที่มีอิทธิพลหรืออันตราย ดังนั้นการรักษาความปลอดภัยและการคุ้มครองพยานที่เป็นเด็กจึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างจริงจังหากเด็กไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมและมีประสบการณ์ที่เลวร้ายในห้องพิจารณาคดี อาจทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

การคุ้มครองเด็กในการพิจารณาคดีอาญามีพื้นฐานมาจากหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการปกป้องสิทธิของเด็กซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มที่มีความเปราะบางสูง ในการที่เด็กได้แสดงความคิดเห็นของตนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child - CRC)

ข้อ 12 ซึ่งเป็นหนึ่งในข้อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับสิทธิในการมีส่วนร่วมของเด็ก และยังเป็น การให้หลักประกันแก่เด็กที่มีความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยเฉพาะในขั้นตอนการของการดำเนิน กระบวนการทางอาญาที่มีผลกระทบต่อเด็กเด็กไม่ว่าโดยตรงหรือโดยผ่านผู้แทน หรือองค์กร ที่เหมาะสม ในลักษณะที่สอดคล้องกับระเบียบและวิธีปฏิบัติตามกฎหมาย นั้น

เนื่องจากสภาพปัญหากระบวนการค้นหาความจริงในคดีอาญามีลักษณะไม่เหมาะสม จึงเป็นเหตุผลการคุ้มครองเด็ก ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าว มีดังนี้²⁹

1) กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมุ่งเน้นและให้ความสำคัญในการปฏิบัติต่อเด็ก และเยาวชนที่ตกเป็นผู้กระทำผิดโดยมีการกำหนดมาตรการพิเศษสำหรับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งได้มีความแตกต่างผู้ใหญ่ ซึ่งมาตรการต่างๆ มุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองและการแก้ไขฟื้นฟูเด็ก หรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำผิดโดยคุ้มครองเด็กมิให้ได้รับผลกระทบต่อชื่อเสียงและจิตใจ แต่ในขณะเดียวกัน ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ที่ต้องมาให้การในชั้นสอบสวน หรือในชั้นพิจารณาของศาลนั้นก็อาจได้รับผลกระทบเช่นเดียวกันกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นเด็ก หรือเยาวชน โดยเฉพาะคดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือการทารุณเด็กรวมทั้งความผิดที่เกี่ยวกับคดี ค้ำมนุษย์ หากมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในขั้นตอนการสืบพยานเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป อาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กได้

2) กระบวนการค้นหาความจริงในคดีอาญามีลักษณะไม่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นค้นหา ความจริงจากผู้เสียหายและพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในคดีและในบางครั้ง การสอบถามพยานเด็กมักมีการใช้ภาษาที่ยากเกินไปหรือการตั้งคำถามไม่ได้คำนึงถึงสภาพจิตใจ ของเด็กเท่าที่ควร

3) หลักการนำสืบพยานในคดีอาญา ต้องพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ศาลจะรับฟัง และให้ความสำคัญต่อพยานบุคคลที่มาเบิกความด้วยวาจาในศาลเป็นหลัก ในกรณีนี้ที่เด็กมาเบิกความ ในคดีอาญา มักมีกระบวนการเบิกความที่ซ้ำซ้อน รวมทั้งมีการเปิดเผยตัวตนของพยานถือว่าเป็นภาระ และไม่เหมาะสมต่อสภาพความเป็นเด็ก

²⁹ ณรงค์ ใจหาญ. การคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญา. *วารสารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 29(4). 555-577. หน้า 558-561.

5. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์

การค้ามนุษย์เป็นอาชญากรรมที่สร้างความเสียหายแก่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน และสร้างความเสียหายเชิงเศรษฐกิจ (Economic Damage) เป็นอย่างมาก ในปัจจุบันเครือข่ายการค้ามนุษย์ในประเทศไทยมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงและวิธีการจากเดิมกลายมาเป็นเครือข่ายที่มีความซับซ้อนมีรูปแบบการดำเนินการที่ดี และทำเป็นขบวนการอาชญากรรมมีการรวมตัวกันอย่างจนนำไปสู่องค์กรอาชญากรรมขนาดใหญ่และมีรูปแบบการกระทำที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ การจะนำตัวบุคคลผู้กระทำความผิดร้ายสำคัญหรือผู้บงการอยู่เบื้องหลังที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมายนั้น พยานบุคคลนั้นที่มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะพยานผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ พยานผู้ที่เคยอยู่ในกระบวนการของการกระทำความผิดมาก่อน เพราะพยานเหล่านั้นได้รู้เห็นเหตุการณ์และสามารถให้ข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดขององค์กรนั้นได้เป็นอย่างดี จนสามารถพิสูจน์การกระทำความผิดของบุคคลดังกล่าวได้ เพราะฉะนั้นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่จะมาให้การหรือให้ถ้อยคำหรือเบิกความในฐานะพยานของคดีค้ามนุษย์ก็ได้มีมาตรการให้ความคุ้มครองแก่พยานดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งได้กำหนดมาตรการในการคุ้มครองพยาน ออกเป็น 2 มาตรการ ได้แก่ มาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ

เนื่องจากคดีค้ามนุษย์ เป็นการกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม มีผู้มีอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้องและ กระทำกันเป็นเครือข่ายที่ซับซ้อนจนกลายเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เล็งเห็นความสำคัญจึงได้นำกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ที่มีผลบังคับใช้ในขณะ นั้นมากำหนดเป็นความผิดที่ต้องได้รับความคุ้มครองตามมาตราพิเศษในมาตรา 8 (3) และกำหนดหลักเกณฑ์ความผิดไว้ดังนี้ คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมาย อาญา หรือคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์หรือตามกฎหมาย ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี” ดังนั้นพยานในคดีค้ามนุษย์นั้นมีความจำเป็นอย่างสูงที่จะต้องได้รับความคุ้มครองพยานตามมาตราพิเศษของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เพราะพยานในคดีค้ามนุษย์นั้นมีความแตกต่างจากพยานทั่วไป เนื่องจากมีฐานะเป็นทั้งเหยื่อและผู้ร่วมอยู่ในขบวนการ พยานในคดีค้ามนุษย์ส่วนใหญ่จะเป็นผู้รู้เห็นการดำเนินการของการค้ามนุษย์อย่างละเอียด และสามารถพิสูจน์ความผิดของบุคคลดังกล่าวได้เป็นอย่างดีโดยพยานเหล่านี้มีความหวาดกลัวที่ฝ่ายตรงข้ามจะทำอันตรายตนเองรวมทั้งบุคคลในครอบครัว จึงทำให้พยานมีความเสี่ยงสูงกว่าพยานทั่วไป และ ส่วนใหญ่เลือกที่จะหลีกเลี่ยงการมาเป็นพยาน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างสูงที่จะต้องนำมาตราพิเศษมาบังคับใช้ เพื่อให้พยานเกิดความมั่นใจในระบบงานยุติธรรม

หากว่ามีการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์อย่างเป็นทางการแล้วจะทำให้ก่อให้เกิดประสิทธิภาพแก่กระบวนการยุติธรรมและ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษจะเพิ่มมากขึ้น

5.1 พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540

ประเทศไทยได้มีการใช้พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิง และเด็ก พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายหลักเพิ่มเติมจากประมวลกฎหมายอาญา ในการป้องกันการกระทำ ผิดโดยการซื้อ ขาย จำหน่าย ชักพา หรือจัดหาบุคคลไปด้วยวิธีการใดๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนอง ความใคร่แก่ตนเองหรือผู้อื่น เพื่อการอนาจาร หรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่น ด้วยวิธีการอันเป็นการ คุกคามและกระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพของบุคคล การกระทำดังกล่าวไม่จำกัดเฉพาะกับการกระทำต่อหญิงและเด็กหญิงเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการกระทำ ในลักษณะทำนองเดียวกันต่อเด็กชายด้วย นอกจากนี้ในส่วนของผู้กระทำความผิดยังมีพฤติการณ์ ที่กระทำในรูปของการเตรียมสมคบกันเป็นขบวนการ เชื่อมโยงทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นพฤติการณ์ที่เป็นอันตรายต่อสังคม

5.2 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ถูกตราขึ้นเพื่อ ทดแทนพระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 ที่ยังมีได้กำหนดลักษณะความผิดให้ครอบคลุมถึงการกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคล ที่มีได้จำกัดแต่เฉพาะหญิงและเด็กและกระทำด้วยวิธีการที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การนำบุคคลเข้ามา ค้าประเวณีในหรือส่งไปค้านอกราชอาณาจักร บังคับใช้แรงงานบริการหรือขอทาน บังคับตัดอวัยวะ เพื่อการค้า หรือการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบประการอื่น ซึ่งในปัจจุบัน ได้กระทำในลักษณะ องค์กร อาชญากรรมข้ามชาติมากขึ้น จึงมีการแก้ไขกฎหมายกำหนดลักษณะความผิดให้ครอบคลุม การกระทำ ดังกล่าว เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับ พันธกรณีของอนุสัญญาและพิธีสารจัดตั้งกองทุนเพื่อป้องกันและปราบปราม การค้ามนุษย์ รวมทั้ง ปรับปรุงการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายให้เหมาะสม เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้เสียหายกฎหมายได้ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือเหยื่อจากการค้ามนุษย์ โดยได้ระบุให้เหยื่อในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์จะได้รับสิทธิในการคุ้มครองอีกหลายประการ เช่น ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องให้การคุ้มครองบุคคลซึ่งอาจจะเป็นผู้เสียหายเกินกว่ากำหนดเวลา 24 ชั่วโมง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อมีคำสั่งอนุญาต ทั้งนี้ ศาลจะอนุญาตได้ไม่เกิน 7 วัน โดยจะกำหนดเงื่อนไขใดๆ ไว้ด้วยก็ได้ และก็มีสิทธิได้รับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ตามมาตรา 36 กล่าวคือ "ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้เสียหายระหว่างที่อยู่ในความดูแลไม่ว่าบุคคลนั้นจะพำนักอยู่ ณ ที่ใด

ไม่ว่าก่อน ขณะหรือหลังการดำเนินคดี ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายด้วย

5.3 ลักษณะพิเศษของของพยานในความผิดฐานค้ามนุษย์

พยานบุคคลที่มีความสำคัญมากในคดีค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้นในทุกประเทศ คือ พยานบุคคลที่เป็นผู้เสียหาย ในบางคดี ผู้เสียหายเป็นกลุ่มคนกลุ่มเดียวเสียด้วยซ้ำที่มาเป็นพยานเบิกความต่อศาลหลายครั้ง ผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์ไม่มาปรากฏตัวเพื่อแจ้งความร้องทุกข์ด้วยตนเอง อีกทั้งไม่ยินยอมมาเบิกความหรือมาเบิกความตอบคำถามเพียงเล็กน้อยเท่านั้น การดำเนินคดีความผิดฐานค้ามนุษย์จึงมักไม่บรรลุผลด้วยเหตุจากการขาดความร่วมมือและการไม่ให้ข้อเท็จจริงของพยานบุคคล³⁰

เมื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล อาจจะปรากฏสถานการณ์ว่าคำเบิกความของพยานบุคคลที่เป็นผู้เสียหาย ไม่สอดคล้องต้องกัน เนื่องจากผู้เสียหายเกิดความหวาดกลัวว่าผู้กระทำความผิดค้ามนุษย์อาจมาทำร้ายตนเองหรือครอบครัว ซึ่งในบางคดีผู้เสียหายอาจเป็นญาติหรือรู้จักเกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด หรือมีความรู้สึกรักและเป็นหนี้บุญคุณผู้กระทำความผิดด้วย

หลักเกณฑ์การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์จึงมีข้อพิจารณาเพิ่มเติมจากการคุ้มครองพยานในคดีอาญาทั่วไปในเรื่องของการส่งเสริมให้รัฐได้รับความร่วมมือจากพยานผู้เสียหาย ดังนี้

5.3.1 การส่งเสริมความปลอดภัยทางกายภาพ

ในคดีค้ามนุษย์นั้น ผู้กระทำความผิดมักไม่ได้มีการดำเนินการเพียงลำพัง หากแต่กระทำในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรมที่มีอำนาจทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์ซึ่งตกอยู่ในความเสี่ยงยิ่งกว่าคดีประเภทอื่น ส่งผลให้พยานอาจจะไม่มาเบิกความต่อศาล³¹ หากรัฐต้องการที่จะให้พยานมีความมั่นใจในการให้ความร่วมมือกับการมาเป็นเบิกความในฐานะพยานในกระบวนการยุติธรรม รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยแก่พยานที่มีความระมัดระวังมากกว่าการคุ้มครองพยานทั่วไป

³⁰ Angelina Kartusch and Katy Thompson, Trafficking in Persons, Witness Protection and the Legislative Framework of the Republic of Moldova: An Assessment, (Organization for Security and Cooperation in Europe Mission to Moldova, 2003), pp.42-43.

³¹ United Nations Office on Drugs and Crime, “Anti-human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners,” module 12, United Nations Office on Drugs and Crime, (New York 2009) accessed 21 January 2024, from https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module12_Ebook.pdf, p.5.

5.3.2 การส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของพยาน

เนื่องจากความผิดฐานค้ามนุษย์เป็นความผิดที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้เสียหาย พยานบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจึงมักมีความกังวลในเรื่องความมั่นคงทางสังคมของตนเอง เช่น ปัญหาในเรื่องของความปลอดภัยของครอบครัวและบุคคลที่มีความใกล้ชิด การถูกประณามจากสังคมในฐานะผู้ถูกนำไปค้าประเวณี³² จนไม่กล้าเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพราะเกรงกลัวว่าตนเองจะได้รับอันตราย ดังนั้น การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์จึงต้องส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของพยานด้วย

5.3.3 การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

การค้ามนุษย์ถือเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศรูปแบบหนึ่งที่รัฐทุกรัฐช่วยกันปราบปราม³³ มาตรการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของแต่ละรัฐจึงต้องมีระดับมาตรฐานตามที่ประชาคมระหว่างประเทศกำหนด เช่น การเปิดความประชุมจอภาพทางไกลระหว่างประเทศหรือการย้ายที่อยู่ของพยานข้ามประเทศ

6. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเป็นแนวคิดที่รัฐ(State) ที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกระบวนการด้านยุติธรรม โดยแนวคิดนี้คุ้มครองความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของประชาชนในรัฐไม่ให้ถูกกระทบจากการละเมิดต่อกฎหมาย ดังนั้นในแต่ละรัฐ จึงมีกระบวนการในการที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพื่อคุ้มครองประชาชนให้ปลอดภัยจากการกระทำละเมิดกฎหมายอาญานั้น โดยการจัดรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นั้น แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และทฤษฎีความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย (Due Process Model) โดยแต่ละแนวนั้นมีความแตกต่างกันในแนวความคิดและมีความขัดแย้งกันคอยถ่วงดุล(balance) กันอยู่ ซึ่งจะได้อธิบาย ดังนี้

³² Ibid, p.5.

³³ Ionita Cochintu et al, “International Cooperation Against Human Trafficking”, George Emil Palade University of Medicine, Pharmacy, Science and Technology of Targu Mures, accessed 21 January 2024, from http://www.upm.ro/facultati_departamente/ea/RePEc/curentul_juridic/rcj11/recjurid112_7F.pdf.

6.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม เป็นแนวคิดในระบบยุติธรรมทางอาญาที่ถูกพัฒนาโดยศาสตราจารย์ เฮอร์เบิร์ต แอล แพคเกอร์ (Professor Herbert L. Packer) ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านกฎหมาย เขานำเสนอทฤษฎีนี้ในหนังสือ “The Limits of the Criminal Sanction” (1968) โดยทฤษฎีนี้มุ่งเน้นไปที่การป้องกันและการควบคุมอาชญากรรมให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเน้นการจัดการกับคดีอาญาอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งมุ่งเน้นการลดเวลาและขั้นตอน ที่ไม่จำเป็นในการดำเนินคดี เพื่อให้ผู้กระทำความผิดจะถูกลงโทษอย่างรวดเร็วและให้ความสำคัญกับความมั่นคงของหลักฐาน และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยเชื่อว่าการจับกุมและการดำเนินคดีมีค่าพิพากษาลงโทษในปริมาณสูงซึ่งจะช่วยลดอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ³⁴

6.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model)

ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมเป็นแนวคิดสำคัญในระบบยุติธรรมทางอาญาที่พัฒนาขึ้นโดย Herbert L. Packer เช่นเดียวกับทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม โดยทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นไปตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) ที่ถือค่านิยมในเรื่องกระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการต้องชอบด้วยกฎหมาย โดยคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์มิให้ถูกล่วงละเมิดโดยไม่เป็นธรรมจาก เจ้าพนักงานของรัฐมากกว่าที่จะระงับการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม เช่น สิทธิของผู้เสียหาย สิทธิของผู้กล่าวหา สิทธิของจำเลย การค้น การจับจะต้องมีหมายซึ่งออกโดยศาล เป็นต้น และหากบางกรณีมีพยานหลักฐานขึ้นสำคัญในการที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ แต่หากว่ากระบวนการที่ได้มานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่อาจจะรับฟังเพื่อลงโทษจำเลยได้ แม้พยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบก็ตาม ซึ่งจะเห็นได้ว่าทฤษฎีดังกล่าวเป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นหลักและเน้นการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพของบุคคลโดย ยึดหลักการที่ว่า “ดีกว่าปล่อยผู้กระทำความผิดลืมนไป กว่าที่จะลงโทษผู้บริสุทธิ์หนึ่งคน”³⁵

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) ถูกพัฒนาขึ้นโดย Herbert L. Packer และเป็นสองทฤษฎีที่มีผลกระทบอย่างมากต่อการทำความเข้าใจและการปฏิบัติในระบบยุติธรรมทางอาญา ทั้งสองทฤษฎีมีจุดประสงค์ที่แตกต่างกันแต่ก็มุ่งหมายไปที่การสร้างสมดุลระหว่างการปกป้องสังคมและสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหา โดยทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม

³⁴ Herbert L. Packer, The Limits of The Criminal Sanction, p. 159.

³⁵ ประธาน วัฒนาวณิช. ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม. หน้า 151-152.

เน้นการปกป้องสังคมจากอาชญากรรมโดยการดำเนินการอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพต่อการดำเนินคดีอาญา ในขณะที่ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมเน้นการปกป้องสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหา โดยยึดหลักการให้ความเป็นธรรมและป้องกันการละเมิดสิทธิที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรม หากรัฐมุ่งที่จะควบคุมอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ก็จะถูกกระทบกระเทือนมากตามไปด้วย และหากรัฐมุ่งที่จะให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนมาก การควบคุมอาชญากรรมอาจทำได้ไม่สะดวกซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการควบคุม อาชญากรรมก็ลดตามไปด้วย ดังนั้นจึงเป็นความยากของรัฐและนักกฎหมายที่จะหาจุดสมดุล ระหว่างแนวคิดทั้ง 2 ทฤษฎี เพื่อให้กระบวนการดำเนินคดีอาญาประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมและในขณะเดียวกัน ก็กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้น้อยที่สุด และ เปิดโอกาสให้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ หากให้น้ำหนักไปทางแนวความคิดใดแนวหนึ่งย่อมเสียสมดุลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไป

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ ของประเทศไทยและต่างประเทศ

การคุ้มครองพยานในคดีค้ำมนุษย์นั้นมีความแตกต่างจากการคุ้มครองพยาน ในคดีอาญาทั่วไป เนื่องจากคดีค้ำมนุษย์เป็นคดีที่มีปัญหาความซับซ้อนและเป็นคดีที่มีลักษณะขององค์กรอาชญากรรม ซึ่งผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ทำให้ไม่มีบุคคลใดกล้ามาเป็นพยานเพื่อให้ข้อเท็จจริงต่อเจ้าหน้าที่รัฐ และกระบวนการจัดการและขั้นตอนปฏิบัติที่ต้องมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ซึ่งยังไม่มีกำหนดรูปแบบการดำเนินการอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและปัญหาข้อยุ่งยากในการปฏิบัติงานด้านคุ้มครองพยาน รวมทั้งพยานในคดีค้ำมนุษย์ บางรายเป็นพยานกลุ่มประาะบาง หรือกลุ่มเสียง เช่น พยานที่เป็นเด็กหรือเยาวชน พยานที่เป็นผู้เสียหายในคดีทางเพศ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเหยื่อจากการกระทำความผิดในคดีค้ำมนุษย์ ย่อมมีปัญหาเกี่ยวกับสภาพจิตใจ และความแตกต่างทางด้านอายุ ภาษา และวัฒนธรรม จึงต้องได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือเป็นพิเศษ

ดังนั้น การศึกษามาตรการพิเศษเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ จึงมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากมาตรการพิเศษเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ของแต่ละประเทศล้วนมีรายละเอียดและขั้นตอนการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจะช่วยให้การแก้ไขปรับปรุงและกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานในด้านการคุ้มครองความปลอดภัยและการช่วยเหลือพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ในประเทศไทยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ กฎหมายของประเทศไทย และศึกษามาตรการในการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ของกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งปรากฏในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention Against Transnational Organized Crime 2000) และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ

1. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กและการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ

1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถือกำเนิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์ที่น่าสะเทือนขวัญในระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การทารุณกรรม และการกดขี่จากเหตุการณ์ฮอโลคอสต์และอื่นๆ ในยุโรปและทั่วโลก สิ่งเหล่านี้ได้เรียกร้องให้มีการสร้างมาตรฐานสากลในการรับรองและคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์โหดร้ายในลักษณะนี้อีก

การก่อตั้งสหประชาชาติในปี 1945 หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเป็นจุดเริ่มต้นในการมุ่งหวังสู่การสร้างสันติภาพโลก สมาชิกผู้ก่อตั้งของสหประชาชาติตระหนักถึงความจำเป็นในการปกป้องสิทธิมนุษยชนเพื่อการรักษาสันติภาพโลกในระยะยาว และได้รวมหลักการสำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ ด้วยแรงขับเคลื่อนนี้ สหประชาชาติจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และได้ทำการร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งถูกนำเสนอและผ่านการรับรองจากที่ประชุมใหญ่ของสหประชาชาติเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1948 ที่กรุงปารีส ปฏิญญานี้จึงกลายเป็นเอกสารซึ่งเป็นมาตรฐานสากลแรกๆ ที่ระบุถึงสิทธิพื้นฐานและเสรีภาพ ที่ทุกคนควรได้รับอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นหลักฐานในการปกป้องสิทธิมนุษยชนในระดับสากล³⁶

โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้ความสำคัญกับสิทธิของเด็ก แม้ว่าจะไม่ได้มีมาตราใดที่มุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองเด็กโดยเฉพาะเท่ากับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ถูกจัดทำขึ้นในภายหลัง ในด้านสิทธิเด็กนั้นปฏิญญาฉบับนี้เริ่มให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเด็กในฐานะที่เป็นประชากรของโลก นอกจากนี้ยังได้บัญญัติสิทธิเฉพาะสำหรับเด็กไว้ในข้อที่ 25 (2) ว่า แม่และเด็กมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือและความดูแลพิเศษ เด็กทุกคนไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรสจะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

³⁶ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. 18 เมษายน 2567. สืบค้นจาก <https://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/index.php>.

1.2 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (The United Nations Convention Against Transnational Organized Crime 2000)

การคุ้มครองพยานนั้นถือเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรมจากการที่หลายประเทศในสังคมโลกต่างประสบปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ จึงได้ร่วมมือกันในการหามาตรการในการต่อสู้ ป้องกันปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยข้อตกลงระหว่างประเทศ เพื่อสร้างมาตรการใหม่ๆ และเน้นด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยใช้การคุ้มครองพยานที่มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพอันเป็นมาตรการอย่างหนึ่ง เพื่อใช้ในการพิสูจน์ความผิดขององค์กรอาชญากรรม โดยจัดทำเป็นอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nation Convention against Transnational Organized Crime 2000) ขึ้นและเปิดให้ประเทศต่างๆ ลงนามที่เมืองปาเลอโรโม ประเทศอิตาลี ระหว่างวันที่ 12-15 ธันวาคม 2543 และที่สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก จนถึงวันที่ 12 ธันวาคม 2545 มีประเทศต่างๆ ลงนามกว่า 140 ประเทศ โดยประเทศไทยได้ลงนาม เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2543³⁷ โดยได้มีการวางหลักการเรื่องการคุ้มครองพยานไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ดังนี้³⁸

ข้อ 24 การคุ้มครองพยาน

1. รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องใช้มาตรการทั้งหลายที่เหมาะสมภายในวิถีทางของตนหรือให้ความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพแก่พยาน จากการแก้แค้นหรือข่มขู่ที่อาจเกิดขึ้นได้ในการดำเนินคดี ซึ่งพยานผู้นั้นเป็นผู้ให้การที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่ครอบคลุมภายใต้อนุสัญญานี้ และแก่ญาติและบุคคลอื่นที่ใกล้ชิดกับพยานผู้นั้นตามความเหมาะสม³⁹

³⁷ วรรณวิภา เมื่องล้ำ. โครงการวิจัยเรื่องมาตรการคุ้มครองพยานในประเทศไทย : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ. กองทุนรัตนโกสินทร์สมโภช 200 ปี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี. 2561. หน้า 12-14

³⁸ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร. 18 เมษายน 2567. สืบค้นจาก <http://edoc.parliament.go.th/Result.aspx?docId=578666&detailId=804420>.

³⁹ มนต์ชัย จงไกรรัตนกุล. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาพ.ศ. 2546. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 5(3), 233-247. หน้า 236.

2. มาตรการทั้งหลายที่อาจเป็นไปได้ตามวรรคหนึ่งของข้อนี้ จะรวมถึงสิทธินอกจากประการอื่นแล้ว และโดยไม่ทำให้เสื่อมสิทธิของจำเลย รวมทั้งสิทธิที่พึงมีโดยชอบ

(ก) การกำหนดวิธีการให้ความคุ้มครองทางกายภาพแก่ตัวบุคคล ภายในขอบเขตที่จำเป็นและกระทำได้ เช่น การย้ายบุคคลเหล่านั้นไปอยู่ที่อื่น และเท่าที่เห็นจำเป็น คือ การไม่เปิดเผยหรือจำกัดการเปิดเผยข้อสนเทศเกี่ยวกับรูปพรรณและที่อยู่ของบุคคลเช่นว่า

(ข) จัดให้มีกฎเกณฑ์ทางพยานหลักฐานที่อนุญาตให้คำให้การของพยานสามารถกระทำได้ในลักษณะที่ทำให้แน่ใจว่าพยานได้รับความปลอดภัย เช่น อนุญาตให้เบิกความผ่านการใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสาร เช่น การติดต่อผ่านวิดีโอทัศน์ หรือวิธีการอื่นที่เพียงพอ

3. รัฐภาคีจะต้องพิจารณาจัดทำความตกลงหรือข้อตกลงกับรัฐอื่นเพื่อย้ายบุคคลที่อ้างถึงในวรรคหนึ่งของข้อนี้ไปอยู่ที่อื่น

4. บทบัญญัติข้อนี้จะนำไปใช้กับผู้เสียหายเท่าที่บุคคลเหล่านั้นต้องเป็นพยานด้วย

ข้อ 25 การให้ความช่วยเหลือและการคุ้มครองผู้เสียหาย

1. รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมภายในวิถีทางของตนที่จะให้ความช่วยเหลือและความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายของการกระทำความผิดที่อนุสัญญาคุ้มครองครอบคลุมถึง โดยเฉพาะในกรณีที่มีการคุกคามที่จะแก้แค้นหรือข่มขู่

2. รัฐภาคีแต่ละรัฐจะกำหนดวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถเข้าถึงการใช้ค่าสินไหมทดแทนและการกลับคืนสู่ฐานะเดิมแก่ผู้เสียหายของการกระทำความผิดที่ครอบคลุมภายใต้อนุสัญญานี้

3. ภายใต้กฎหมายภายในของตน รัฐภาคีแต่ละรัฐจะให้ความเห็นและความห่วงกังวลของผู้เสียหายได้รับการนำเสนอและพิจารณาในขั้นตอนที่เหมาะสมของการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดในลักษณะที่ไม่ทำให้เสื่อมสิทธิของจำเลย

ข้อ 26 มาตรการที่จะขยายความร่วมมือกับหน่วยงานที่ใช้บังคับกฎหมาย

1. รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมให้บุคคลผู้เข้าร่วมหรือที่ได้เข้าร่วมแล้วในกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

(ก) ให้ข้อสนเทศที่เป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อความมุ่งประสงค์ในการสืบสวนและใช้เป็นพยานหลักฐานในเรื่องต่างๆ เช่น

(1) รูปพรรณ ลักษณะ องค์ประกอบ โครงสร้าง ที่อยู่หรือกิจกรรมของกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

(2) ความเกี่ยวโยง รวมทั้งความเกี่ยวโยงในระดับระหว่างประเทศกับกลุ่มอาชญากรอื่นๆ ที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

(3) ความผิดต่างๆ ที่กลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรได้กระทำ หรืออาจจะกระทำ

(ข) ให้ความช่วยเหลือตามข้อเท็จจริงอย่างเป็นรูปธรรมแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการตัดทอนทรัพย์สินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมของกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

2. ในกรณีที่เหมาะสม รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องพิจารณาให้มีความเป็นไปได้ที่จะลดโทษบุคคลที่ถูกกล่าวหาซึ่งให้ความร่วมมือที่สำคัญต่อการสืบสวนหรือการฟ้องคดีต่อความผิดที่ครอบคลุมภายใต้อนุสัญญานี้

3. รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องพิจารณาให้มีความเป็นไปได้ที่จะให้ความคุ้มกันจากการฟ้องร้องคดีต่อบุคคลผู้ให้ความร่วมมือที่สำคัญต่อการสืบสวนหรือการฟ้องคดีต่อความผิดที่ครอบคลุมภายใต้อนุสัญญานี้ ตามหลักการพื้นฐานของกฎหมายภายในของตน

4. ความคุ้มครองบุคคลเช่นว่านั้นจะต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อ 24 ของอนุสัญญานี้

5. หากบุคคลที่อ้างถึงในวรรคหนึ่งของข้อนี้ ซึ่งถูกพบตัวในรัฐภาคีหนึ่ง เป็นผู้ที่สามารถให้ความร่วมมือที่สำคัญแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบของอีกรัฐภาคีหนึ่ง รัฐภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งหลายอาจพิจารณาจัดทำความตกลงหรือข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดให้รัฐภาคีอื่นมีการปฏิบัติที่เป็นไปตามที่ระบุในวรรคสองและสามของข้อบทนี้ ตามกฎหมายภายในของตน

1.3 แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม ของสำนักงานยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime 2008)

สำนักงานยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC) เป็นหน่วยงานของสหประชาชาติที่มีหน้าที่หลักในการต่อสู้กับยาเสพติดและอาชญากรรมในระดับสากล และถูกก่อตั้งขึ้นในปี 1997 โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความยุติธรรมทั่วโลกผ่านการปราบปรามยาเสพติด การต่อต้านการ ค้ามนุษย์ และการป้องกันอาชญากรรมข้ามชาติ โดยภารกิจของ UNODC ได้แก่

(1) การต่อสู้กับยาเสพติด: ให้การสนับสนุนในการกำหนดนโยบายและมาตรการป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสำหรับผู้ใช้จ่าย รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการควบคุมและป้องกันการผลิต การค้า และการลักลอบนำเข้ายาเสพติด

(2) การต่อสู้กับอาชญากรรม: พัฒนามาตรฐานและกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อต่อสู้กับอาชญากรรมข้ามชาติ เช่น การค้ามนุษย์ การค้าสัตว์ป่า และการฟอกเงิน

(3) การป้องกันอาชญากรรม: ให้การฝึกอบรม ทรัพยากร และคำแนะนำเพื่อช่วยประเทศสมาชิกในการสร้างระบบยุติธรรมอาญาที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

นอกจากนี้ UNODC ยังมีบทบาทสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวโน้มต่างๆ ในเรื่องของยาเสพติดและอาชญากรรมทั่วโลก รวมถึงการจัดทำรายงานที่มีอิทธิพลเช่น รายงานโลกเกี่ยวกับยาเสพติดและการศึกษาเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ หน่วยงานนี้ทำงานร่วมมือกับประเทศสมาชิกสหประชาชาติ องค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ และภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างความพยายามในการต่อสู้กับยาเสพติดและอาชญากรรมที่มีผลกระทบต่อสังคมทั่วโลก

สำนักงานยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC) ได้มีการจัดทำและเผยแพร่เอกสาร “แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม ปี 2008” เพื่อมอบไว้ให้แก่รัฐภาคีสมาชิก เพื่อเป็นแนวทางและหลักเกณฑ์ในการป้องกันและคุ้มครองพยานที่เกี่ยวข้องในคดีอาชญากรรมที่มีการจัดการโดยองค์กรอาชญากรรม ซึ่งสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้⁴⁰

1.3.1 Target hardening

เป็นแนวทางเพื่อให้พยานหรือบุคคลที่เป็นเป้าหมายในการคุ้มครอง เพื่อการป้องกันและลดความเสี่ยงที่พยานจะถูกคุกคามหรือทำร้ายจากกลุ่มอาชญากรหรือผู้ที่อาจได้รับผลกระทบจากการเป็นพยานในกระบวนการยุติธรรม โดยเกิดความมั่นใจ มีความกล้าที่จะมาเป็นพยาน โดยมาตรการในส่วนนี้มีดังนี้

- 1) ย้ายที่อยู่ของพยานไปอยู่กับญาติที่อื่นที่ห่างไกลจากที่อยู่เดิม หรือจัดให้มี safe house แยกต่างหาก
- 2) คุ้มครองตัวพยานอย่างใกล้ชิด กรณีเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะการเดินทางไปศาล
- 3) เปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์ ประสานงานหน่วยงานโทรศัพท์ไม่ให้พิมพ์ชื่อพยานลงในสมุดโทรศัพท์ จะได้ไม่มีการเปิดเผยตัวพยานหลังจากที่มีการเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับตัวพยานแล้ว
- 4) ตรวจสอบจดหมายหรือโทรศัพท์ที่มีมาถึงพยาน
- 5) ติดตั้งเครื่องสัญญาณต่างๆ เพื่อความปลอดภัยที่บ้านของพยาน
- 6) มีสัญญาณแจ้งเหตุหรือหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อในกรณีฉุกเฉิน

⁴⁰ สุพิศ ประณีตพลกรัง. การค้นหาความจริงในกฎหมายลักษณะพยานและการคุ้มครองพยานในคดีอาญา. ในประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง เล่มที่ 2, หน่วยที่ 10, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2562. หน้า 27-31

7) ตรวจสอบตราโดยตำรวจนอกเครื่องแบบ และลดการติดต่อบริษัทพยานกับสาธารณชน

การใช้มาตรการเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมคุ้มครองพยานเพื่อให้แน่ใจว่าพวกเขาสามารถให้การเป็นพยานในคดีอาญาโดยไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับตัวเองหรือครอบครัว การคุ้มครองพยานมีความสำคัญในการต่อสู้กับอาชญากรรมที่มีการจัดระเบียบ เช่น องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งมักมีทรัพยากรและอิทธิพลเพียงพอที่จะทำร้ายพยานหากไม่มีการป้องกันอย่างเพียงพอ

1.3.2 Procedural Protection

เป็นการใช้มาตรการทางกฎหมายและขั้นตอนการพิจารณาที่ช่วยรักษาความปลอดภัยของพยานในระหว่างกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองแบบวิธีนี้มุ่งเน้นที่การลดความเสี่ยงที่พยานอาจพบเจอจากการเป็นพยานให้กับเจ้าหน้าที่ยุติธรรมและการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลพยานในระหว่างและหลังกระบวนการพิจารณาคดี โดยมาตรการคุ้มครองแบบนี้ได้แก่

1) การใช้การพิจารณาคดีปิด: จัดให้มีการพิจารณาคดีในสภาพแวดล้อมที่ควบคุมเพื่อป้องกันไม่ให้ข้อมูลของพยานถูกเปิดเผยต่อสาธารณะหรือต่อผู้ที่อาจคุกคามความปลอดภัยของพยาน

2) การใช้การเชื่อมต่อวิดีโอหรือการใช้เทคโนโลยีแบบไม่เผยตัวตน: พยานสามารถให้การเป็นพยานจากที่ห่างไกลโดยไม่ต้องปรากฏตัวในห้องพิจารณาคดีเพื่อความปลอดภัย เช่น การสืบพยานผ่านการประชุมทางจอภาพ เป็นต้น

3) การใช้การเปลี่ยนเสียงหรือการปกปิดรูปลักษณ์: ในกรณีที่พยานต้องปรากฏตัว อาจใช้เทคนิคเพื่อปกปิดตัวตนของพวกเขา เช่น การเปลี่ยนเสียงหรือใช้ฉากหลังเพื่อปกปิดตัวตน สวมวิกผม แต่งหน้าใหม่ ใส่แว่นกันแดดขนาดใหญ่ หรือกรณีมีการถ่ายทอดสดอาจทำให้ใบหน้าพยานเป็นภาพพร่ามัว (blur)

4) การจำกัดการเข้าถึงบันทึกของพยาน: การควบคุมข้อมูลในสำนวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับพยานเพื่อป้องกันการเข้าถึงโดยบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องหรือมีศักยภาพในการคุกคาม

5) มีบุคคลร่วมไปเป็นเพื่อนกับพยาน เพื่อสนับสนุนในทางด้านจิตใจ ให้คลายความวิตกกังวล

6) สืบพยานโดยไม่เปิดเผยชื่อพยาน หรือใช้ชื่อสมมติ ชื่อปลอม

การคุ้มครองแบบวิธีนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่พยานสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นโดยไม่ต้องกลัวการแก้แค้นหรือการคุกคามต่อชีวิตและความปลอดภัยของตนเอง โดยมีความสำคัญอย่างยิ่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมข้ามชาติที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพล

1.3.3 Self-protection

เป็นมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพยานในการรักษาความปลอดภัยด้วยตนเอง การคุ้มครองแบบนี้เกี่ยวข้องกับการให้การฝึกอบรมแก่พยานเพื่อที่พวกเขาจะสามารถจัดการและลดความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่ปลอดภัยต่อตัวเองได้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือหลังจากนั้นมาตรการการป้องกันตนเองที่พยานอาจถูกส่งเสริมหรือฝึกอบรมให้รวมถึง การฝึกอบรมด้านความปลอดภัยและการตระหนักถึงความเสี่ยง การสอนพยานเกี่ยวกับวิธีการจดจำ และตอบสนองต่อภัยคุกคามต่างๆ รวมถึงการฝึกให้รู้เท่าทันเรื่องอันตรายและการจัดการกับสถานการณ์ฉุกเฉิน การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและการเฝ้าระวังที่เหมาะสม การติดตั้งและใช้งานอุปกรณ์ต่างๆ เช่น โทรศัพท์มือถือที่มีฟังก์ชันความปลอดภัยสูง แอปพลิเคชันการติดตาม หรือระบบเตือนภัยที่สามารถช่วยเตือนพยานเมื่อมีภัยคุกคาม รวมทั้งการจัดการสถานที่ที่อยู่อาศัยและกิจวัตรประจำวันการปรับเปลี่ยนสถานที่อยู่อาศัยและรูปแบบการดำเนินชีวิตเพื่อลดความเสี่ยงต่อการถูกพบหรือติดตามจากผู้กระทำความผิด ซึ่งการส่งเสริมการป้องกันตนเองในหมู่พยานไม่เพียงแต่ช่วยให้ตัวพยานมีความรู้สึกปลอดภัยและเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกับความเครียดและความกลัวที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพยาน แต่ยังช่วยให้ตัวพยานสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยความปลอดภัยและอิสระมากขึ้น

1.3.4 Identity change

เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงตัวตน ซึ่งเป็นหนึ่งในมาตรการคุ้มครองพยาน ที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่ปลอดภัยรุนแรงที่สุดและเป็นขั้นสุดท้ายที่อาจถูกใช้ในกรณีที่มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกคุกคามหรืออันตราย ตามนโยบายของสำนักงานยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Office on Drugs and Crime -UNODC) การเปลี่ยนแปลงตัวตนถือเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมคุ้มครองพยานที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนชื่อ นามสกุล และข้อมูลประจำตัวอื่นๆ ของพยาน เพื่อช่วยปกป้องจากการถูกตามหาหรือถูกทำร้ายโดยอาชญากร เช่น การเปลี่ยนชื่อและนามสกุลอย่างเป็นทางการโดยการปรับเปลี่ยนเอกสารทางกฎหมาย เช่น ใบเกิด หนังสือเดินทาง และเอกสารระบุตัวตนอื่นๆ รวมถึงพยานอาจถูกย้ายไปยังสถานที่ใหม่ที่ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะหรือแม้กระทั่งย้ายไปยังรัฐหรือประเทศอื่น ในบางกรณี อาจจำเป็นต้องสร้างประวัติการทำงานและประวัติชีวิตใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับตัวตนใหม่ เป็นการดำเนินการ เพื่อลดความเสี่ยงจากอันตรายที่พยานอาจได้รับ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเก่ากับข้อมูลใหม่นั้นจะต้องไม่มีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อมิให้ใช้เป็นร่องรอยในการติดตามตัวพยาน บางครั้งจึงอาจจะมีการตั้งที่อยู่เดิมของพยานไว้สำหรับให้มีการติดต่อทางไปรษณีย์ไว้ เพื่อแสดงให้เห็นว่ายังไม่มีเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ในขณะเดียวกัน ทางหน่วยงานที่คุ้มครองพยานก็อาจจะขอให้ศาลงดตีพิมพ์ภาพของพยานได้ด้วย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขปัจจัยความเหมาะสมของแต่ละประเทศ

การเปลี่ยนแปลงตัวตนถือเป็นมาตรการสุดท้ายเนื่องจากมีผลกระทบอย่างมากต่อชีวิตส่วนตัวและชีวิตทางสังคมของพยาน นอกจากนี้ยังต้องใช้ทรัพยากรมากในการดำเนินการ และต้องมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานรัฐเพื่อให้การเปลี่ยนแปลงนั้นสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ การใช้มาตรการนี้โดยทั่วไปจะจำกัดเฉพาะกรณีที่มีความเสี่ยงสูงเท่านั้น โดยที่มาตรการคุ้มครองอื่นๆ ไม่เพียงพอที่จะรับประกันความปลอดภัยของพยาน

1.3.5 Witness Assistance

เป็นการให้การสนับสนุนและทรัพยากรที่จำเป็นแก่พยานเพื่อช่วยให้พวกเขาสามารถให้การเป็นพยานในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย การช่วยเหลือพยานไม่เพียงแต่รวมถึงการคุ้มครองกายภาพ แต่ยังรวมถึงการสนับสนุนด้านจิตวิทยา การช่วยเหลือทางกฎหมาย และการช่วยเหลือด้านสังคมอื่นๆ ด้วย ซึ่งมาตรการในการช่วยเหลือพยาน มีดังนี้

1) การสนับสนุนทางกฎหมาย: การให้คำปรึกษาทางกฎหมายและการแนะนำพยานเกี่ยวกับสิทธิ์และหน้าที่ของพวกเขา การช่วยเหลือในการเตรียมพร้อมสำหรับการให้การเป็นพยาน และการช่วยเหลือในการนำเสนอคดีของพวกเขาในศาล

2) การสนับสนุนทางจิตวิทยา: การให้บริการที่ปรึกษาหรือนักจิตวิทยาเพื่อช่วยพยานรับมือกับความเครียด ความกลัว หรือผลกระทบจากการเป็นพยาน เช่น ความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า หรือผลกระทบทางอารมณ์อื่นๆ

3) การสนับสนุนด้านสังคมและเศรษฐกิจ: การให้ความช่วยเหลือในด้านที่อยู่อาศัย การจัดหางาน หรือการช่วยเหลือทางการเงินหากการเป็นพยานส่งผลกระทบต่อเหล่านี้

4) การฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะ: การเสนอโปรแกรมการฝึกอบรม หรือการพัฒนาทักษะเพื่อช่วยให้พยานสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตหรือการเริ่มต้นชีวิตใหม่หลังจากกระบวนการพิจารณาคดี

การช่วยเหลือพยานทั้งหมดนี้มีความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่พยานรู้สึกปลอดภัยและได้รับการสนับสนุนเพียงพอที่จะให้การเป็นพยานโดยไม่กลัวผลกระทบ ที่จะตามมา ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มาตรการเหล่านี้ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของการเป็นพยานและมั่นใจว่าพยานสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างเต็มที่และแท้จริง

1.4 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child - CRC)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child - CRC) เป็นสนธิสัญญาสากลที่กำหนดมาตรฐานในการปกป้องสิทธิของเด็ก ซึ่งถูกนำมาใช้ เพื่อการรับรองและคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของเด็กทั่วโลก อนุสัญญานี้ถูกเปิดให้ลงนามเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 1989 และเริ่มมีผลบังคับใช้ในวันที่ 2 กันยายน 1990 ปัจจุบันมีประเทศสมาชิก เข้าร่วมแทบทุกประเทศในโลก

ประเทศไทยได้ลงนามภาคยานุวัติอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 (ค.ศ. 1992)⁴¹ โดยแนวคิดหลักของอนุสัญญานี้ คือ การยอมรับว่าเด็กทุกคนมีสิทธิพื้นฐานและมีความต้องการพิเศษที่สังคมและรัฐบาลควรจะทำให้การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเหล่านี้รวมถึงสิทธิในการเข้าถึงการศึกษา การดูแลสุขภาพ การคุ้มครองจากการล่วงละเมิดและการทารุณ และสิทธิในการมีส่วนร่วมในชุมชนและการพัฒนาตัวเอง ตามศักยภาพ อนุสัญญานี้เกิดขึ้นจากความตระหนักที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับความจำเป็นในการพิทักษ์และส่งเสริมสิทธิของเด็กซึ่งเริ่มจากปฏิญญาสิทธิเด็กของสหประชาชาติในปี 1959 การร่างอนุสัญญานี้ใช้เวลาหลายปีโดยการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการ นักกฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ตลอดจนหน่วยงานระหว่างประเทศ เพื่อให้แน่ใจว่ามาตรฐานสิทธิเด็กถูกจัดทำขึ้นอย่างเหมาะสมและครอบคลุม

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 กำหนดให้รัฐภาคีที่ให้สัตยาบัน หรือภาคยานุวัติต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ระบุไว้ในอนุสัญญานี้ คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็ก (The Committee on the Rights of the Child) เป็นหน่วยงานที่สหประชาชาติจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติตามอนุสัญญานี้โดยรัฐภาคีต่างๆ โดยคณะกรรมการมีหน้าที่หลักในการตรวจสอบการดำเนินการของรัฐภาคีในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของอนุสัญญา ซึ่งรวมถึง การตรวจสอบรายงานที่รัฐภาคีจะต้องส่งให้คณะกรรมการทุกๆ 5 ปี เพื่อแสดงถึงความคืบหน้า และการดำเนินงานในการปฏิบัติตามสิทธิเด็ก และรัฐภาคีมีหน้าที่ต้องรายงานข้อมูลและการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิเด็กในประเทศของตน มาตรการที่ได้ดำเนินการเพื่อรับรองสิทธิ และอุปสรรคหรือปัญหาที่พบในการบังคับใช้สิทธิ โดยคณะกรรมการจะตรวจสอบข้อมูลที่รายงานและให้ข้อเสนอแนะข้อคิดเห็นเชิงบริหาร และคำแนะนำแก่รัฐภาคีเพื่อช่วยให้ปรับปรุงสถานการณ์สิทธิเด็กและการบังคับใช้อนุสัญญาในประเทศนั้นๆ การที่รัฐภาคีต้องปฏิบัติตามอนุสัญญานี้แสดงถึงความมุ่งมั่นระดับสากลในการปกป้องและส่งเสริมสิทธิของเด็ก โดยคณะกรรมการมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบและสนับสนุนการปฏิบัติตามสิทธิเหล่านั้นทั่วโลก

ทั้งนี้ อนุสัญญาฯ ดังกล่าวเป็นการยกระดับการให้ความคุ้มครองเด็กในฐานะเป็น “สิทธิเด็ดขาด” หรือเป็นสิทธิติดตัว (inherent rights) อันไม่สามารถจำกัดสิทธิเพื่อละเมิดสิทธิของเด็กได้ โดยวางหลักให้การกระทำใดที่เกี่ยวข้องกับเด็กจะต้องพิจารณาถึง “หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก” (The Best interests of The Child) เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ซึ่งการใช้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กก็มีผลในหลายด้าน เช่น การพิจารณาเรื่องการดูแลเลี้ยงดู การตัดสินใจด้านการศึกษา

⁴¹ มาตาลักษณ์ เสรมะชากุล. รายงานฉบับสมบูรณ์หลักการคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดของเด็ก. คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร. 2561. หน้า 34-43

การแพทย์ และการพิจารณาคดีในศาลเกี่ยวกับเด็ก เป็นต้น รัฐภาคีต้องมีมาตรการและนโยบายที่ชัดเจนในการปฏิบัติตามหลักนี้ เพื่อรับประกันว่าการตัดสินใจทุกอย่างที่มีผลกระทบต่อเด็กจะเกิดขึ้นอย่างมีความรับผิดชอบและเป็นประโยชน์ต่อเด็กที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้แก่รัฐภาคีในการจัดมาตรการคุ้มครองเด็กให้มีมาตรฐานเทียบเท่าหรือดีกว่าอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเพื่อให้การกระทำของรัฐภาคีสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของอนุสัญญาดังกล่าวให้มากที่สุด

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ได้กำหนดพันธกรณีให้ประเทศภาคีสมาชิกต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างจริงจังและครอบคลุม ซึ่งสามารถจำแนกการคุ้มครองสิทธิเด็กได้ 4 ประการหลักๆ ได้แก่

(1) สิทธิในการมีชีวิตและการอยู่รอด (Right of Survival) กล่าวคือ รัฐต้องรับรองสิทธิในการมีชีวิตและสุขภาพของเด็ก รวมถึงการให้การดูแลสุขภาพ การเข้าถึงการศึกษา และการส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในด้านร่างกาย จิตใจ วิญญาณ ศีลธรรม และสังคม

(2) สิทธิในการป้องกันจากการถูกทารุณกรรมและเลือดเนื้อเชื้อไข (Right of Protection) กล่าวคือ รัฐต้องให้การคุ้มครองเด็กจากการถูกทารุณกรรม การละเลย การทอดทิ้ง การทารุณทางเพศ และการเอาเปรียบเปรียบในทุกๆ รูปแบบ นอกจากนี้ยังรวมถึงการป้องกันเด็ก จากการค้ามนุษย์ และการใช้งานแรงงานเด็กอย่างผิดกฎหมาย

(3) สิทธิในการมีส่วนร่วม (Right of Participation) กล่าวคือ เด็กมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเองตามความเหมาะสมกับวัยและความสามารถของตน รัฐต้องรับรองว่าเสียงของเด็กได้รับการฟังในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ทั้งในครอบครัว สถานศึกษาและชุมชน

(4) สิทธิในการคุ้มครองตัวตนและเอกลักษณ์ กล่าวคือ รัฐต้องรับรองสิทธิให้เด็กมีชื่อ สัญชาติ และการระบุตัวตนอย่างเหมาะสม รวมถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลเฉพาะตัวของเด็กในทุกด้าน

การใช้บังคับของพันธกรณีเหล่านี้ช่วยให้รัฐภาคีสามารถรับรองและปกป้องสิทธิของเด็กอย่างเต็มที่และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และเป็นการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติที่ดีที่สุดเกี่ยวกับการดูแลและการพัฒนาเด็กในทุกมิติ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ประกอบด้วย 54 มาตราที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและการปกป้องเด็ก โครงสร้างของอนุสัญญานี้สามารถแบ่งออกเป็น 6 หลักการ ดังนี้⁴²

⁴² สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. 20 เมษายน 2567.

(1) หลักการทั่วไป เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพทั่วไปในแง่ส่วนบุคคล การแสดงความคิดเห็น ศาสนา วัฒนธรรม ความเสมอภาค ภายใต้กฎหมายเดียวกัน การศึกษาและอื่นๆ นอกจากนั้นเป็นส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองดูแลเด็กโดยทั่วไป

(2) หลักการคุ้มครองร่างกาย ชีวิต เสรีภาพ และสวัสดิภาพของเด็ก มุ่งคุ้มครองมิให้เด็กถูกละเมิดสิทธิเหนือร่างกาย ชีวิต และเสรีภาพ ไม่ว่าจะทำร้าย ฆ่า ล่วงเกินทางเพศ ขูดรีด หากำไรทางเพศ หรือค้ากำไรทางเศรษฐกิจ หรือนำเด็กไปเป็นวัตถุซื้อขายหรือปฏิบัติต่อเด็กที่ไม่เหมาะสม จนเป็นผลเสียต่อสวัสดิภาพของเด็ก รวมทั้งคุ้มครองให้มีการเยียวยา ฟ้นฟูเด็กที่ถูกกระทำละเมิดดังกล่าว ให้กลับคืนสู่สภาพปกติได้

(3) หลักการให้สวัสดิการสังคมแก่เด็ก มุ่งคุ้มครองให้เด็กได้รับข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็ก ให้ได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัย ได้รับการประกันสังคม ได้รับการศึกษาทั้งในแง่การเล่าเรียน และโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ การมีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความรับผิดชอบต่อนตนเอง สังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ และส่งเสริมชีวิตด้านศิลปวัฒนธรรม

(4) หลักการคุ้มครองสิทธิทางแพ่ง มุ่งคุ้มครองให้เด็กได้รับสิทธิในฐานะพลเมืองของรัฐที่มีชื่อ มีสัญชาติ สามารถติดต่อกับครอบครัว มีภูมิภานาหรือที่อยู่อาศัยร่วมกับบิดามารดา ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยมีรัฐช่วยสนับสนุนและให้หลักประกัน

(5) หลักการคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาความประพฤติหรือกระทำความผิดทางอาญา มุ่งคุ้มครองให้เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไป จากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ โดยให้ได้รับผลกระทบจากการต้องถูกดำเนินคดีและควบคุมตัวน้อยที่สุด คุ้มครองให้ได้รับโอกาสแก้ไขเยียวยาให้สามารถเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยมีสมมติฐานว่าเด็กกระทำการใดๆ เพราะขาดวุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลผลักดันต่อความประพฤติของเด็ก นอกจากนั้นยังมีหลักประกันมิให้เด็กต้องรับโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิตอีกด้วย

(6) หลักการคุ้มครองเด็กผู้ด้อยโอกาส มุ่งคุ้มครองให้เด็กด้อยโอกาส เด็กผู้ขาดไร้อุปการะ เด็กผู้ตกอยู่ในภทภัย และเด็กพิการ ได้รับการดูแลอุปการะเลี้ยงดูให้เท่าเทียมกับเด็กทั่วไป

1.5 อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน

อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน ได้มีการรับรองสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานไว้ในข้อ 6 กล่าวคือ⁴³

⁴³ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ. การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2558. หน้า 51.

ข้อ 6 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน

สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

(1) ในกรณีที่มีการฟ้องร้องในทางแพ่ง หรือเรียกร้องให้ชำระหนี้ หรือกรณีที่มีการกล่าวหาว่าบุคคลกระทำความผิดในทางอาญา บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย และเป็นธรรมภายในระยะเวลาอันสมควร โดยองค์การตุลาการที่อิสระและเป็นกลาง ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยกฎหมาย การอ่านคำพิพากษาต้องกระทำโดยเปิดเผย แต่การตีพิมพ์และ การเผยแพร่อาจได้รับการยกเว้น ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติในสังคม ประชาธิปไตย หรือในคดีที่จำเป็นต้องคุ้มครองผลประโยชน์ของเด็กหรือคุ้มครองการใช้ชีวิตอย่างเป็นส่วนตัวของคู่ความ หรือในกรณีที่มีความจำเป็นพิเศษตามความเห็นของศาลในกรณีที่การเผยแพร่จะกระทบต่อความยุติธรรม...

(3) บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิขั้นพื้นฐานดังนี้...

(c) สิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายตามที่เลือกหาเอง สิทธินี้ถ้าไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย และสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยไม่คิดมูลค่า ถ้าบุคคลนั้นไม่อาจรับภาระจัดการได้เอง หากจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

(d) สิทธิที่จะตรวจสอบและซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์กับตน และสิทธิในการเรียกและซักถามพยานของตนเอง โดยมีเงื่อนไขเช่นเดียวกับ พยานที่เป็นปรปักษ์นั้น

วัตถุประสงค์ของการให้สิทธิจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมตามข้อ 6(3)(d) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน ก็เพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างโจทก์และจำเลยในคดี โดยจำเลยต้องมีสิทธิในการนำเสนอข้อเท็จจริงในชั้นศาล ในขณะที่จำเลยก็ต้องไม่เสียเปรียบในการพิจารณาของโจทก์ด้วย ทั้งนี้ ถือเป็นหลักทั่วไปว่า ในชั้นพิจารณาคดี พยานหลักฐานทุกประการต้องถูกพิสูจน์ความจริงต่อหน้าจำเลยและโดยการพิจารณาคดีที่เปิดเผยของศาล และจำเลยย่อมมีสิทธิตรวจสอบ และถามค้านพยานที่เป็นปรปักษ์กับตนเองได้ บทบัญญัติในมาตรา 6(3)(d) ได้ยืนยันหลักการของอาวุธที่เท่าเทียม (equality of arms) ระหว่างคู่ความ รวมทั้งยืนยันสิทธิในการพิสูจน์ต่อพยานด้วย

สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยถือว่า บุคคลที่ถูกกล่าวหาต้องมีสิทธิเผชิญหน้ากับพยานที่ให้การเป็นปรปักษ์กับตนเอง รวมทั้งยังมีสิทธิในการ ตั้งคำถามพยานดังกล่าวเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนได้ถูกกล่าวหาด้วย การที่พยานต้องเบิกความต่อจำเลยก็เพื่อให้โอกาสจำเลยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือหรือทำลายความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล ซึ่งสามารถกระทำได้ 3 ประการ คือ การให้จำเลยถามค้านพยาน การให้พยานเบิกความต่อหน้าศาลและจำเลย เพื่อให้ศาลและคู่ความมีโอกาสสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน และการให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตน

ก่อนเบิกความ⁴⁴ โดยในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ให้ความสำคัญกับการถามคำถามมาก เพราะเป็นหลักการสำคัญที่สุดของจำเลยที่จะเผชิญหน้ากับพยาน เพราะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ การรับฟังพยานหลักฐานเป็นระบบกล่าวหาศาลจะวางตัวเป็นกลางและคู่กรณีจะดำเนินคดี ในลักษณะต่อสู้กันเอง⁴⁵ ในทางกลับกันระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ซึ่งใช้ระบบ ไต่สวนนั้น การค้นหาความจริงในทางคดีได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา เมื่อทราบว่าผู้ใดกระทำผิดขึ้นผู้ปกครองจะต้องไต่สวนซักฟอกหาความจริงไม่ว่าจะมีผู้ฟ้องคดีหรือไม่ สาระสำคัญของระบบนี้ก็มีอยู่ว่า ทำอย่างไรจะค้นหาความจริงให้ได้ จึงไม่มีการวางระเบียบให้คู่ความต้องมาปฏิบัติต่อหน้าศาลเช่นการต่อสู้กันอย่างระบบกล่าวหา ระบบไต่สวนจึงไม่มีหลักเกณฑ์เคร่งครัดเฉียบขาดเหมือนระบบกล่าวหา⁴⁶

ดังนั้น เมื่อเทียบระบบทั้งสองนี้เข้าด้วยกันแล้วจะเห็นว่าระบบไต่สวนมีวิธีการละมุนละม่อมและอาจค้นหาข้อเท็จจริงได้มากกว่าและมีผลใกล้เคียงกว่าระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนผู้เสียหายและจำเลยอาจไม่มีการเผชิญหน้ากันต่อหน้าศาล กล่าวคือ การพิจารณาอาจทำลับหลังจำเลย⁴⁷

1.5.1 คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเกี่ยวกับการรับฟังคำเบิกความของพยาน ที่ไม่เปิดเผยตัวตน

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Court of Human Rights - ECtHR) จัดตั้งขึ้นตาม อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Convention on Human Rights - ECHR) ซึ่งเป็นอนุสัญญาที่ร่างโดยสภายุโรปและเปิดให้ลงนามในปี 1950 ที่โรม อิตาลี และมีผลบังคับใช้ในปี 1953 เพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานในประเทศสมาชิกของสภายุโรป ศาลมีหน้าที่พิจารณาคดีที่ยื่นโดยบุคคล กลุ่มบุคคลหรือรัฐ ที่อ้างว่ามีการละเมิดสิทธิที่รับรองโดยอนุสัญญา การตัดสินใจของศาลมีผลผูกพันกับรัฐที่เป็นภาคี และรัฐเหล่านั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามคำตัดสินดังนั้น ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจสำคัญในการตรวจสอบและรักษามาตรฐานสิทธิมนุษยชนในยุโรป และผ่านการตัดสินใจของศาล อนุสัญญาได้ถูกตีความและพัฒนาในแง่มุมที่กว้างขวางช่วยให้สิทธิมนุษยชนได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชน

⁴⁴ พนิดา เศวตสมุทฺร. การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2539. หน้า 27-28.

⁴⁵ กุลธิดา คันธวิวัฒน์. การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน : ศึกษากรณีสืบพยานในชั้นศาล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 27.

⁴⁶ โอสถ โกศิน. คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทย และต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์. 2529. หน้า 3.

⁴⁷ ชวลิต โสภณวัต. กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ. ดุลพาห, 6(28). หน้า 37-38.

ยุโรป (European Court of Human Rights - ECtHR) มีความสำคัญในการกำหนดมาตรฐานให้กับรัฐสมาชิกว่าจะต้องปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนอย่างไร คำตัดสินเหล่านี้มีผลต่อนโยบายและการบังคับใช้กฎหมายในระดับประเทศ และมีผลผูกพันกับรัฐ ที่เป็นภาคีของอนุสัญญา⁴⁸

คดี *Ellis, Simms and Martin v. the United Kingdom* เป็นตัวอย่างสำคัญของการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (ECtHR) เกี่ยวกับการใช้พยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนในการพิจารณาคดี และผลกระทบต่อการรับประกันการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมตาม มาตรา 6 ของ European Convention on Human Rights (ECHR) ซึ่งในคดีนี้ ศาลต้องพิจารณาว่าการใช้พยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนในการพิจารณาคดีอาชญากรรมเป็นการละเมิดมาตรา 6 ข้อย่อยที่ 1 และ 3(d) ของ ECHR หรือไม่ ซึ่งข้อย่อยที่ 1 ระบุถึงสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และข้อย่อยที่ 3(d) ระบุถึงสิทธิในการสอบสวนพยานโจทก์ภายใต้เงื่อนไขที่เท่าเทียมกับพยานของจำเลย โดยผลการพิจารณาของศาลพบว่าการใช้พยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนในกรณีนี้ไม่เป็นการละเมิดมาตรา 6 ของ ECHR ศาลมองว่ามีมาตรการทดแทนเพียงพอที่สามารถรักษาสมดุลระหว่างสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมกับความจำเป็นในการปกป้องพยานหรือสืบสวนอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ศาลยอมรับว่าในบางสถานการณ์ การปกป้องตัวตนของพยานเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่พวกเขาอาจเผชิญ และสามารถยอมรับได้ภายใต้การปกป้องสิทธิทางกฎหมายของจำเลยหากมีมาตรการทดแทนที่เหมาะสม⁴⁹ ถือได้ว่าคำพิพากษานี้เป็นตัวอย่างของการพยายามหาจุดสมดุลระหว่างการปกป้องพยานและการรับประกันการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม และเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการใช้มาตรการดังกล่าวอย่างรอบคอบและภายใต้การตรวจสอบทางกฎหมายที่เข้มงวด

ในศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การสืบพยานในทางกายภาพที่พยานต้องเบิกความต่อหน้าจำเลยเท่านั้น สาระสำคัญของสิทธิดังกล่าวภายใต้อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป คือ จำเลยสามารถถามค้านพยานได้ ซึ่งหากแต่จำเลยสามารถถามค้านพยานได้แล้วกระบวนการพิจารณาดังกล่าวย่อมเป็นการสอดคล้องกับข้อ 6(3) แห่งอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปแล้ว ดังนั้น การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ที่จำเลยสามารถถามค้านพยานได้ จึงไม่มีผลทำให้การพิจารณาคดีไม่เป็นธรรม ไม่ขัดหรือแย้งต่ออนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งจากการพิจารณาพิพากษาดังกล่าว ส่งผลให้การรับฟัง

⁴⁸ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ. *การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2558. หน้า 56

⁴⁹ C.E.D.H., 20 november 1989. *Kostovski c/ Pays Bas (Netherlands)*, § 44, in fine, R.S.C., 1990.388 et obs. L.E. Pettiti. อ้างถึงใน อุทัย อาทิวะ, “การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส,” ใน *หนังสือรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. กรุงเทพมหานคร: วิ.เจ.พรินติ้ง. 2554. หน้า 258.

คำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนเป็นที่ยอมรับในฐานะมาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ โดยพยานได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัย อย่างไรก็ตาม การรับฟังคำให้การของพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตนจะต้องตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือองค์ประกอบ 3 ประการ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการปกป้องความเป็นธรรมในการพิจารณาคดีและความจำเป็นในการปกป้องพยาน ได้แก่⁵⁰

(1) เหตุผลความจำเป็นในการไม่เปิดเผยตัวตน กล่าวคือ ต้องมีเหตุผล ที่ชัดเจนที่ทำให้จำเป็นต้องใช้พยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน โดยปกติเหตุผลเหล่านี้รวมถึงการป้องกันความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของพยาน หรือการป้องกันการข่มขู่หรือการแก้แค้นที่อาจเกิดขึ้นกับพยานหรือครอบครัวของพวกเขา

(2) มาตรการทดแทนเพื่อความเป็นธรรม กล่าวคือ ต้องมีมาตรการทดแทนเพื่อรับประกันว่าการใช้พยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนจะไม่ละเมิดสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมของจำเลย ซึ่งอาจรวมถึงการให้ทนายของจำเลยสามารถสอบสวนความน่าเชื่อถือและความสอดคล้องของคำให้การผ่านวิธีอื่นๆ ที่ไม่จำเป็นต้องเผชิญหน้าโดยตรง

(3) การประเมินโดยศาล กล่าวคือศาลต้องประเมินอย่างรอบคอบว่าการใช้พยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนเป็นสิ่งจำเป็นและเหมาะสมในกรณีนั้นๆ และต้องมีการตัดสินใจโดยพิจารณาจากบริบทของกรณีและหลักฐานอื่นๆ ที่มีอยู่

ดังนั้นการใช้พยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนในกระบวนการยุติธรรมต้องจัดการอย่างรอบคอบเพื่อไม่ให้กระทบต่อสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมตามที่รับรองไว้ในอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปและมาตรฐานสากลอื่น

1.6 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR)

กติกาดังนี้เป็นส่วนหนึ่งของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทั้งสิทธิพลเมืองและสิทธิสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการเมืองและการแสวงหาความเป็นธรรมในสังคม การสร้างกติกาเหล่านี้มาจากแนวคิดที่ว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการสร้างสังคมที่เป็นอันดับแรกและยั่งยืน แนวคิดและหลักการของกติกาดังนี้สร้างขึ้นบนพื้นฐานของหลักความเท่าเทียมและความเป็นมนุษย์ที่เป็นธรรม ซึ่งรวมถึงสิทธิพื้นฐานของมนุษย์เช่น สิทธิในการเสรีภาพและการประชุม สิทธิในการแสดงออกอย่างเสรี และสิทธิในการทราบข้อมูลและความรู้ สิทธิทางการเมือง ประกอบไปด้วยสิทธิในการเข้าร่วมในการเลือกตั้ง

⁵⁰ เนตรนภา พุทสุวรรณ. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วย การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2550. หน้า 84.

และการมีส่วนร่วมในการบริหารราชการ สิทธิในการรับรองและ การมีส่วนร่วมในการเมือง และสิทธิในการมีความเชื่อมั่นในระบอบการปกครอง รวมทั้ง การคุ้มครองสิทธิและการใช้ความช่วยเหลือ โดยกำหนดให้รัฐสมาชิกต้องรับรองและคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของมนุษยชน และการจัดการความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับการละเมิดสิทธิและยังให้ความสำคัญกับการจัดระบบทางกฎหมาย และกำหนดมาตรการในการป้องกันและการดำเนินการต่อคดีการละเมิดสิทธิที่เกี่ยวข้อง

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ประกอบด้วย 6 ภาค 53 ข้อ แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักประกันการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็ก และเยาวชนนั้นปรากฏอยู่ในภาค 3 ตามข้อ 6 ข้อ 9 ข้อ 10 ข้อ 14 และข้อ 24 ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ ข้อ 6 ห้ามพิพากษาประหารชีวิตบุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี และจะประหารชีวิตสตรีขณะมีครรภ์ได้⁵¹

ข้อ 10 บุคคลที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ จะได้รับการปฏิบัติ โดยเคารพถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในสถานการณ์พิเศษต้องแยกผู้ต้องหาออกจากผู้ต้องโทษ และใช้วิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน ระหว่างผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและผู้ต้องหาที่เป็นเยาวชน เพื่อให้เหมาะสมกับอายุและวุฒิภาวะ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและให้ได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ ระบบราชทัณฑ์ ต้องปฏิบัติต่อนักโทษ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักโทษกลับตัวเป็นพลเมืองดี⁵²

ข้อ 14 บุคคลทุกคนย่อมเสมอกันในการพิจารณาคดีของศาลในคดีอาญา ซึ่งตนต้องหาว่ากระทำความผิดและมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรมโดย ตุลาการที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง ในการพิจารณาคดีที่เป็นสิทธิส่วนตัวของคู่กรณี หรือในสถานการณ์พิเศษที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง สื่อมวลชนและสาธารณชนอาจห้ามเข้าฟังการพิจารณาคดี แต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือคำวินิจฉัยในคดีอื่นๆ จำต้องกระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของ คู่สมรสเกี่ยวกับอำนาจปกครอง

⁵¹ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. ข้อ 6.

⁵² กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. ข้อ 10.

การพิจารณาคดีของเด็กและเยาวชน ต้องคำนึงอายุประกอบกับความปรารถนาที่จะส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของเด็กและเยาวชน⁵³

ข้อ 24 เด็กทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากครอบครัวและสังคมโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์ สังคม ทรัพย์สิน หรือชาติกำเนิด และต้องได้รับการจดทะเบียนการเกิดเพื่อให้ได้มาซึ่งสัญชาติ⁵⁴

ดังนั้น การใช้กติกาฉบับนี้เพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพของเด็กมีความสำคัญอย่างมาก โดยการให้ความสำคัญกับการป้องกันการล่วงละเมิดทางสิทธิมนุษยชนและการส่งเสริมการพัฒนาของเด็กในสังคมทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ การปรับใช้หลักสิทธิภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เพื่อเป็นไปตามบริบทของการคุ้มครองเด็กเป็นเรื่องสำคัญในการสร้างสังคมที่เป็นมิตรแก่เด็กและผู้ใหญ่ทั้งหลายในอนาคต

1.7 กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice: The Beijing Rules)

กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985 (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice : The Beijing Rules) ถูกกำหนดขึ้นเพื่อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสากลในการบริหารการยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน กฎเหล่านี้ถูกจัดทำโดยสหประชาชาติและมีการนำเสนอครั้งแรกในปี 1985 ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ด้วยเป้าหมายหลักเพื่อปรับปรุงระบบการยุติธรรมให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งเน้นการปกป้องสิทธิพื้นฐานของเยาวชนและเสริมสร้างการบำบัดและการฟื้นฟูที่เหมาะสมกับวัย กฎดังกล่าวประกอบด้วยหลักการสำคัญหลายประการซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

(1) หลักการของการไม่เป็นภาระเกินไป (Principle of Minimum Intervention) หมายความว่า ควรใช้มาตรการที่เข้มงวดน้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นในการจัดการกับเด็กที่เข้าสู่ระบบยุติธรรม และควรพิจารณามาตรการทางเลือกก่อนที่จะใช้การคุมขัง

(2) การเคารพต่อสิทธิเด็กโดยการปฏิบัติต่อเด็กควรจะต้องรักษาความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐาน รวมถึงการรักษาศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก

(3) หลักการของความเหมาะสมตามวัย กล่าวคือ การจัดการกับเด็กในกระบวนการยุติธรรมควรจะต้องคำนึงถึงวัย ความเป็นอยู่ และความต้องการพัฒนาการของเด็ก

⁵³ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. ข้อ 14.

⁵⁴ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. ข้อ 24.

(4) หลักการแยกคดีเด็กจากผู้ใหญ่ กล่าวคือ ในกระบวนการยุติธรรมคดีของเด็กควรจะต้องถูกแยกออกจากคดีของผู้ใหญ่เพื่อคุ้มครองเด็กจากผลกระทบที่เป็นลบจากการปะปนกับผู้ใหญ่ที่อาจมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

จากหลักของกฎดังกล่าวพอสรุปได้ว่า กฎแห่งกรุงปักกิ่งให้ความสำคัญคุ้มครองเฉพาะเด็กที่กระทำความผิดโดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างใดๆ การปฏิบัติต่อเด็กต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเสมอ กฎหมายหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญกับเด็กโดยตรงและต้องมีการอบรมเจ้าหน้าที่อยู่เสมอ การดำเนินคดีกับเด็กต้องกระทำโดยรวดเร็ว โดยก่อนดำเนินคดีกับเด็กต้องมีการแจ้งสิทธิต่างให้เด็กหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบและข้อมูลของเด็กต้องเก็บเป็นความลับ⁵⁵ จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของกฎแห่งกรุงปักกิ่งมุ่งให้ การคุ้มครองเฉพาะเด็กที่เป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ก็สามารถนำมาเปรียบเทียบกับผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กได้ เนื่องจากเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กเหมือนกัน โดยมาตรฐานดังกล่าวเป็นมาตรฐานขั้นต่ำซึ่งจะเหมาะสมกับเด็กเพราะเป็นแนวทางที่ทุกประเทศจะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็นแนวทางหรือหลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยต่อไป⁵⁶

ประเทศไทยไม่ได้ลงนามเข้าร่วมกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice : The Beijing Rules) โดยตรงเนื่องจากกฎเหล่านี้ไม่ใช่สนธิสัญญาที่ต้องการการลงนามเพื่อให้มีผลบังคับใช้ แต่เป็นเพียงแนวทางมาตรฐานขั้นต่ำที่สหประชาชาติออกแบบมาเพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหรือปรับปรุงระบบการยุติธรรมเด็กและเยาวชนของตนเองให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว แม้ประเทศไทยจะไม่ได้ลงนามในกฎเหล่านี้ แต่ไทยมีการพัฒนาระบบการยุติธรรมเยาวชนตามหลักการของกฎแห่งกรุงปักกิ่ง โดยมีการใช้หลักสูตรเหล่านี้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายและแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการพยายามปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนของเด็กโดยทั่วไป การศึกษาและปรับปรุงมาตรการเหล่านี้ เป็นการสะท้อนถึงการยอมรับหลักการสากลในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้มีความเป็นธรรมและมีโอกาสในการฟื้นฟูและพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

⁵⁵ กฤษฎา ไทรงาม. *การค้นหาความจริงและคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กในชั้นสอบสวน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2553. หน้า 19.

⁵⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

2. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กและการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของประเทศไทย

2.1 กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองพยานในคดีอาญาและบุคคลใกล้ชิดที่ได้รับความปลอดภัย โดยผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ที่ไม่ได้อยู่ในสถานคุ้มครองฯ ที่มักจะถูกข่มขู่ คุกคาม จากขบวนการค้ามนุษย์ เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและยุติการดำเนินคดีการขอคุ้มครองพยานสามารถขอได้ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน ในการดำเนินคดีค้ามนุษย์ จะมีการกันตัวผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ไว้เป็นพยานในคดี

ทั้งนี้ การคุ้มครองพยานแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานและมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ซึ่งจะได้อธิบายดังนี้

1) มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน

หลักการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปนั้น หน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองจะต้องดำเนินการโดยคำนึงถึงความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยาน ลักษณะและพฤติการณ์ ความร้ายแรงของคดีอาญาพฤติการณ์การข่มขู่ คุกคามพยาน โดยวิธีการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปหลายวิธี เช่น

(1) การประสานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจไปทำการติดตั้งตู้สายตรวจ (ตู้แดง) ที่พักอาศัยของพยาน

(2) การจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย

(3) การปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ หรือข้อมูลอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้

(4) การจัดส่งพนักงานเจ้าหน้าที่ไปอารักขาพยาน ณ ที่พักอาศัยหรือในวันที่พยานเดินทางไปศาล

2) มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

มาตรการพิเศษมีเงื่อนไขในการคุ้มครอง คือ กรณีพยานในคดีสำคัญตามที่กำหนดได้ เนื่องจากมีความเสี่ยงสูงเป็นอย่างยิ่งว่าจะเกิดอันตรายร้ายแรงกับพยาน จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการคุ้มครองที่เข้มงวดเป็นพิเศษ ซึ่งพยานที่จะได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษต้องเป็นพยานในคดีต่อไปนี้

(1) ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือคดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีความผิดฐานพรากเด็กหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

(4) ความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และซ่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

(5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานหนักกว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยานสำหรับวิธีการให้ความคุ้มครองตามมาตรากรพิเศษ ซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10 ได้บัญญัติให้สำนักงานคุ้มครองพยานมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยาน ดังนี้⁵⁷

(1) ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม

(2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

(3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

(4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพ ให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถ ดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม

(5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ

(6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลา ที่จำเป็น

⁵⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 มาตรา 10.

สำหรับหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานในคดีอาญานั้น ได้แก่ สำนักงานคุ้มครองพยานซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กล่าวคือ เมื่อกฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลใช้บังคับ จึงเกิดความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานขององค์กรที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการดำเนินการคุ้มครองพยานเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายฉบับนี้ สำนักงานคุ้มครองพยานจึงได้ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545⁵⁸ และมาตรา 13 ได้กำหนดให้จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบภารกิจคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ และประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน⁵⁹

การดำเนินการดังกล่าวถือเป็นความลับและห้ามไม่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูล เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ทั้งนี้ การขอให้มีการคุ้มครองพยานทั้ง 2 กรณี พยานอาจจะร้องขอให้ใช้มาตรการเดียวกับการคุ้มครองสามี ภรรยา บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานและต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลดังกล่าวด้วย และในกรณีที่ จะพิจารณาใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานในคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ต้องเป็นกรณี ที่ปรากฏข้อเท็จจริงชัดเจนว่า พยานมีเหตุภัยคุกคามจนถึงขนาดที่มาตรการทั่วไปไม่เพียงพอหรือมีความไม่เหมาะสมในการคุ้มครองพยานได้

2.2 มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานเด็ก

2.2.1 การคุ้มครองพยานเด็กในชั้นสืบพยานของศาล

หลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย....” ทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนของการสืบพยานในคดีอาญา เป็นการบังคับโดยปริยายให้พยานกับจำเลยต้องเผชิญหน้ากันโดยตรงในห้องพิจารณาคดีของศาล ซึ่งย่อมสร้างความหวาดกลัว ต่อพยานบุคคลบางประเภทที่มีเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอ่อนแอ และภาวะแห่งจิตที่เปราะบางอ่อนแอ หรือต่อพยานที่เป็นบุคคลธรรมดาที่มีความเกรงกลัวจำเลยที่มีอิทธิพลหรือก่อเหตุสะเทือนขวัญอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

⁵⁸ วีระพงษ์ บุญญะภาส. แนวคิดการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. *วารสารกฎหมาย*, 25(ฉบับพิเศษ) น. 282 สำนักงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา “ประวัติแนวคิดและความเป็นมา” ศูนย์สิทธิมนุษยชน 21 มกราคม 2567, สืบค้นจาก http://www.humanrightscenter.go.th/PublishingImages/SitePages/E_Learning_P2/ภารกิจคุ้มครองพยานในคดีอาญา.pdf.

⁵⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 มาตรา 13.

และนับได้ว่าเป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสมสร้างความบอบช้ำหรือเป็นการซ้ำเติมกระทบกระเทือนต่อจิตใจของบุคคลที่มาเป็นพยานศาลซ้ำสอง ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 (6) ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของบุคคลที่มีวุฒิภาวะ เพศ วัย หรือสภาพร่างกายและจิตใจที่อ่อนแอประการบางด้วยว่า “เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ”⁶⁰ แต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติข้อยกเว้นสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยไว้ในตอนท้ายของมาตรา 172 วรรคหนึ่ง ดังกล่าวไว้ว่า “เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” โดยมีวิธีการพิจารณาคดีหรือวิธีการสืบพยานบางกรณี เป็นมาตรการเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้พยานต้องเผชิญหน้ากับฝ่ายจำเลย เพื่อป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดแก่ตัวพยานหรือคุ้มครองมิให้พยานเกิดความเกรงกลัวจำเลยไม่กล้าเบิกความ หรือเป็นมาตรการที่จะทำให้พยานบุคคลให้ความจริงก่อนที่จะถูกซักถามหรือข่มขู่ ซึ่งถือได้ว่าวิธีพิจารณาความอาญาเฉพาะเรื่องดังกล่าว เป็นมาตรการคุ้มครองพยานโดยอ้อม ซึ่งเป็นเป็นมาตรการที่มีความสำคัญ 3 กรณีที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่ การสืบพยานโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลย มาตรการคุ้มครองเด็กโดยกำหนดวิธีการสืบพยานสำหรับเด็กอายุยังไม่เกิน 18 ปี และมาตรการในการสืบพยานล่วงหน้า ดังนี้⁶¹

1) มาตรการในการสืบพยานโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า “ในการสืบพยาน เมื่อได้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยาน หรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยแล้ว จะดำเนินการโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ ซึ่งอาจกระทำโดยการใช้โทรศัพท์สนับวงจรปิด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้”

จากบทบัญญัติ มาตรา 172 วรรคสาม จะเห็นได้ว่าได้มีการกำหนดให้ศาลพิเคราะห์ ถึงเงื่อนไขการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดให้ใช้วิธีการสืบพยานพิเศษโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ เมื่อศาลได้พิเคราะห์ถึงเหตุดังต่อไปนี้

⁶⁰ ธานิศ เกศพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2564. หน้า 330-332.

⁶¹ พุทธชาติ จันทร์ธาดา. แนวทางปรับปรุงกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญา. หน้า 80-87.

(1) เพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยาน หรือ

(2) ความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลย

ซึ่งจะสังเกตว่าเงื่อนไขทั้งสองข้อดังกล่าวนี้ เป็นเงื่อนไขที่แยกกัน เพราะกฎหมายใช้คำว่า “หรือ” ดังนั้น แม้เพียงเข้าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง ศาลก็มีดุลพินิจที่จะใช้วิธีการสืบพยานพิเศษเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้พยานต้องเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยตามมาตรา 172 วรรคสามได้แล้ว⁶²

ต่อมาในปี พ.ศ. 2556 ประธานศาลฎีกาได้ออก “ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลย พ.ศ. 2556” ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ข้อ 3 “ในการสืบพยาน ถ้าศาลเห็นสมควร หรือพยานหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอโดยมีเหตุผลอันสมควรซึ่งเมื่อพิจารณาถึงเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพ อนามัย ภาวะแห่งจิตของพยาน หรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยแล้วเป็นที่เกรงว่าพยานไม่อาจเบิกความได้ หรือไม่กล้าเบิกความตามความเป็นจริง ศาลจะดำเนินการโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้

การใช้ดุลพินิจของศาลตามวรรคหนึ่ง จะต้องไม่กระทบถึงสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการต่อสู้คดีและในการถามพยาน

ให้ศาลจัดแจ้งข้อความที่เป็นเหตุให้มีการสืบพยานโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา”

ข้อ 4 “ในวันสืบพยาน ห้องคดีและผู้พิพากษาและคู่ความรวมทั้งนายความทำการสืบพยานภายในห้องพิจารณาของศาลโดยมีการถ่ายทอดภาพและเสียงผ่านโทรทัศน์วงจรปิด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นระหว่างห้องพิจารณาคดีกับสถานที่ที่จัดให้พยานเบิกความอย่างเหมาะสมภายในบริเวณศาลในเวลาเดียวกันตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นการสืบพยาน

ในกรณีที่มีผลกระทบต่อจิตใจของพยานอย่างรุนแรง ศาลจะให้ถามพยานผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้ โดยมีให้พยานได้ยินคำถามของคู่ความฝ่ายจำเลย และห้ามใช้คำถามซ้ำซ้อนหลายครั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร”

ข้อ 5 “ศาลพึงระมัดระวังไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลยทั้งก่อน ในระหว่าง และหลังจากที่พยานเบิกความแล้ว โดยศาลอาจกำหนดทางเดินหรือเวลานัดที่จะให้พยานและจำเลยมาหรือกลับออกไปจากศาลในทางเดินหรือเวลาที่แตกต่างกัน

ศาลควรจัดให้มีที่พักสำหรับพยานในระหว่างรอเข้าเบิกความรวมทั้งภายหลังเข้าเบิกความแล้ว”

⁶² ธานีศ เกศพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 เล่ม 2. หน้า 334-335.

2) มาตรการสำหรับสืบบุคคลที่อายุยังไม่เกิน 18 ปี

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 (6) บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม โดยกำหนดว่าเด็ก เยาวชน ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ ต่อมาได้มีการแก้ไขวิธีการสืบบุคคลที่เป็นเด็กอายุ ยังไม่เกิน 18 ปี ตามมาตรา 172 ตรี โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2550 ซึ่งได้รับเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม คือ เนื่องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดวิธีปฏิบัติในการถามปากคำการสืบบุคคล และการชี้ตัวผู้ต้องหาของผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี รวมถึงการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการอยู่ร่วมด้วย โดยมุ่งหมายมิให้เด็กได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกายและสภาวะทางจิตใจจากกระบวนการยุติธรรม แต่เนื่องจากการที่มีได้จำกัดประเภทคดีซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการพิเศษอย่างแท้จริงไว้ จึงทำให้การดำเนินคดีบางประเภทเป็นไปด้วยความล่าช้าโดยไม่จำเป็น ประกอบกับการถามปากคำมีความซ้ำซ้อนในแต่ละขั้นตอนทำให้ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมเกินสมควร ดังนั้น เพื่อให้การใช้บังคับกฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้⁶³ โดยใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 172 ตรี เว้นแต่ในกรณีที่จำเลยอ้างตนเองเป็นพยาน ในการสืบบุคคลที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้ศาลจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และศาลอาจปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง โดยแจ้งให้พยานนั้นทราบประเด็นและข้อเท็จจริง ซึ่งต้องการสืบแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นๆ หรือศาลจะถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้

(2) ให้คู่ความถาม ถามค้าน หรือถามตั้งผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ในการเบิกความของพยานดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง ให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียง

ไปยังห้องพิจารณาคดีด้วย และเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ทราบ

ก่อนการสืบบุคคลตามวรรคหนึ่ง ถ้าศาลเห็นสมควรหรือถ้าพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอโดยมีเหตุผลอันสมควรซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าจะเป็นผลร้ายแก่เด็กถ้าไม่อนุญาตตามที่ร้องขอ ให้ศาลจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงคำให้การของผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีที่ได้บันทึกไว้ในชั้นสอบสวนตามมาตรา 133 ทวิ หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องตามมาตรา 171 วรรคสอง ต่อหน้าคู่ความและในกรณีเช่นนี้ให้ถือสื่อภาพ

⁶³ พุทธชาติ จันทน์ธนาตา. แนวทางปรับปรุงกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญา. หน้า 82.

และเสียงคำให้การของพยานดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานนั้นในชั้นพิจารณาของศาล โดยให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม ถามค้านหรือถามติงพยานได้ ทั้งนี้ เท่าที่จำเป็นและภายในขอบเขตที่ศาลเห็นสมควร

ในกรณีที่ไม่ได้ตัวพยานมาเบิกความตามวรรคหนึ่งเพราะมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งให้ศาลรับฟังสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานนั้นในชั้นสอบสวนตามมาตรา 133 ทวิ หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องตามมาตรา 171 วรรคสอง เสมือนหนึ่งเป็นคำเบิกความของพยานนั้นในชั้นพิจารณาของศาล และให้ศาลรับฟังประกอบพยานอื่นในการพิจารณาพิพากษาคดีได้”

จากบัญญัติตามมาตรา 172 ตริ จะเห็นได้ว่ามาตรการในการคุ้มครองพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในชั้นพิจารณาต้องดำเนินการตามมาตรการพิเศษที่กฎหมายกำหนดไว้ดังนี้

- (1) ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง
- (2) ให้คู่ความถาม ถามค้าน หรือถามติงผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์
- (3) จัดสถานที่ที่เหมาะสม กล่าวคือ ในกรณีที่ต้องดำเนินการสืบพยานผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็ก ศาลต้องจัดให้พยานอยู่ในสถานที่สำหรับเด็ก
- (4) การมีที่ปรึกษากฎหมาย โดยให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้
- (5) การพิจารณาเป็นการลับ ซึ่งบุคคลที่มีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ มีเพียงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น
- (6) การใช้ระบบโทรทัศน์วงจรปิด
- (7) การถ่ายทอดสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานเด็กที่ได้บันทึกไว้
- (8) การรับฟังสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานเด็กแทนคำเบิกความในชั้นศาล ซึ่งจะใช้ในกรณีมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งทำให้เด็กผู้เสียหายหรือพยานเด็กไม่มาเบิกความในชั้นพิจารณา เช่น พยานเด็กถูกข่มขู่จากจำเลยที่มีอิทธิพล หรือถูกงูจใจด้วยผลประโยชน์ในทางทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ตริ โดยให้ศาลรับฟังสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานนั้นที่ได้บันทึกไว้ในชั้นสอบสวนหรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องเสมือนเป็นคำเบิกความของพยานนั้นในชั้นพิจารณาของศาล

แต่เนื่องจากการถามปากคำและการสืบพยานเด็กตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ ได้กำหนดวิธีปฏิบัติในการถามปากคำ การชี้ตัวผู้ต้องหาของผู้เสียหายหรือพยานการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี รวมทั้งการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ต้องมีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย โดยมีมุ่งหมายมิให้เด็กได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกายและสภาวะทางจิตใจจากกระบวนการยุติธรรม การดำเนินการดังกล่าวเฉพาะคดีที่กฎหมายกำหนดดังต่อไปนี้

- (1) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ
- (2) ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย อันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการข่มขืนต่อผู้
- (3) ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ
- (4) ความผิดฐานกรรโชก ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา
- (5) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี
- (6) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปราม

การค้าหญิงและเด็ก

- (7) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
 - (8) คดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุก ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็ก
- อายุไม่เกิน 18 ปีร้องขอ

โดยวิธีการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีนั้น
กำหนดให้ดำเนินการ ดังนี้

- (1) ให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนคดีในสถานที่ที่เหมาะสม
- สำหรับเด็ก

(2) ให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ
และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำเด็กนั้น และ

(3) ในกรณีที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เห็นว่าการถามปากคำ
เด็กคนใดหรือคำถามใด อาจจะมีผลกระทบต่อจิตใจเด็กอย่างรุนแรง ให้พนักงานสอบสวน
ถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นการเฉพาะตามประเด็นคำถามของพนักงานสอบสวน
โดยมิให้เด็กได้ยินคำถามของพนักงานสอบสวนและห้ามมิให้ถามเด็กซ้ำซ้อนหลายครั้งโดยไม่มีเหตุ
อันสมควร

(4) ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยา
หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการทราบ รวมทั้งแจ้งให้ผู้เสียหาย
หรือพยานที่เป็นเด็กทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับการเยียวยาความเสียหาย
ตามกฎหมาย

3) มาตรการสืบพยานล่วงหน้า

การพิจารณาคดีของศาลนอกจากจะมีการสืบพยานตามปกติแล้ว ยังมี
การสืบพยานล่วงหน้าอันเป็นการแก้ปัญหาในส่วนที่พยานได้รับการข่มขู่ หรือถูกบีบบังคับ จากผู้ต้องหา
หรือจำเลยที่มีอิทธิพล หรือในกรณีถูกว่าจ้างหรือถูกชักจูงโดยการให้เงินหรือ ผลประโยชน์จนไม่มาเบิกความ
เป็นพยานที่ศาล หรือในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับชดใช้ค่าเสียหายจาก ผู้กระทำความผิดจนไม่ตั้งใจดำเนินคดี
หรือกรณีพยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือมีเหตุจำเป็น อย่างอื่นอันเป็นการยากแก่การที่จะนำพยาน

มาสืบในภายหลัง โดยมีการใช้วิธีสืบพยานล่วงหน้าไว้ก่อนที่จะมี การยื่นฟ้องคดี หากมีพฤติการณ์ ให้เห็นว่าการรอให้มีการสืบพยานหลังจากที่มีการยื่นฟ้องคดีแล้วเหมือนคดีปกติทั่วไปจะไม่ทันการณ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวปรากฏตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

มาตรา 31 “ก่อนฟ้องคดีต่อศาล ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์ ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พนักงานอัยการโดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องขอ จากพนักงานสอบสวนจะนำผู้เสียหายหรือพยานบุคคลมายื่นคำร้องต่อศาล โดยระบุงการกระทำ ทั้งหลายที่อ้างว่าได้มีการกระทำความผิดและเหตุแห่งความจำเป็นที่จะต้องมีการสืบพยานไว้ โดยพลันก็ได้

ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือพยานบุคคลจะให้การต่อศาลเอง เมื่อผู้เสียหาย หรือพยานบุคคลแจ้งแก่พนักงานอัยการแล้ว ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลโดยไม่ชักช้า

ให้ศาลสืบพยานทันทีที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ในการนี้ หากผู้มีส่วนได้เสียในคดีคนใดยื่นคำร้องต่อศาลแลงเหตุผลและความจำเป็นขอถามค้านหรือตั้งทนายความ ถามค้านเมื่อเห็นสมควร ก็ให้มีคำสั่งอนุญาตได้ และให้นำความในมาตรา 237 ทวิ วรรคสาม และวรรคสี่ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาบังคับใช้โดยอนุโลม

ถ้าต่อมามีการฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยในการกระทำความผิดตามที่กำหนดไว้ ในหมวด 1 ก็ให้รับฟังพยานดังกล่าวในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้”

และบทบัญญัติเกี่ยวกับการสืบพยานล่วงหน้าตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่

มาตรา 237 ทวิ “ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคล จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกล จากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหลัง พนักงานอัยการโดยตนเอง หรือโดยได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยระบุงการกระทำ ทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัว ผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงาน อัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล หากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป

เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นว่านั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในการนี้ ผู้ต้องหา จะซักค้านหรือตั้งทนายความซักค้านพยานนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาขึ้นถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งหากมีการฟ้องคดีจะเป็นคดีซึ่งศาลจะต้องตั้งทนายความให้ หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตามมาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยานดังกล่าว ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ในกรณีที่ศาลต้องตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่าตั้งทนายความให้ทันทีให้ตั้งทนายความให้และดำเนินการสืบพยานนั้นทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันทีหรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายความได้ทันที ก็ให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทน

คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้ว ก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหา

ถ้าต่อมาผู้ต้องหาขึ้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำความผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหานั้นจะยื่นคำร้องต่อศาลโดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้นและแจ้งให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ ในการสืบพยานดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะซักค้านพยานนั้นได้ และให้นำความในวรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 172 ตรี มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี”

กรณีพนักงานอัยการร้องขอให้สืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้องคดีต่อศาล โดยพนักงานอัยการร้องขอเอง หรือได้รับคำร้องจากผู้เสียหาย หรือพนักงานสอบสวนให้สืบพยานบุคคลหนึ่งบุคคลใดไว้ก่อนหากมีเหตุอันควรเชื่อดังต่อไปนี้

- (1) จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร
- (2) ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
- (3) เป็นบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี
- (4) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานนั้นไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม
- (5) มีเหตุจำเป็นอื่น อันเป็นการยากที่จะนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า

สำหรับกระบวนการสืบพยานไว้ก่อน ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้ดำเนินการ
ดังนี้

(1) ถ้าผู้นั้นถูกควบคุมตัวอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ
ให้นำตัวผู้ถูกกล่าวหามาศาล

(2) หากถูกควบคุมตัวอยู่ในอำนาจศาล ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาศาล

(3) เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้วให้ศาลสืบพยานนั้นทันที

ในการพิจารณาศาลจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ผู้ต้องหาชักค้ำ หรือตั้งทนายความชักค้ำด้วยก็ได้ (มาตรา 237 ทวิ)

(2) ถ้าผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งหากฟ้องคดีต้องตั้ง
ทนายความให้ตามมาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยานให้ศาลถามว่ามีทนายความหรือไม่ และหากเป็นกรณี
ที่กฎหมายบังคับต้องให้ศาลตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่าตั้งทนายความให้ทันทีตั้งทนายความให้
และดำเนินการสืบพยานทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันที หรือผู้ต้องหาไม่อาจหา
ทนายความได้ทันที ก็ให้ศาลถามพยานนั้นแทน (มาตรา 237 ทวิ วรรคสาม)

(3) ให้ศาลอ่านคำเบิกความให้พยานนั้นฟัง หากผู้ต้องหาอยู่ด้วย ก็ให้ศาล
อ่านคำเบิกความต่อหน้าผู้ต้องหา (มาตรา 237 ทวิ วรรคสี่)

(4) ถ้าพยานนั้นเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ต้องนำหลักเกณฑ์ มาตรา 172 ตรี
ในคดีที่พยานเป็นเด็ก (มาตรา 237 ทวิ วรรคห้า)

โดยผลของการสืบพยานไว้ก่อนนั้น ถ้าผู้ต้องหานั้นถูกฟ้องเป็นจำเลย
ในการกระทำผิดอาญานั้นก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในชั้นพิจารณาคดีได้ (มาตรา 237 ทวิ วรรคห้า)
แต่หากสิ่งไม่ฟ้อง ที่สืบล่วงหน้าไว้ก็ให้ทิ้งไป แต่ทั้งนี้ในกรณีที่มีการสืบพยานบุคคลไว้ก่อนในระหว่าง
ที่มีการฟ้องคดีแล้ว ก็จะมีผลเช่นเดียวกับการสืบพยานบุคคลในชั้นพิจารณาคดี จึงต้องจัดให้มี
ความใกล้เคียงกับการสืบพยานในชั้นพิจารณามากที่สุด ภายใต้เหตุผลความจำเป็นเร่งด่วน
มาตรา 172 วรรค 2 จึงเป็นกระบวนการพิจารณาที่จำเป็นที่จะต้องกระทำก่อนสืบพยานในชั้นพิจารณา
เท่านั้น แต่การสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีต่อศาลหาความจำเป็นที่จำต้องกระทำไม่ (ฎ. 757/2545,
ฎ. 2980/2547)

4) *มาตรการนำสืบพยานในใช้วิธีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะ
การประชุม ทางจอภาพ*

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีคุ้มครอง พ.ศ. 2559 มาตรา 9 ได้กำหนดให้
ในการสืบพยานก่อนฟ้องคดี การไต่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณาคดี หากมีเหตุจำเป็นไม่อาจนำพยาน
มาเบิกความต่อศาลได้ เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าว
เบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการ หรือสถานที่แห่งอื่นซึ่งอยู่ในประเทศหรือต่างประเทศ

โดยจัดให้มีถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ ทั้งนี้การเบิกความดังกล่าวให้ถือเสมือนว่า พยานได้เบิกความในห้องพิจารณาของศาล โดยหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

2.2.2 มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน

มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานกำหนดไว้เป็นมาตรการทั่วไปในมาตรา 6 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 ที่กำหนดให้พยานที่อาจไม่ได้รับความปลอดภัยสามารถร้องขอให้ใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครอง หรือพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือ สำนักงานคุ้มครองพยานอาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ โดยต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย และในกรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย และพยานได้ขอร้องให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณานำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่ บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม ตามมาตรา 7

และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ที่ได้มาตรการเพื่อความปลอดภัยของบุคคลให้ปกปิดชื่อและที่อยู่ของบุคคลหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวบุคคลได้ไว้ในมาตรา 27 บัญญัติว่า “คู่ความทั้งสองฝ่ายอาจอ้างตนเอง บุคคลหรือหลักฐานอื่น เป็นพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควร มีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐาน และคัดสำเนาพยานหลักฐาน ของตนเอง หรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้มีการสืบพยานหลักฐานนั้นแล้วได้ และกำหนดให้ ในกรณีจำเป็น

เพื่อความปลอดภัยของบุคคลให้ปกปิดชื่อและที่อยู่ของบุคคลหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวบุคคลได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา”

ซึ่งจากมาตรา 27 วรรค 2 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ต้องมีการปกปิด ไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยวิธีการดำเนินคดี ค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 หมวด 1 ข้อ 6 และ ข้อ 7 ดังนี้⁶⁴

ข้อ 6 “ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันสืบพยานในกรณีไม่มีการตรวจพยานหลักฐาน ไม่น้อยกว่าเจ็ดวันหากคู่ความฝ่ายใดเห็นว่ามีความจำเป็นต้องปกปิดชื่อและที่อยู่ของบุคคลหรือข้อมูลอย่างอื่นที่อาจระบุตัวบุคคลได้ซึ่งปรากฏอยู่ในพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่ส่งศาลเพื่อความปลอดภัย

⁶⁴ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559, ข้อ 6 และข้อ 7.

ของบุคคล ให้แถลงให้ศาลทราบกับให้จัดทำสำเนาหรือภาพถ่ายพยานหลักฐานนั้นโดยปิดหรือลบชื่อ และที่อยู่หรือข้อมูลใดที่อาจจะบ่งตัวบุคคลนั้นได้ แต่หากการปิดหรือลบชื่อและที่อยู่หรือข้อมูลอย่างอื่นนั้น ไม่อาจกระทำทำให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานหลักฐานทำบันทึกสรุปเรื่องเกี่ยวกับพยานหลักฐานรวมไว้ กับพยานหลักฐานอื่นที่ส่งศาล และให้นำพยานหลักฐานที่ต้องการปกปิดใส่ซองหรือบรรจุภัณฑ์ ปิดผนึกประทับตรา “ลับ” ยื่นต่อศาล”

ข้อ 7 “ในกรณีที่คู่ความประสงค์จะขอตรวจหรือคัดสำเนาพยานหลักฐาน ตามข้อ 6 ให้คู่ความยื่นคำร้องต่อศาล หากศาลเห็นว่าพยานหลักฐานที่คู่ความขอตรวจหรือคัดสำเนา เป็นพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายต้องการปกปิด ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความฝ่ายนั้นตรวจหรือคัดสำเนา พยานหลักฐานที่ได้มีการปิดหรือลบชื่อและที่อยู่หรือข้อมูลใดที่อาจจะบ่งตัวบุคคลหรือบันทึกสรุปเรื่อง แล้วแต่กรณี”

จากบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ เกี่ยวกับมาตรการ ในการปกปิดพยานหลักฐาน ซึ่งปรากฏในมาตรา 27 วรรคสอง บัญญัติให้คู่ความสามารถปกปิดชื่อ และที่อยู่ของบุคคลหรือข้อมูลอย่างอื่นของบุคคลที่สามารถระบุตัวได้ในกรณีจำเป็นเพื่อความปลอดภัย โดยให้ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป อย่างไรก็ตาม ข้อบังคับ ของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ข้อ 6 กลับบัญญัติถึงแต่เพียง การปกปิดชื่อและที่อยู่ของบุคคลหรือข้อมูลอย่างอื่นของบุคคลที่อาจจะบ่งตัวบุคคล ซึ่งปรากฏอยู่ในรูป พยานวัตถุและพยานเอกสารที่ส่งศาลเท่านั้น แต่ไม่มีการบัญญัติถึงการให้พยานมาเบิกความโดยไม่เปิดเผย ตัวตนของพยานแต่อย่างใด

3. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กและการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดขอบเขต การคุ้มครองพยานไว้ โดยกำหนดให้บุคคลผู้มีสิทธิได้รับการคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยาน ได้แก่ ตัวพยาน รวมถึงสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพยาน และได้รับ ผลกระทบจากการข่มขู่ คุกคาม หรืออาจจะได้รับอันตรายอันเนื่องมาจากการที่มาให้การเป็นพยาน โดยกฎหมายกำหนดให้อัยการสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้ความคุ้มครองแก่พยานโดยการโยกย้าย ถิ่นฐานหรือใช้มาตรการอื่นที่เหมาะสมในการคุ้มครองพยานจากการ ถูกคุกคามอีกทั้งยังให้ความคุ้มครอง

ไปถึงผู้เสียหายในฐานะพยานด้วย⁶⁵ ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมาย The Organized Crime Control Act of 1970 (P.L.91-452) Title II ได้ให้การคุ้มครองพยานแก่ผู้ที่เคยเป็นผู้กระทำความผิด อยู่ในองค์กรอาชญากรรม แต่หันมาให้ความร่วมมือกับรัฐนั้น โดยนำระบบการกันไว้เป็นพยาน (Witness Immunity) มาใช้ในประเทศแรกของโลกเพื่อต่อสู้ กับเครือข่ายอาชญากรรม โดยกำหนดเงื่อนไขว่าผู้ที่ถูกกันเป็นพยานจะได้รับการลดโทษหรือบางครั้งอาจไม่ถูกดำเนินคดีอาญา โดยให้สิทธิ์แก่อัยการของรัฐบาลกลางสามารถขออนุมัติการให้ความคุ้มครองพยานจากศาลได้ เมื่อพิจารณาว่าการเปิดเผยข้อมูลของพยานนั้นจำเป็นต่อความมั่นคงของรัฐบาลจะต้องประเมินว่าข้อมูลที่พยานจะให้นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบังคับใช้กฎหมาย และการให้ความคุ้มครองนั้นสมเหตุสมผลเพียงพอหรือไม่ หากเพียงพอศาลก็จะมีคำสั่งให้กันบุคคลดังกล่าวไว้เป็นพยาน⁶⁶

3.1.1 วิธีการในการคุ้มครองพยาน

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดโครงการคุ้มครองพยานของสหรัฐอเมริกา (WITSEC หรือ Witness Security Program) ถูกก่อตั้งขึ้นในปี 1970 ภายใต้มาตรา 5 ของพระราชบัญญัติองค์กรอาชญากรรม ค.ศ. 1970 ที่เรียกว่า “Organized Crime Control Act of 1970” โดยจุดประสงค์หลักของการจัดโปรแกรมนี้ก็เพื่อให้การคุ้มครองพยานที่มีความสำคัญ ต่อการดำเนินคดีอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมและอาชญากรรมร้ายแรงอื่นๆ

โครงการนี้ดำเนินการโดย U.S. Marshals Service⁶⁷ ซึ่งจะรับผิดชอบในการให้ความปลอดภัยแก่พยานและครอบครัวของพยานเพื่อปกป้องพยานและบุคคลใกล้ชิดจากอันตรายที่อาจเกิดจากการเป็นพยานให้กับรัฐบาลกลาง การคุ้มครองนี้รวมถึงการเปลี่ยนชื่อ การจัดหาที่อยู่ใหม่ และการสนับสนุนทางการเงินและโอกาสในการทำงานให้แก่พยานเพื่อให้สามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้อย่างปลอดภัยในขณะเดียวกัน Federal Bureau of Prisons มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานที่ถูกคุมขังในเรือนจำ ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทสำคัญอีกด้านหนึ่งของการคุ้มครองพยาน เพื่อให้บุคคลที่อยู่ที่เรือนจำสามารถให้การเป็นพยานได้อย่างปลอดภัยแม้ว่าจะอยู่ภายใต้ การควบคุมของรัฐบาลกลาง

⁶⁵ วรณวิภา เมืองถ้ำ. การคุ้มครองและช่วยเหลือพยานและผู้เสียหาย. ใน *แนวการศึกษาชุดวิชากฎหมายกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมในประเทศและข้ามชาติที่สำคัญ*, หน่วยที่ 13, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2563. หน้า 26

⁶⁶ วีระพงษ์ บุญโญภาส. *รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ เรื่อง แนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมแก่พยานในคดีอาญาและแนวทางการคุ้มครองพยานตามพ.ร.บ.คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร. 2546. หน้า 54

⁶⁷ U.S. Marshals Service ย่อมาจาก "United States Marshals Service" ซึ่งเป็นหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกา หน่วยงานนี้ถูกก่อตั้งขึ้นในปี 1789 ตามพระราชบัญญัติตุลาการ (Judiciary Act of 1789) และเป็นหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศ. U.S. Marshals Service มีหน้าที่หลักในการปฏิบัติตามคำสั่งของศาลรัฐบาลกลาง, การคุ้มครองผู้พิพากษา, พยาน, และสมาชิกของคณะลูกขุน, รวมทั้งการจัดการกับการจับกุมและการขนส่งผู้ต้องหา.

ตาม United States Code Title 18, Part II Chapter 224 Section 3521 (a)(1), (b)(1) ได้กำหนดผู้ที่ได้รับความคุ้มครอง ได้แก่ พยานโดยตรงหรืออาจเป็นบุคคล ที่มีแนวโน้มเข้าข่ายเป็นพยาน หรือพยานที่ได้รับความคุ้มครองอาจเป็นนักโทษรวมทั้งครอบคลุมถึงสมาชิกสมาชิกในครอบครัว หรือผู้เกี่ยวข้องอื่นกับพยานในกรณีบุคคลดังกล่าว อาจจะได้รับอันตรายจากการที่พยานนั้นๆ ให้ความร่วมมือกับทางการโดยอยู่ในอำนาจของอัยการสูงสุด ในการให้ความคุ้มครองนอกจากนี้ ยังให้ความคุ้มครองรวมถึงผู้เสียหายที่อยู่ในฐานะพยานตาม United States Code Title 42, Chapter 112 Section 10607 (c)(4)⁶⁸ โดยกฎหมายได้กำหนดประเภทของพยานที่สามารถจะได้รับความคุ้มครอง ไว้ใน United States Code Title 18, Part II Chapter 224 Section 3521 (3) (1) โดยได้บัญญัติว่าต้องเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับองค์การอาชญากรรม หรือความผิดร้ายแรงอื่นๆ เช่น การลักลอบค้ายาเสพติด การพนันในลักษณะมีเครือข่ายโยงใย (Syndicated Gambling) การกรรโชก (Extort) ฉ้อโกง การให้สินบนเจ้าหน้าที่ของรัฐ การฟอกเงิน การลักลอบขนชาวต่างชาติเข้าประเทศ การกระทำผิดเกี่ยวกับเพศการค้าประเวณีที่กระทำในรูปองค์การอาชญากรรม เป็นต้น⁶⁹

3.1.2 มาตรการการคุ้มครองพยาน

ตาม United States Code (USC) Title 18, Part II, Chapter 224, Section 3521 (b), (1) กฎหมายให้อำนาจแก่อัยการสหรัฐอเมริกาในการจัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยทางกายภาพสำหรับพยานและบุคคลในครอบครัวที่อาจถูกคุกคามจากการถูกทำร้ายหรือ ฆ่า (Physical Protection) ดังต่อไปนี้⁷⁰

(1) จัดให้มีการออกเอกสารที่เป็นเครื่องยืนยันตัวบุคคล เช่น บัตรประจำตัวประชาชนบัตรอื่นๆ ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ ทะเบียนบ้าน หนังสือเดินทางรวมถึงตลอดถึงหลักฐานทุกชนิดที่จะทำให้พยานและครอบครัวกลายเป็นบุคคลใหม่ที่ไม่มีใครรู้จักและสงสัยว่าเดิมเป็นใคร และไม่สามารถตรวจสอบได้จากหลักฐานเดิม

(2) จัดหาที่อยู่ให้เป็นการชั่วคราว (Temporary Housing) เพื่อความคุ้มครองพยานและบุคคลในครอบครัว

(3) จัดให้มีการขนย้ายเครื่องเรือนและเครื่องใช้ของพยานและครอบครัวจากที่อยู่เดิมไปยังที่อยู่ใหม่

⁶⁸ Chapter 112 Victim compensation and assistance.

⁶⁹ วราภรณ์ ชมมณี. ปัญหาการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร. 2560. หน้า 36.

⁷⁰ ณีฐกุล ธรรมสุนทร. การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร. 2562. หน้า 36.

(4) จัดเงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของพยานและครอบครัว ตามความจำเป็น

(5) ให้ความช่วยเหลือพยานให้ได้มีงานทำ เพื่อหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ในสถานที่อยู่ใหม่

(6) จัดให้มีการช่วยเหลืออื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อเป็นการสนับสนุนให้พยาน และครอบครัวสามารถที่จะหาเลี้ยงชีพตนเองได้

(7) ห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ล่วงรู้ถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวพยานเป็นบุคคลใหม่ เปิดเผยถึงตัวบุคคล หรือชื่อเดิมของพยานและครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายได้ยกเว้นกรณีที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐมีสิทธิเปิดเผยถึงชื่อ และตัวตนดั้งเดิมของพยาน ถ้าต่อมาภายหลังพยานนั้นถูกสอบสวน หรือถูกจับข้อหาว่าได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง

นอกจากนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดความรับผิดชอบทางอาญา ของการกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นการข่มขู่ การคุกคาม การรบกวน การทำร้ายร่างกาย รวมถึง การแก้แค้นกับพยานบุคคลหลังจากการให้การในชั้นพิจารณาคดีของศาลมาตการทางอาญา ในลักษณะการให้ความคุ้มครองพยานบุคคล รวมทั้งยังได้มีการกำหนดความผิดแก่ผู้ใดทำร้าย หรือทำให้บุคคล ผู้มาเป็นพยานเสียชีวิตอันเนื่องมาจากสาเหตุการเป็นพยานให้รัฐในความผิดฐาน ขัดขวางกระบวนการยุติธรรม (Obstruction of Justice) ด้วย⁷¹

3.1.3 รูปแบบการคุ้มครองพยาน

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้แบ่งรูปแบบของการคุ้มครองพยาน ออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1) การคุ้มครองในระบบระยะสั้น *United States Marshal* หรือการคุ้มครอง ที่เฉพาะเจาะจงเหตุการณ์ (*Short-Term Protection*) เป็นการให้ความคุ้มครองพยาน ที่ต้องการ การป้องกันอย่างรวดเร็วและชั่วคราวเนื่องจากมีความเสี่ยง ทันทีต่อความปลอดภัยของตัวพยานเอง โดยปกติการคุ้มครองในระบบระยะสั้นจะถูกใช้ในสถานการณ์ที่พยานต้องปรากฏตัว ในการพิจารณาคดี หรือในช่วงเวลาที่พวกเขาอยู่ในความดูแลของรัฐบาล หรือมีความจำเป็น ต้องได้รับความคุ้มครอง

⁷¹ United State Code (USC). Title 18, Part II , Chapter 224, § 3521. Witness relocation and protection (b)

(1) In connection with the protection under this chapter of a witness, a potential witness, or an immediate family member or close associate of a witness or potential witness, the Attorney General shall take such action as the Attorney General determines to be necessary to protect the person involved from bodily injury and otherwise to assure the health, safety, and welfare of that person, including the psychological well-being and social adjustment of that person, for as long as, in the judgment of the Attorney General, the danger to that person exists. The Attorney General may, by regulation—

จากการคุกคามที่เกิดขึ้นอย่างกระทันหัน การคุ้มครองระยะสั้นมักจะจำกัดอยู่ที่ระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งการดำเนินการในการคุ้มครองระยะสั้นมี ดังนี้

(1) การรักษาความปลอดภัยและการเฝ้าระวังโดย U.S. Marshals จะจัดการรักษาความปลอดภัยให้กับพยาน รวมถึงการเฝ้าระวังเพื่อป้องกันการคุกคามหรือการโจมตีจากบุคคลภายนอก

(2) การคุ้มครองระหว่างการเดินทาง ซึ่งเป็นการประกันความปลอดภัยในระหว่างการเดินทางไปและกลับจากสถานที่ที่มีความเสี่ยง เช่น การเดินทางไปศาล หรือสถานที่พิจารณาคดี

(3) การประเมินความเสี่ยง โดยการประเมินสถานการณ์ความเสี่ยงและความจำเป็นในการคุ้มครองเพื่อตัดสินใจว่าจะต้องดำเนินการคุ้มครองอย่างไรและนานเท่าไร

2) การคุ้มครองในระยะยาว United States Marshal เป็นโปรแกรมที่จัดตั้งโดยสำนักงานคุ้มครองพยานของสหรัฐ (United States Witness Protection Program) ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานมาร์แชลสหรัฐ (U.S. Marshals Service) โปรแกรมนี้ถูกออกแบบมาเพื่อคุ้มครองพยานที่กำลังเผชิญอันตรายจากการให้การหรือการเป็นพยานในคดีที่มีความสำคัญสูง โดยเฉพาะคดีอาชญากรรมที่รุนแรงหรือองค์กรอาชญากรรม พยานและครอบครัวที่ได้รับความคุ้มครองอาจต้องย้ายไปยังที่อยู่ใหม่ที่ไม่เปิดเผย รวมถึงอาจต้องเปลี่ยนชื่อและรายละเอียดส่วนตัวอื่นๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ถูกคุกคามหรือถูกโจมตี โดยจะจัดหาการสนับสนุนในด้านต่างๆ ซึ่งการดำเนินการในการคุ้มครองระยะยาว มีดังนี้⁷²

(1) รัฐอาจจัดให้มีการย้ายที่อยู่ของพยานและครอบครัวจากเขตอันตรายไปยังเขตพื้นที่ปลอดภัย

(2) รัฐอาจร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้พยานและครอบครัวได้รับการเปลี่ยนชื่อ สกุลใหม่และตัวตนใหม่ รวมถึงข้อมูลประจำตัว พร้อมกับจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดใหม่แทนของเดิม

(3) รัฐอาจจัดหาที่พัก การรักษาพยาบาล สถานศึกษาให้แก่บุตรของพยาน รวมทั้งจัดหางานใหม่และการฝึกอบรม เพื่อให้พยานสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาชีพเดิมที่อาจเสี่ยงต่อการเปิดเผยตัวตน

(4) รัฐให้การสนับสนุนทางการเงินหรือค่าครองชีพเบื้องต้นแก่พยาน จนกว่าพยานจะสามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้

⁷² ธีรยุทธพล ธรรมสุนทร. การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา. หน้า 63-65.

(5) มีการรักษาความปลอดภัยอย่างต่อเนื่องโดยรัฐจัดให้มีการคุ้มครองพยานตลอด 24 ชั่วโมง ในขณะที่พยานเดินทางไปให้การหรือเบิกความต่อศาล

3.1.4 การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับการปราบปรามขบวนการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะขบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้หญิงและเด็ก โดยมีพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2543 (Trafficking Victims Protection Act - TVPA) ซึ่งถูกรับรองในปี ค.ศ. 2000 โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการป้องกันการค้ามนุษย์ การลงโทษผู้กระทำความผิด และการคุ้มครองผู้เป็นเหยื่อ รวมทั้งการให้การช่วยเหลือและการฟื้นฟูผู้เป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์⁷³

สำหรับการคุ้มครองเหยื่อและพยานคดีค้ามนุษย์ของสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับผู้ตกเป็นเหยื่อในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ได้มีเจตนารมณ์ที่จะนำผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ให้มีความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการให้ข้อมูลที่สำคัญที่ได้พบเห็นมาเพื่อให้การเป็นพยานในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้อย่างปลอดภัย โดยผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานของสหรัฐอเมริกา⁷⁴ โดยหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อและพยานในคดีค้ามนุษย์ นั้นได้แก่ U.S. Marshals และสำนักงานสืบสวนกลาง (Federal Bureau of Investigation - FBI)

การได้รับความคุ้มครองพยานหลักฐานจากศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมาย TVPA ได้กำหนดให้เหยื่อของการค้ามนุษย์สามารถเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยาน ตามรัฐบัญญัติคุ้มครองเหยื่อหรือพยาน Victim and Witness Protection Act หรือ VWPA สำหรับมาตรการให้ความคุ้มครองพยานในศาลอย่างเป็นทางการนั้นใช้น้อยครั้งมาก เพราะสิทธิ พลเรือนตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรมและให้ลำดับความสำคัญกับระบบยุติธรรมแบบเปิดมากกว่า ผู้ตกเป็นเหยื่อที่เป็นพยานที่บรรลุนิติภาวะแล้วมีทางเป็นไปได้ ที่จะได้รับความคุ้มครองน้อยกว่าพยานในประเทศที่ใช้กฎหมายแพ่งมาตรการเดียวที่แท้จริง ในการให้ความคุ้มครองพยานหลักฐานในศาล คือ พยานอาจร้องขอให้ปกปิดชื่อของตนให้เป็นความลับในกระบวนการพิจารณา ดังนั้นจึงไม่สมควรมีการเปิดเผยต่อสาธารณชนระหว่างการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งมักจะเปิดเผยต่อสาธารณชนเสมอ ไม่มีการเก็บรักษาความลับ ไม่มีจรรยาบรรณในการทำงาน ซึ่งโดยหลักแล้วมักจะปกป้องตัวตนรูปพรรณสัณฐานของพยานไว้ไม่ให้มีการรายงาน

⁷³ สุนทรรัตน์ ศรีวรจันทร์. การคุ้มครองพยานในความผิดฐานค้ามนุษย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 77.

⁷⁴ วราภรณ์ ชนมณี. ปัญหาการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย. หน้า 37-38.

ในสื่อต่างๆ และสมควรที่จะมีการใช้กลไกการให้ความคุ้มครองอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การแยกบริเวณรอเบิกความในศาลสำหรับผู้ตกเป็นเหยื่อ แนวทางของอัยการสูงสุดสำหรับการช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อและพยาน (พ.ศ. 2543) นั้นครอบคลุมมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ตกเป็นเหยื่อและพยาน โดยเจ้าหน้าที่จักต้องบังคับใช้กฎหมายในระหว่างการสืบสวน และการฟ้องร้องคดีอย่างละเอียด⁷⁵

3.1.5 การคุ้มครองพยานเด็กในชั้นสืบพยานของศาล

การคุ้มครองพยานเด็กในชั้นสืบพยานของศาลในสหรัฐอเมริกาเป็นเรื่องที่ได้รับความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเด็กมีความเปราะบางและต้องการการปกป้องพิเศษ สภากรองเกรสและฝ่ายนิติบัญญัติของแต่ละมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้มีการนำกระบวนการพิจารณาคดีลักษณะพิเศษในชั้นสืบพยานของศาลมาใช้สำหรับผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็ก โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้⁷⁶

- 1) จัดให้มีการใช้วิดีโอเทปเพื่อบันทึกการสอบปากคำหรือคำให้การก่อนการพิจารณาคดี
- 2) จัดให้ใช้โทรทัศน์วงจรปิด (Closed Circuit Television) หรือ CCTV เพื่อแพร่ภาพการเบิกความของเด็กจากอีกห้องหนึ่งมายังห้องพิจารณา โดยให้ถือว่าการสืบพยานตามสภาพจริงและมีการแยกเด็กผู้เสียหาย (Victim) ไว้อีกห้องหนึ่งต่างหากจากห้องพิจารณาแล้วเชื่อมโยงห้องทั้งสองด้วยระบบโทรทัศน์วงจรปิด โดยการซักถามพยานผ่านระบบโทรทัศน์วงจรปิดในบางรัฐเป็นระบบ One Way CCTV กล่าวคือ จำเลยจะมองเห็นพยานผู้เสียหาย ในขณะที่ผู้เสียหายไม่สามารถมองเห็นจำเลย แต่ในบางรัฐเป็นระบบ 2-Way CCTV กล่าวคือ ทั้งสองฝ่ายสามารถมองเห็นกันและกันได้โดยผ่านระบบ CCTV ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับแนวคิดด้านสิทธิของจำเลยที่จะได้เผชิญหน้ากับผู้เสียหายหรือพยาน (The Right to face to face Confrontation)
- 3) ให้ผู้พิพากษามีอำนาจสั่งพิจารณาคดีลับในชั้นศาล ในกรณีที่เด็กจะต้องเบิกความเป็นพยานต่อศาลแล้วเด็กนั้นรู้สึกอึดอัดที่จะต้องเบิกความต่อหน้าสาธารณชน และการให้จำเลยออกนอกห้องพิจารณาคดีก็ไม่ถือว่าการขัดต่อสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยาน
- 4) อนุญาตให้บุคคลใดมาอยู่เป็นเพื่อนเด็กในระหว่างที่เด็กเบิกความในศาล
- 5) จำกัดระยะเวลาในการให้การในศาลและพยายามตั้งคำถามให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของเด็ก
- 6) ปรับปรุงสภาพห้องพิจารณาคดีให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของเด็ก

⁷⁵ วิศัลยา มุสิกรัตน์. *มาตรการในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยาน* (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี. 2565. หน้า 38.

⁷⁶ พุทธชาติ จันทร์ธาดา. *แนวทางปรับปรุงกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญา*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี. 2565. หน้า 53-56.

ซึ่งในรายละเอียดของทางเลือกของการเบิกความของพยานเด็กในชั้นพิจารณาคดีของศาลที่กำหนดให้เด็กเบิกความผ่านโทรทัศน์วงจรปิด 2 ทาง (2-way closed circuit television) นั้นปรากฏใน United States Code Service 1996 title 18. crimes and criminal procedure part II. criminal procedure chapter 223. witnesses and evidence บัญญัติไว้ใน section 3509 (13) (b) ว่า

(A) ในกระบวนการพิจารณาความผิดที่กล่าวอ้างถึงเด็ก พนักงานอัยการ ทนายความของเด็กหรือผู้อนุบาลตามกฎหมาย อาจขอให้มีคำสั่งให้มีการเบิกความของเด็กในห้องอื่น นอกจากห้องพิจารณา และถ่ายถอดสัญญาณโดยโทรทัศน์วงจรปิด บุคคลที่ขอให้มีคำสั่ง เช่นว่านั้น จะต้องร้องขอให้มีคำสั่งอย่างน้อย 5 วันก่อนวันพิจารณา เว้นแต่ศาลจะพิจารณาจากสำนวนเองว่า ความจำเป็นสำหรับการมีคำสั่งเช่นว่านั้นไม่อาจคาดเห็นได้ตามสมควร

(B) ศาลอาจสั่งให้มีการเบิกความของเด็กโดยผ่านโทรทัศน์วงจรปิดตามที่บัญญัติไว้ในวรรค (A) หากศาลเห็นว่าเด็กไม่สามารถเบิกความในห้องพิจารณาต่อหน้าจำเลยได้ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

- (i) เด็กไม่สามารถเบิกความได้เพราะความกลัว
- (ii) มีความเป็นไปได้อย่างมาก โดยคำให้การของผู้เชี่ยวชาญว่าเด็ก จะได้รับความทุกข์ทรมานจากการเบิกความนั้น
- (iii) เด็กมีความอ่อนแอทางจิตใจหรือด้านอื่นใด
- (iv) การกระทำของจำเลยหรือทนายจำเลยเป็นเหตุให้เด็กไม่สามารถเบิกความได้

(C) ศาลจะต้องมีคำสั่งเกี่ยวกับความสามารถของเด็กในการที่จะเบิกความในศาลตามสำนวนของศาลในการพิจารณาว่าผลกระทบต่อเด็กเกี่ยวข้องกับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งตาม อนุ (B) นั้น มีมากพอที่จะทำให้ศาลมีคำสั่งตามอนุวรรค (A) หรือไม่นั้น ศาลอาจถามเด็กในห้องหรือสถานที่อื่นใดที่สะดวกสบายกว่าห้องพิจารณา โดยมีผู้ดูแลเด็ก พนักงานอัยการ ทนายความของเด็ก ผู้อนุบาล และทนายจำเลยอยู่ด้วย

(D) หากศาลสั่งให้เด็กมาเบิกความโดยผ่านโทรทัศน์วงจรปิด ให้พนักงานอัยการ ทนายจำเลยอยู่ด้วยกับเด็กในห้องอื่นนอกห้องพิจารณา โดยที่เด็กอาจถูกถามหรือซักค้านได้ คนอื่นๆ ที่อาจอนุญาตให้อยู่ด้วยกับเด็ก ได้แก่

- (i) ทนายความของเด็กหรือผู้อนุบาล
- (ii) บุคคลที่ต้องดำเนินการเกี่ยวกับอุปกรณ์โทรทัศน์วงจรปิด
- (iii) เจ้าหน้าที่ศาลซึ่งแต่งตั้งโดยศาล และ
- (iv) บุคคลอื่นใดซึ่งศาลระบุให้อยู่เพื่อสวัสดิภาพของเด็ก

ในกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับความผิดต่อเด็ก พนักงานอัยการ หมายความของเด็ก บิดามารดาของเด็ก หรือผู้อนุบาล อาจขอให้ศาลมีคำสั่งให้มีการบันทึกคำเบิกความของเด็กด้วยวีดิโอเทป (Videotaped deposition of child) เมื่อได้รับคำขอ ศาลจะต้องพิจารณาในเบื้องต้นว่าในขณะที่พิจารณาคดีนั้น เด็กไม่สามารถเบิกความในห้องพิจารณาได้ โดยมีจำเลย ลูกขุน ผู้พิพากษา และสาธารณชนอยู่ด้วย ด้วยเหตุดังต่อไปนี้

- (I) เด็กไม่สามารถเบิกความได้เพราะความกลัว
- (II) มีความเป็นไปได้อย่างมาก โดยคำให้การของผู้เชี่ยวชาญว่าเด็กจะได้รับ ความทุกข์ทรมานด้านจิตใจ เพราะการเบิกความในห้องพิจารณา
- (III) เด็กมีความอ่อนแอทางจิตใจ หรือด้านอื่นใด
- (IV) การกระทำของจำเลยหรือทนายจำเลยเป็นเหตุให้เด็กไม่สามารถ ให้การต่อไปได้

(ii) ถ้าศาลเห็นว่าเด็กไม่สามารถเบิกความในศาลได้ ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ตามข้อ (i) ศาลจะต้องสั่งให้มีการบันทึกวีดิโอเทปคำเบิกความของเด็ก

(iii) ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดี จะต้องนั่งพิจารณาในขณะที่มีการบันทึก วีดิโอการเบิกความของเด็ก และต้องมีคำสั่งต่างๆ เสมือนหนึ่งที่มีการนั่งพิจารณาโดยปกติบุคคลอื่นๆ ที่อาจอนุญาตให้อยู่ในกระบวนการพิจารณาได้ คือ

- (I) พนักงานอัยการ (attorney for the government)
- (II) ทนายจำเลย
- (III) ทนายความของเด็กหรือผู้อนุบาล
- (IV) บุคคลที่ต้องจัดการเกี่ยวกับอุปกรณ์วีดิโอเทป
- (V) ภายใต้งบข้อ (iv) จำเลย และ
- (VI) บุคคลอื่นใดที่ศาลกำหนดให้อยู่ได้เพื่อสวัสดิภาพของเด็ก

ในระหว่างพิจารณา จำเลยต้องมีสิทธิในฐานะจำเลย รวมทั้งมีสิทธิที่จะมี ทนายความที่จะเผชิญหน้ากับพยาน และมีสิทธิในการซักค้านเด็ก

(iv) หากการไม่สามารถมาเบิกความตามข้อ (i) อาศัยพยานหลักฐานว่า เด็กไม่สามารถเบิกความโดยมีจำเลยอยู่ด้วยได้ ศาลอาจสั่งให้จำเลยรวมทั้งผู้แทนของจำเลยออกนอก ห้องบันทึกวีดิโอเทปได้ หากศาลสั่งให้จำเลยออกนอกห้องบันทึกวีดิโอเทป ศาลจะต้องสั่งให้ถ่ายทอด โทรทัศน์วงจรปิดให้เด็กเห็นหน้าจำเลย และให้จำเลยเห็นกระบวนการพิจารณาทั้งหมดได้เช่นกัน และต้อง ให้จำเลยสามารถติดต่อกับทนายของตนได้ในขณะที่เด็กกำลังเบิกความ

(v) การใช้วิดีโอเทปนั้นใช้กับการสืบพยานเด็ก รวมทั้งการบันทึกภาพและเสียงของบุคคลทั้งหมดที่เข้าร่วมในการสืบพยาน นอกจากการจดเลขวเลข วิดีโอเทปจะต้องส่งต่อไปยังเสมียนศาลซึ่งกำลังปฏิบัติหน้าที่ และต้องจัดให้แก่ทนายโจทก์ จำเลย และทนายจำเลย ในระหว่างเวลาทำการปกติ

(C) ในระหว่างพิจารณาคดี ถ้าศาลพิจารณาเห็นว่า เด็กไม่สามารถเบิกความได้ตามอนุ (B) (i) ศาลอาจรับฟังวิดีโอเทปแทนการเบิกความของเด็กก็ได้

(D) เมื่อมีคำบอกกล่าวว่ามี การพบพยานหลักฐานใหม่หลังจากบันทึกวิดีโอเทป และก่อนหรือระหว่างพิจารณาคดี ศาลอาจสั่งให้มีการบันทึกวิดีโอเทปเพิ่มเติม คำเบิกความเพิ่มเติมนั้น ให้จำกัดอยู่เฉพาะเรื่องที่ศาลกำหนดไว้สำหรับการมีคำสั่งอนุญาตเท่านั้น

(E) ในการสั่งให้มีการบันทึกวิดีโอเทปตามวรรคนี้ ศาลอาจมีคำสั่งคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของเด็กก็ได้

(F) ให้ทำลายวิดีโอเทปที่บันทึกไว้เมื่อล่วงพ้นระยะเวลา 5 ปี หลังจากวันที่ศาลซึ่งนั่งพิจารณาคดีมีคำพิพากษา แต่จะไม่ทำลายก่อนที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดเพราะการอุทธรณ์หรือฎีกา และถือว่าวิดีโอเทปนี้เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนของศาล ให้ศาลเก็บรักษาไว้จนกว่าจะถูกทำลาย

การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวข้างต้นพบว่า ยังไม่เป็นที่ยอมรับในบางรัฐ ทั้งนี้ นอกเหนือจากปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลย (Right to Confrontation) ดังกล่าวแล้ว การนำบันทึกวิดีโอเทปในชั้นสอบสวน (Child Interview videotape) เข้าสืบในชั้นศาล โดยไม่นำเด็กมาเบิกความด้วย ยังมีปัญหาเรื่องสิทธิในการซักค้านพยาน (The Right to Cross-Examination) อีกด้วย และในทัศนะของศาลคณะลูกขุน รวมทั้งกฎหมายในบางรัฐ ยังถือว่าบันทึกวิดีโอเทปในชั้นสอบสวนเป็นเพียงพยานบอกเล่า (Hearsay Evidence) ซึ่งต้องฟังประกอบกับพยานหลักฐานอื่นด้วยจึงจะสามารถลงโทษจำเลยได้⁷⁷

⁷⁷ พุทธชาติ จันทร์ธนาตา. แนวทางปรับปรุงกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญา. หน้า 56.

2.1.6 มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน

สำหรับมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อมูลของพยานที่อยู่ในระหว่างการคุ้มครองของโครงการคุ้มครองพยานถือเป็นความลับ ดังนั้นบุคคลใดที่มีเจตนาเปิดเผยข้อมูลที่ได้รับจากอัยการสูงสุดภายใต้โครงการคุ้มครองพยานโดยไม่ได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด ต้องระวางโทษปรับ 5,000 ดอลลาร์ หรือจำคุก 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ⁷⁸ แต่ทั้งนี้ก็มีข้อยกเว้นโดยการเปิดเผยหรือการปฏิเสธที่จะเปิดเผยตัวตนหรือที่อยู่ของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง ต้องมีการชั่งน้ำหนักระหว่างอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการเปิดเผยตัวตนดังกล่าว กับประสิทธิภาพของโครงการและประโยชน์ที่จะได้รับต่อสาธารณะหรือแก่บุคคลที่ต้องการเปิดเผยข้อมูล เว้นแต่อัยการสูงสุดได้รับการร้องขอจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่บังคับกฎหมายของท้องถิ่น หรือตามคำสั่งศาลที่ให้เปิดเผยตัวตน สถานที่ ประวัติอาชญากรรม และลายนิ้วมือที่เกี่ยวข้องกับพยานในโครงการคุ้มครองพยานโดยทันทีที่อัยการสูงสุดทราบหรือ คำขอระบุว่าบุคคลนั้นอยู่ระหว่างการสอบสวนหรือถูกจับกุมหรือถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกมากกว่า 1 ปี หรือได้ก่ออาชญากรรมรุนแรง⁷⁹

ภายใต้การทำงานของ US Marshals พบว่า ไม่มีพยานคนใดที่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตภายใต้โครงการคุ้มครองพยานเลย แต่มีข้อพิจารณาถึงความปลอดภัยของประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนใหม่ที่พยานของรัฐบาลได้ย้ายเข้าไปอยู่ว่าจะมีความปลอดภัยเพียงใด เช่น กรณีของผู้มีอิทธิพลรายหนึ่งในนครนิวยอร์ก แฟรงก์ จีโอยา จูเนียร์ (Frank Gioia Jr.) สมาชิกขององค์กรอาชญากรรม Lucchese ซึ่งถูกลบล้างอัตลักษณ์เดิม เมื่อเขาตกลงใจจะให้การเป็นพยานแก่รัฐในปี ค.ศ. 1994 ซึ่งเขาได้ช่วยหน่วยงานของรัฐในการจับกุมอาชญากรประมาณ 70 คน และปิดคดีฆาตกรรมที่ไม่สามารถคลี่คลายได้หลายคดี ภายใต้ข้อตกลงกับพนักงานอัยการของสหพันธรัฐ รัฐบาลจึงอนุมัติให้เขาเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้แก่เขา ทั้งชื่อ หมายเลขประกันสังคม ภูมิลำเนา เพื่อช่วยให้เขาได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ในฐานะนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และเจ้าของ

⁷⁸ 18 US Code § 3521 Witness relocation and protection

(3) Any person who, without the authorization of the Attorney General, knowingly discloses any information received from the Attorney General under paragraph (1)(G) shall be fined \$5,000 or imprisoned five years, or both.

⁷⁹ อารีณา ใจเพชร. การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโท) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี. 2565. หน้า 29.

กัตตาการแห่งหนึ่ง แต่การไม่เปิดเผยตัวตนของอาชญากรภายใต้โครงการคุ้มครองพยานของรัฐบาลทำให้เขาใช้อัตลักษณ์ใหม่ในการทำธุรกิจ และกระทำการฉ้อโกงจนเกิดความเสียหายให้แก่บุคคลอื่น⁸⁰

นอกจากนี้ยังพบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐจะไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานที่ได้รับการคุ้มครองซึ่งก่อเหตุซ้ำ ไม่ว่าจะเป็นการฆาตกรรม ช่มชู้ ปล้นทรัพย์หรือฉ้อโกงทรัพย์ รวมถึงมิได้แจ้งให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นให้ทราบถึงสถานะของพยานที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้โครงการคุ้มครองพยาน ซึ่งได้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำนาจศาล รวมถึงไม่มีการบอกกล่าวเมื่อพยานดังกล่าวสิ้นสุดการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวซึ่งยังมีประวัติอาชญากรรมติดตัวขณะที่อาชญากรในโครงการคุ้มครองพยานที่ไม่มีประวัติอาชญากรรมใดๆ ภายใต้อัตลักษณ์ใหม่ที่รัฐบาลสร้างขึ้นให้แก่อาชญากรในโครงการคุ้มครองพยานเหล่านี้⁸¹

3.2 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

แนวคิดด้านการให้ความคุ้มครองพยานในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีถือเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการยุติธรรม โดยมีเป้าหมายในการรักษาความปลอดภัยและปกป้องพยานที่อาจเผชิญกับความเสียหายหรือคุกคามต่อชีวิตและความปลอดภัยเนื่องจากการเป็นพยานในคดีอาญาและยังเป็นการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมและการก่อการร้าย โดยประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้เริ่มมีโครงการคุ้มครองพยานมาตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1980 แต่ตัวบทกฎหมายเริ่มมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1998 (พ.ศ. 2541) โดยการคุ้มครองพยานของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา (Strafprozessordnung - StPO) และกฎหมายตำรวจ (Police Law) ซึ่งการใช้มาตรการในการคุ้มครองพยานจะขึ้นอยู่กับระดับการข่มขู่ คุกคาม หรืออันตรายที่จะเกิดแก่พยาน โดยมาตรการที่น่าสนใจและนิยมใช้กันในหลายประเทศนั้นก็คือ การปกปิดข้อมูลส่วนตัวของพยาน⁸² นอกจากนั้นได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 68 ได้วางหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานบุคคลที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายจากการเป็นพยาน โดยมีการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองบุคคลที่จะเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานโดยไม่ขึ้นอยู่กับลักษณะการกระทำ

⁸⁰ Robert Anglen. *Mafia in our midst : Who protects the public from protected witnesses?*.

Retrieved March 29, 2022. from <https://www.azcentral.com/story/news/local/arizona-investigations/2017/10/31/witness-protection-program-who-protects-public/748986001/>

⁸¹ อาวีณา ใจเพชร. *การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ*. หน้า 30.

⁸² ศุภชัย นารถพจนานนท์. *ปัญหากฎหมายในการติดตามพยานบุคคลมาเบิกความในคดีอาญา*. การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 8. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. 2553. หน้า 11.

ความผิด และสามารถนำมาใช้กับการก่อการร้าย ความผิดเกี่ยวกับเพศหรือการกระทำความผิดขององค์กรอาชญากรรมได้ ซึ่งในความผิดค้ำมนุษย์ถือเป็นความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรม รัฐบาลได้กำหนดมาตรการต่างๆ ซึ่งจะได้ศึกษาในต่อไป⁸³

1) ประเภทคดีและขอบเขตของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบัญญัติเรื่องการคุ้มครองพยานปรากฏในโครงการคุ้มครองพยานโดยกำหนดให้มีการคุ้มครองพยานในคดีทุกประเภทที่พยานอาจได้รับอันตรายแก่ชีวิต ถูกข่มขู่ คุกคาม หรือการกระทำความผิดขององค์กรอาชญากรรมโดยพยานที่ตกอยู่ในอันตรายสามารถได้รับการคุ้มครองโดยสมัครใจยินยอมที่จะรับการคุ้มครอง รวมทั้งบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับพยาน แม้กระทั่งญาติห่างของจำเลย ก็จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายนี้ เนื่องจากทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องปรากฏตัว (Erscheinenspflicht)⁸⁴ โดยหลักการแล้วทุกๆ คนที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลเยอรมัน รวมทั้งชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีด้วย มีหน้าที่ที่จะต้องไปปรากฏตัวต่อหน้าผู้พิพากษาและพนักงานอัยการและแม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะมีสิทธิที่จะไม่ให้การในฐานะพยานก็ตาม

2) มาตรการการคุ้มครองพยาน

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดแนวทางและมาตรการคุ้มครองพยานโดยมีบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 มาตรการหลัก ดังนี้

(1) มาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (The German code of Criminal procedure : StPO) ได้รับการจัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อรับรองว่าพยานและผู้เสียหายจะได้รับการปกป้องอย่างเหมาะสมจากการคุกคามหรือการแก้แค้นในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดี ดังนั้นเมื่อประชาชนมีหน้าที่ต้องให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรมโดยการมาเป็นพยานในชั้นศาล รัฐจึงมีหน้าที่ต้องคุ้มครองพยานจากอันตรายที่อาจเกิดแก่ชีวิต รวมถึงเรื่องเกียรติยศศักดิ์ศรีด้วย⁸⁵ โดยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลไม่ได้มีบทบาทในการรับฟังพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยได้นำเสนอขึ้นมายังศาลเท่านั้น แต่เมื่อเกิดปัญหาหรือเหตุการณ์ที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่พยาน ศาลก็มีอำนาจที่จะดำเนินการคุ้มครองพยานได้ทันที

⁸³ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ลักษณะพยานหลักฐาน. *ดุลพาท นิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรม*, 55(22). หน้า 178.

⁸⁴ อำนาจ เนตยสุภา. *องค์กรอาชญากรรม/การคุ้มครองพยานในประเทศเยอรมัน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2559. หน้า 128.

⁸⁵ กรรณภรณ์ โภภินทร และคณะ. การพัฒนากฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีค้ำมนุษย์. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(3). หน้า 522

โดยไม่ต้องรอหน่วยงานอื่น เข้ามาเพื่อให้การคุ้มครองพยาน⁸⁶ โดยบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานระหว่างการพิจารณาคดีในชั้นศาลมีดังต่อไปนี้⁸⁷

ก) การปฏิเสธไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับที่อยู่ของพยาน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 68 วรรคแรก “หากการที่พยานตอบคำถามเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของตน จะทำให้พยานหรือบุคคลอื่นตกอยู่ในอันตราย กฎหมายจึงอนุญาตให้พยานสามารถแจ้งที่อยู่ทำงานแทนการแจ้งที่อยู่อาศัยได้” ส่วนมาตรา 68 วรรคสอง อนุญาตให้พยานสามารถแจ้งที่อยู่ทำงานหรือที่อยู่อื่นที่ศาลสามารถส่งหมายเรียกได้แทนการแจ้งที่อยู่อาศัย เมื่อปรากฏข้อกังวลว่าการที่ข้อมูลที่ระบุตัวตนหรือที่อยู่อาศัย หรือที่พักของพยานถูกเปิดเผยออกไป อาจทำให้พยานหรือบุคคลอื่นตกอยู่ในอันตรายแต่พยานยังคงต้องแจ้งชื่อตัว-ชื่อสกุล และข้อมูลที่ระบุตัวตนอื่นๆ และมาตรา 68 วรรคสาม อนุญาตให้พยานไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อมูลที่อาจจะระบุตัวตนหรือระบุตัวตนในอดีตของตนแทนได้หากว่าการเปิดเผยตัวตนหรือที่อยู่อาศัยของพยานอาจจะทำให้พยานตกอยู่ในอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพ อย่างไรก็ตาม พยานยังคงต้องตอบคำถามว่าพยานได้รับรู้เหตุการณ์นั้นมาอย่างไร ศาลเป็นผู้มีหน้าที่ตัดสินว่าพยานบุคคลจะตกอยู่ในอันตรายหรือไม่หากว่าข้อมูลเกี่ยวกับตัวตนของพยานถูกเผยแพร่ออกไป หรือพยานตอบคำถามเกี่ยวกับที่อยู่ของตน

ข) การพิจารณาคดีโดยลับ

ตามกฎหมายธรรมนูญศาลเยอรมัน (Gerichtsverfassungsgesetz - GVG) การพิจารณาคดีอาญาโดยลับสามารถกระทำได้ เมื่อปรากฏเหตุดังนี้

(ก) การเปิดเผยเหตุการณ์เกี่ยวกับการใช้ชีวิตส่วนตัวของผู้ที่เกี่ยวข้อง อาจไปทำลายคุณธรรมทางกฎหมายบางประการที่รัฐคุ้มครอง

(ข) การเปิดเผยความลับทางการค้า ความลับเกี่ยวกับการประดิษฐ์ และความลับเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาทางภาษี อาจไปทำลายคุณธรรมทางกฎหมายบางประการที่รัฐคุ้มครอง

(ค) มีความกังวลว่าอาจมีอันตรายต่อชีวิตร่างกาย หรือเสรีภาพของพยานบุคคลหรือของบุคคลอื่น หรือ

⁸⁶ ณีฐกุลพล ธรรมสุนทร. การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร. 2562. หน้า 70.

⁸⁷ กรรณภิมรย์ โภมลารชุน และคณะ. การพัฒนากฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์. หน้า 546-549.

(ง) การเปิดเผยความลับส่วนบุคคลโดยมิได้รับอนุญาตอาจทำให้พยาน ถูกดำเนินคดีอาญาได้ (มาตรา 171b, 172 ข้อ 1a, 2 และ 3) นอกจากนี้ หากเข้าเงื่อนไขประการใด ประการหนึ่ง ศาลยังอาจสั่งให้การพิจารณาคดีในศาลในขั้นตอนของการนาสืบพยานบุคคลที่ตกอยู่ในอันตรายกระทำในสถานที่ที่ได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษก็ได้

ค) การสั่งงดการสืบพยานที่ตกอยู่ในอันตราย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 223 และ 251 ได้กำหนดให้ศาลมีหน้าที่ต้องคาดการณ์ว่าพยานจะมาปรากฏตัวที่ศาลหรือพยานจะยอมมาให้การที่ศาลหรือไม่ ศาลสูงสุดแห่งสหพันธ์ได้วางหลักต่อไปว่า ศาลสามารถสั่งงดการสืบพยานที่มีได้มีการปกปิด ชื่อได้ทราบเท่าที่ชีวิตหรือร่างกายของพยานยังตกอยู่ในอันตรายที่มาตรการคุ้มครองพยาน ไม่สามารถ กำจัดให้หมดไปได้

ง) อนุญาตให้นำเทปบันทึกภาพและเสียงที่พยานเบิกความไว้กับพนักงานสอบสวน กับพนักงานอัยการ หรือกับศาล มาใช้เป็นพยานในชั้นศาลได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58a โดยกำหนดว่า การถามปากคำพยานอาจบั้นที่ปากคำบนสื่อ โสตทัศน์ได้ หากบุคคลมีอายุต่ำกว่า 16 ปีได้รับบาดเจ็บอันเป็นผลมาจากความผิดอาญา หรือหากเกรงว่าจะไม่สามารถถามปากคำบุคคลระหว่างการพิจารณาคดี และหากจำเป็นต้องมีการบันทึก การถามปากคำเพื่อตรวจสอบความจริง ซึ่งในชั้นสอบสวนนี้พนักงานอัยการเป็นผู้ที่เข้ามามีบทบาท เป็นอย่างมาก โดยพนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง โดยอาจกำหนดโดยคำสั่งเป็นการทั่วไปหรือเป็นการเจาะจงว่าวิธีการและขอบเขตของการสอบสวนใด ให้ตำรวจเป็นผู้ดำเนินการ ตำรวจมีหน้าที่ต้องดำเนินการตามคำสั่งของอัยการ

จ) อนุญาตให้ศาลสั่งให้พยานบุคคลเบิกความในสถานที่อื่นที่มีใช้ห้อง พิจารณาคดีได้ โดยให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงมายังห้องพิจารณา และสามารถบันทึกภาพ และเสียงของการเบิกความนั้นเอาไว้ได้ หากเกิดข้อกังวลว่าพยานจะไม่สามารถมาเบิกความได้อีก ในการนัดสืบพยานนัดต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 247a

ฉ) ให้อำนาจศาลสั่งให้จำเลยออกไปจากห้องพิจารณาในขณะที่มีพยาน เบิกความได้เมื่อปรากฏอันตรายอย่างร้ายแรงต่อพยานนั้นหากเขาเบิกความต่อหน้าจำเลย แต่จะต้อง มีการถ่ายทอดภาพและเสียงของการเบิกความไปยังสถานที่ที่จำเลยอยู่ และจำเลยยังคงมีสิทธิ ในการถามพยานบุคคลนั้นได้อยู่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 168e

ช) การให้ผู้ถูกกล่าวหาออกจากห้องพิจารณา

ตามมาตรา 230 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จำเลยในคดีอาญา มีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี การปรากฏตัวของจำเลยเป็นหลักประกัน การค้นหาความจริงและการต่อสู้คดีอย่างไม่มีข้อจำกัด อย่างไรก็ตาม หากปรากฏข้อกังวล ว่าพยาน

จะไม่เบิกความตามความจริงหากว่าจำเลยปรากฏตัวอยู่ในห้องพิจารณาคดี ศาลอาจอาศัยอำนาจตามมาตรา 247 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สั่งให้จำเลย ออกจากห้องพิจารณาคดีไปได้ ทั้งนี้ เพื่อให้การค้นหาความจริงสามารถทำได้ต่อไป นอกจากนี้ หากพยานเบิกความต่อหน้าจำเลยแล้วจะได้รับอันตรายต่อชีวิตร่างกาย ศาลก็สามารถสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาออกจากห้องพิจารณาได้เช่นกัน ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่พยาน

ซ) การให้พยานเบิกความโดยใช้การประชุมทางไกลผ่านจอภาพ

มาตรา 247a ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อปี ค.ศ. 1998 ให้อำนาจศาลสั่งให้พยานเบิกความในสถานที่อื่นได้เมื่อปรากฏว่ามีอันตรายโดยชัดแจ้งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพยานหากพยานจะเบิกความต่อหน้าจำเลย และให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงการเบิกความกลับมายังห้องพิจารณา นอกจากนี้ ศาลยังมีอำนาจสั่งให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงการเบิกความของพยานได้ หากพยานไม่อาจมาปรากฏตัวต่อศาลได้ด้วยเหตุตามที่ปรากฏในมาตรา 251 วรรคสอง ข้อ 1 และ ข้อ 2 ได้แก่ พยานเจ็บป่วยเป็นระยะเวลาานหรือเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง หรือมีอุปสรรคขัดขวางการมาเบิกความในศาลที่ไม่อาจกำจัดให้หมดสิ้นไปได้หรือพยานอาศัยอยู่ไกลจากศาลมาก การเบิกความของพยานอาจถูกบันทึกไว้หากปรากฏข้อกังวลว่าพยานจะไม่สามารถมาเบิกความที่ศาลในนัดสืบพยานครั้งต่อไปได้ และการบันทึกการเบิกความดังกล่าวจำเป็นสำหรับการค้นหาความจริงในคดี คำสั่งของศาลตามมาตรา 247a ถือเป็นที่สุด ไม่อาจโต้แย้งไปยังศาลที่สูงกว่าได้

ณ) การห้ามถามพยานบุคคลด้วยคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ทำให้พยานเสื่อมเสียชื่อเสียงหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดในครั้งก่อนๆ ของตน

(2) มาตรการคุ้มครองพยานในกฎหมายตำรวจ (Police Law) ถือว่าเป็นการคุ้มครองพยานตามมาตรการเสริมจากวิธีการคุ้มครองตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (The German code of Criminal procedure : StPO) เนื่องจากการคุ้มครองตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นการคุ้มครองพยานในระหว่างการพิจารณาคดีอาญาเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองพยานครอบคลุมไปจนถึงก่อนการพิจารณาคดีและภายหลังจากที่เสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณาแล้วซึ่งในบางกรณีพยานยังคงมีความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากการถูกคุกคามสูง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการคุ้มครองอีกส่วนหนึ่งเข้ามาเป็นมาตรการเสริม นั่นก็คือ การคุ้มครองในกฎหมายตำรวจ ได้มีการกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้กำหนดแนวทาง ในการดำเนินการ⁸⁸ โดยมีมาตรการดังต่อไปนี้⁸⁹

⁸⁸ วีระพงษ์ บุญญภาส และคณะ. *โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ข้อมูลอาชญากรรมทางธุรกิจและการฟอกเงิน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546. หน้า 62.

⁸⁹ เดชพล ถนอมกลิ่น. *ปัญหาการคุ้มครองพยานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน* (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร. 2563. หน้า 57-58.

- ก) การดูแลสภาพจิตใจของพยานและให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวของพยาน
- ข) จัดให้มีเจ้าพนักงานตำรวจคุ้มครองความปลอดภัยของพยานครอบคลุมช่วงเวลาได้นานกว่า กล่าวคือ จะมีการตรวจตราและได้รับการติดตามโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเปิดเผยหรือปฏิบัติหน้าที่ลับ
- ค) จัดให้พยานมีชื่อใหม่ เอกสารเกี่ยวกับรูปพรรณสัณฐานใหม่ รวมทั้งบ้านใหม่ งานใหม่ ณ ต่างรัฐ หรือต่างประเทศ
- ง) การให้ความช่วยเหลือในการดำรงชีวิต เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่คุ้มครองพยาน มีหน้าที่ต้องช่วยพยานบุคคลให้สามารถบริหารจัดการชีวิตใหม่ของตนเองได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองพยานตามกฎหมายตำรวจเป็นเพียงมาตรการเสริมของการคุ้มครองพยานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในระหว่างการพิจารณาคดีอาญา เจ้าหน้าที่จะต้องให้ความเคารพการดำเนินกระบวนการพิจารณาเสมอ สำหรับหน่วยงานหลักที่ให้การคุ้มครองพยานในประเทศเยอรมนีนั้น ได้แก่ เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล ซึ่งทั้ง 3 องค์กรนี้ จะมีบทบาทร่วมกันในการดำเนินการคุ้มครองพยานจนกว่าพยานนั้นจะได้รับความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นทั้งก่อนและหลังจากเสร็จสิ้นคดี

3.2.1 การคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์

กฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์นั้น มีเพียงกฎหมายที่กำหนดในลักษณะของการเป็นความผิดทางอาญาเท่านั้น ไม่ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์โดยเฉพาะหญิงและเด็กโดยตรง อีกทั้งมาตรการในการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ก็ยังไม่ชัดเจน และ ไม่มีคณะทำงานที่มาดูแลในเรื่องของการค้ามนุษย์ที่ก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายแม่บท หรือกฎหมายลำดับรองก็ตาม โดยในกฎหมายเยอรมันถือว่าการค้าประเวณีไม่ถือว่าเป็นผิดกฎหมาย แต่ห้ามไม่ให้กระทำการที่ถือเป็นการรบกวน หรือก่อความรำคาญให้กับผู้อื่น บุคคลที่มุ่งลงโทษคือ ผู้ที่เป็นธุระจัดหา ล่อลวงหรือขู่เข็ญผู้อื่น ให้ทำการค้าประเวณีเพื่อแสวงหาประโยชน์อันมิชอบจากการนั้นโดยได้วางบทบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณีเด็กที่สำคัญไว้หลายฐานความผิด เช่นความผิดฐานค้าประเวณีเด็ก (มาตรา 176) ความผิดฐานค้าประเวณีเด็กที่ร้ายแรง (มาตรา 176 a) ความผิดฐานค้าประเวณีเด็กที่มีผลถึงแก่ความตาย (มาตรา 176 b) ความผิดฐาน การบังคับ ขู่เข็ญทางเพศและการข่มขืน (มาตรา 177) ความผิดฐานการบังคับ ขู่เข็ญทางเพศและการข่มขืนที่มีผลถึงแก่ความตาย (มาตรา 178) ความผิดฐานการค้ามนุษย์ (มาตรา 180 b) ความผิดฐานการค้ามนุษย์ที่ร้ายแรง (มาตรา 181) ความผิดฐานค้าประเวณีผู้เยาว์ (มาตรา 182) เป็นต้น⁹⁰

⁹⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 103-104.

สำหรับการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศเยอรมันนั้น หากเป็นการกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรมที่เกี่ยวกับค้ามนุษย์และโสเภณี พยานที่ได้มาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีต่อศาลจะได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายตำรวจ แต่ในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีในศาลหากมีปัญหหรืออุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อพยาน ศาลก็มีอำนาจที่จะสั่งให้ใช้มาตรการเพื่อเป็นการรักษาความปลอดภัยในระหว่างการพิจารณาคดีก็ได้

3.2.2 การคุ้มครองพยานเด็กในชั้นสืบพยานของศาล

การคุ้มครองเด็กในฐานะพยานในชั้นสืบพยานของศาลของประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายกฎหมายศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ได้วางหลักเกณฑ์และมาตรการต่างๆ โดยมีกระบวนการพิจารณาในการคุ้มครองเด็ก ดังนี้⁹¹

1) บทบัญญัติของกฎหมายศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสหพันธรัฐเยอรมนีได้แก่

(1) มาตรา 26(2) ได้บัญญัติหลักเพื่อคุ้มครองเด็กที่มีอายุไม่เกิน 21 ปี เมื่อจะต้องดำเนินการพิจารณาคดีในกรณีที่มีเด็กจะต้องเป็นพยานในการพิจารณาคดี เพื่อเป็นการคุ้มครองแก่พยานเด็กนั้น ให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีนั้นต่อศาลเยาวชน

(2) มาตรา 172 ได้มีการกำหนดให้การพิจารณาคดีที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี ที่มีเด็กเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ศาลมีอำนาจสั่งให้พิจารณาเป็นการลับหรือการพิจารณาคดีในส่วนหนึ่งส่วนใดที่เกี่ยวข้องกับเด็กนั้น โดยไม่ต้องเปิดเผยต่อสาธารณชนก็ได้

2) บทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่

(1) มาตรา 58a อนุญาตให้นำเทปบันทึกภาพและเสียงที่พยานเบิกความไว้กับพนักงานสอบสวน กับพนักงานอัยการ หรือกับศาล มาใช้เป็นพยานในชั้นศาลได้

(2) มาตรา 60 ได้วางหลัก ห้ามไม่ให้เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี สาบานตนก่อนเข้าเบิกความในฐานะพยาน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดมีความหวาดกลัวที่จะต้องเข้าเบิกความเป็นพยานในคดี ระหว่างการพิจารณาคดีในศาลหากมีการสืบพยานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี ผู้พิพากษามีหน้าที่ถามพยานเอง ส่วนผู้พิพากษาสมทบ พนักงานอัยการ หรือทนายความต้องการถามพยานต้องขออนุญาตผู้พิพากษาก่อน เมื่อผู้พิพากษาเห็นสมควรให้ถามโดยไม่ทำให้พยานเด็กอยู่ในความรู้สึกอึดอัด จึงจะถามได้ หรือเมื่อผู้พิพากษาเห็นว่าคำถามที่ไม่เหมาะสมหรือนอกประเด็น ผู้พิพากษามีอำนาจไม่ให้ถามคำถามดังกล่าวได้ หรือในบางกรณีที่ศาลเห็นสมควรสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณา

⁹¹ สถาบันกฎหมายอาญา. รายงานการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง กฎหมายและแนวปฏิบัติในประเทศไทยเฉพาะกรณีที่ไม่สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: คอมแพคท์พริ้นท์. 2543. หน้า 22.

เพื่อจะได้สืบพยานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี เพราะเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กอยู่ในสภาพอึดอัดหรือในคดีเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศหรือคดีเกี่ยวกับการประทุษร้าย ต่อชีวิต

(3) มาตรา 168e ศาลรับฟังการสืบพยานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี ด้วยวิธีการฉายวิดีโอที่สนับที่ได้มาจากการบันทึกการสอบพยานล่วงหน้าได้แต่ในกรณีนี้จำเลยต้องยอมรับผลการบันทึกภาพและเสียงนั้นด้วย

3.2.3 มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (StPO) บัญญัติถึงมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ในมาตรา 68⁹² สาระสำคัญ ดังนี้

⁹² Criminal Procedure code of the Federal Republic of Germany Section 68 [Examination as to Witness' Identity]

(1) The hearing shall begin with the witness being asked to state his first name, last name, name at birth, age, occupation and place of residence. A witness who has made observations in his official capacity may state his place of work instead of his place of residence.

(2) A witness shall furthermore be permitted to state his business address or place of work or another address at which documents can be served instead of stating his place of residence if there is well-founded reason to fear that legally protected interests of the witness or of another person might be endangered or that witnesses or another person might be improperly influenced by the witness stating his place of residence. If the conditions set out in the first sentence obtain at the main hearing, the presiding judge shall permit the witness not to state his place of residence.

(3) If there is well-founded reason to fear that revealing the identity or the place of residence or whereabouts of the witness would endanger the witness' or another person's life, limb or liberty, the witness may be permitted not to provide personal identification data or to provide such data only in respect of an earlier identity. However, if so asked at the main hearing, he shall be required to state in what capacity the facts he is indicating became known to him.

(4) If there are sufficient indications that the conditions set out in subsections (2) or (3) obtain, the witness is to be advised of the rights provided thereunder. In the case of subsection (2), the witness shall be assisted in specifying an address at which documents can be served. Documents establishing the witness' place of residence or identity shall be kept by the public prosecution office. They shall only be included in the files when the fear of danger ceases.

(5) Subsections (2) to (4) shall also apply after conclusion of the examination of the witness. Insofar as the witness was permitted not to provide data, it must be ensured in the course of provision of information from or inspection of files that this data is not made known to other persons, unless a danger within the meaning of subsections (2) and (3) appears to be ruled out.

1) ในการพิจารณาคดีจะเริ่มต้นด้วยการสอบถามชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ อาชีพ และที่พักอาศัย พยานผู้ซึ่งอยู่ขอบข่ายได้รับความคุ้มครองอาชญากรรมที่ทำงานแทนการระบุที่ที่พักอาศัยได้

2) พยานจะได้รับอนุญาตให้ระบุที่อยู่ของกิจการ หรือสถานที่ทำงาน หรือสถานที่อื่นลงในเอกสารที่ถูกเก็บรักษาแทนการระบุที่ที่พักอาศัย หากพบว่ามีเหตุผลสมควรที่จะเกรงกลัวอันตราย เพื่อเป็นการคุ้มครองพยานตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นที่อาจได้รับอันตราย หรือกรณีที่พยานหรือบุคคลอื่นอาจถูกอิทธิพลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากการระบุที่ที่พักอาศัย พฤติการณ์ดังกล่าวผู้พิพากษาหัวหน้าหรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน (the presiding judge) อาจอนุญาตให้พยานไม่ต้องระบุที่ที่พักอาศัยได้

3) หากมีเหตุผลอย่างเพียงพอที่เกรงว่าการเปิดเผยตัวตน หรือสถานที่ที่พักอาศัย หรือสถานที่อื่นของพยาน อาจทำให้พยานหรือบุคคลอื่นเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพ พยานดังกล่าวอาจได้รับอนุญาตให้ไม่ต้องเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม หากพยานถูกถามในการพิจารณา เขาจำเป็นต้องระบุข้อเท็จจริงที่เขาได้รับรู้อันอาจทำให้ระบุถึงตัวตนของเขาได้

4) หากมีเหตุผลเพียงพอตามเงื่อนไขข้อ 2) หรือข้อ 3) พยานจะได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าว ในกรณีตามข้อ 2) พยานจะได้รับความช่วยเหลือในการระบุที่อยู่ลงในเอกสารที่ถูกเก็บรักษา เอกสารเกี่ยวกับที่ที่พักอาศัยหรือระบุตัวตนนั้นจะถูกเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานอัยการ จนกว่าพฤติการณ์อันตรายจะหมดไป

5) ข้อ 2) ถึง 4) จะใช้บังคับหลังจากเสร็จสิ้นการตรวจสอบพยานแล้ว ทราบเท่าที่พยานได้รับอนุญาตมิให้เปิดเผยข้อมูล ต้องมีการแยกข้อมูลที่อาชญากรรมตัวตนได้ และมั่นใจว่าบุคคลอื่นจะไม่ได้รับทราบข้อมูลดังกล่าวจนกว่าอันตรายตามเงื่อนไขข้อ 2) และ 3) จะหมดไป

และนอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO) มาตรา 96 ได้มีการบัญญัติถึงการห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลกรณีที่มีการเปิดเผยเอกสารที่จะส่งผลเสียหายต่อสวัสดิภาพของรัฐซึ่งมีสาระสำคัญว่า การส่งเอกสารให้อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เอกสารนั้นจะไม่มีเปิดเผย หากผู้มีอำนาจเหนือกว่าเจ้าหน้าที่นั้นประกาศว่า การเปิดเผยเนื้อหาของเอกสารดังกล่าวจะเป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพและความมั่นคงของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้ ความดังกล่าวอนุโลมใช้บังคับกับเอกสารอื่นๆ ที่อยู่ในความดูแลของสมาชิกสภาหรือพนักงานของรัฐบาลกลางหรือสภาที่รับผิดชอบเอกสารนั้นหากที่ได้มีการประกาศไว้ในทำนองเดียวกัน

ในกรณีที่ศาลรับคำร้องจากเจ้าพนักงานของรัฐแจ้งว่าการเปิดเผยข้อมูลของพยานจะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลนั้น ศาลอาจมีคำสั่งไม่ให้มีการเปิดเผยข้อมูลของพยานดังกล่าว หากเห็นว่ามีเหตุผลสมควรเพียงพอ ทั้งนี้ ข้อมูลของพยานจะต้องเก็บรักษาไว้เป็นความลับ กรณีนี้พยานจะไม่ต้องมาเบิกความในห้องพิจารณาคดี แต่จะให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจ

หรือพนักงานอัยการในการสอบปากคำและนำบันทึกคำพยานดังกล่าวมายื่นต่อศาล โดยศาลจะรับฟังในฐานะเป็นพยานบอกเล่า (Hearsay Witness) และบันทึกคำพยานนั้นต้องอ่านในศาลอย่างเปิดเผย และศาลมีดุลพินิจที่จะไม่เรียกพยานมาเบิกความ หากยังคงมีพฤติการณ์ที่พยานจะไม่สามารถได้รับความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย⁹³ แต่อย่างไรก็ตาม การอนุญาตให้มีการคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยตัวตนของพยาน ศาลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ประกอบกัน ไม่ว่าจะเป็นอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับพยานหรือแม้แต่สิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เป็นต้น⁹⁴

นอกจากกฎหมายคุ้มครองพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายตำรวจแล้ว ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังมีกฎหมายที่บัญญัติถึงการคุ้มครองพยานไว้โดยเฉพาะ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการประสานงานเพื่อคุ้มครองพยานบุคคลที่ตกอยู่ในอันตราย (Gesetz zur Harmonisierung des Schutzes gefährdeter Zeugen - ZSHG) หรือ Witness protection Harmonization Act 2007⁹⁵ ซึ่งมีรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้⁹⁶

1) คำเบิกความของพยานจะต้องมีความสำคัญต่อการค้นหาความจริงถึงขนาดที่ว่าหากปราศจากถ้อยคำของพยานบุคคลนั้น การค้นหาความจริงจะไม่สามารถสำเร็จลุล่วงลงได้ หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า กฎหมายต้องการให้มีการใช้วิธีการอื่นในการรวบรวมพยานหลักฐานเสียก่อนที่จะมาใช้มาตรการคุ้มครองพยานซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงและกระทบกระเทือนสิทธิของผู้อื่นอย่างกว้างขวาง

2) การใช้มาตรการคุ้มครองพยานจะต้องได้รับความยินยอมจากพยานเสียก่อน

3) พยานบุคคลจะต้องตกอยู่ในอันตรายอันเนื่องมาจากการที่เขาจะมาเบิกความต่อศาลซึ่งจะต้องเป็นอันตรายที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ มิใช่แต่เพียงอันตรายที่เป็นนามธรรมเท่านั้น

4) บุคคลจะต้องมีความเหมาะสมที่จะได้รับความคุ้มครองด้วย ผู้ที่ให้การเท็จแก่เจ้าพนักงานหรือผู้ที่ไม่มีความสามารถในการรักษาความลับอาจไม่มีความเหมาะสมที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้

⁹³ Johan peter Wilhelm Hilger, Supra note 23, p.101 อ้างถึงใน นุชนันฎฐา สัทธรรมวงค์, “มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 62.

⁹⁴ Johan peter Wilhelm Hilger, Supra note 23, p.101 อ้างถึงใน นุชนันฎฐา สัทธรรมวงค์. มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในคดีอาญา. หน้า 65.

⁹⁵ นุชนันฎฐา สัทธรรมวงค์. มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในคดีอาญา. หน้า 65-67.

⁹⁶ กรรณภิมรย์ โทมลากรชุน และคณะ. การพัฒนากฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์. หน้า 551-552.

การคุ้มครองพยานอาจดำเนินต่อไปได้หากเงื่อนไข 4 ประการนี้ยังคงปรากฏอยู่ แม้ว่าการดำเนินคดีอาญาจะยังไม่สิ้นสุดลง แต่ถ้าขาดเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งไป การคุ้มครองพยาน ก็เป็นอันต้องสิ้นสุดลง โดยมีสำนักงานคุ้มครองพยานซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายของมลรัฐ และของสหพันธ์ (มาตรา 2 วรรคแรก ZSHG) เป็นหน่วยงานที่ให้การคุ้มครองพยาน การเริ่มใช้มาตรการ การกำหนดรูปแบบและขอบเขต หรือการสิ้นสุดของมาตรการคุ้มครองพยานจะต้องคำนึงถึงหลัก ความได้สัดส่วนอย่างเคร่งครัด โดยมาตรา 2 วรรคสอง ZSHG ได้บัญญัติให้คำนึงถึงความร้ายแรง ของความผิด และอันตราย สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา และผลกระทบที่อาจเกิดจากมาตรการคุ้มครองพยาน ดังนั้น ความผิดอาญาที่สามารถนำมาตราการตามกฎหมายนี้มาใช้จึงเป็นความผิดอาญาที่มีความสำคัญ เช่น ความผิดที่เกิดจากองค์กรอาชญากรรม หรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย⁹⁷

นอกจากนี้การคุ้มครองข้อมูลที่อาจระบุตัวตนของพยานบุคคลผู้ตกอยู่ในอันตราย ของกฎหมายฉบับนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการให้ข้อมูลส่วนบุคคลของพยานผู้ได้รับการคุ้มครอง อาจนำมาซึ่งอันตรายแก่บุคคลนั้นได้ มาตรา 4 วรรคแรก ZSHG จึงให้อำนาจสำนักงานคุ้มครองพยาน ปฏิเสธการให้ข้อมูลเกี่ยวกับพยานบุคคลนั้น ทั้งแก่หน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชน และหน่วยงาน ของรัฐอื่นๆ ที่ครอบครองข้อมูลส่วนบุคคลของพยานผู้ได้รับความคุ้มครองก็มีอำนาจปฏิเสธไม่ส่งมอบ ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเช่นกัน (มาตรา 4 วรรคสอง ZSHG)⁹⁸

3.2.4 บทบาทของพนักงานอัยการในการคุ้มครองพยาน

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (StPO) กำหนดอำนาจของพนักงานอัยการในการคุ้มครองพยานไว้ ดังนี้⁹⁹

1) หน้าที่ในการเก็บเอกสารข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะรูปพรรณสัณฐาน ของพยานโดย มาตรา 68b ได้กำหนดว่าหากกรณีพิพาทแล้วเห็นว่าหากมีการเปิดเผยข้อมูล ส่วนบุคคลและลักษณะรูปพรรณสัณฐานของพยานแล้วจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตหรือเสรีภาพ ของพยานหรือบุคคลอื่น จะต้องทำการเก็บข้อมูลดังกล่าวไว้เป็นความลับ โดยเอกสารดังกล่าว จะถูกเก็บรักษาไว้โดยพนักงานอัยการ

2) หน้าที่เป็นพยานบอกเล่า ในกรณีที่ต้องมีการปิดบังตัวพยานบุคคลดังกล่าว ในการนำตัวมาเบิกความในชั้นศาล กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการผู้ซึ่งได้ซักถามพยานปาก ดังกล่าวในขั้นตอนของการสอบสวนเข้ามาตอบข้อซักถามพยานในฐานะพยานบอกเล่าแทนพยาน

⁹⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

⁹⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

⁹⁹ สิรินพรรณ สุขโยพจน์. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของพยานในคดีอาญา.

บุคคลดังกล่าวในชั้นศาลได้ รวมทั้งอาจจะมีการบัญญัติใน มาตรา 251 ให้นำบันทึกคำให้การของพยาน ที่เบิกความนอกห้องพิจารณาคดีมาอ่านในระหว่างพิจารณาคดี

3.3 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษได้มีการพัฒนากฎหมายคุ้มครองพยานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้มีการบัญญัติกฎหมายต่างๆ ออกมาเพื่อคุ้มครองพยาน โดยมุ่งหวังให้พยานสามารถเบิกความได้อย่างอิสระและได้รับความปลอดภัย ไม่ต้องกลัวการถูกคุกคาม ข่มขู่ หรือถูกทำร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีผู้กระทำความผิดที่มีอิทธิพล หรืออาชญากรรมที่รุนแรง โดยได้กำหนดเป็นความผิดอาญาฐานทำร้ายหรือข่มขู่จะทำร้ายพยาน (Harming or threatening to harm a witness) และความผิดฐานข่มขู่คุกคามพยาน (Intimidating a witness) ไว้ใน Criminal Justice and Public Order Act 1994 และได้มีการตั้งคณะทำงานขึ้นมา เพื่อทำการค้นคว้าวิจัยการคุ้มครองพยานอย่างเหมาะสม Home Office ทำหน้าที่ศึกษาวิจัย เพื่อคุ้มครองพยานที่เปราะบางและมีความอ่อนไหว ซึ่งอาจถูกคุกคามได้ในกระบวนการยุติธรรมอาญา ดังนั้น จึงมีการกำหนดมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานใน youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 โดยเป็นบทบัญญัติการคุ้มครองพยานในชั้นกระบวนการพิจารณาคดีของศาลอังกฤษ ในเวลาต่อมา รัฐสภาของอังกฤษก็ได้ออกกฎหมายคุ้มครองพยาน 2 ฉบับได้แก่ Serious Organized Crime and Policy Act 2005 และ Coroners and Justice Act 2009¹⁰⁰ ซึ่งจะได้อธิบายเกี่ยวกับ มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทย ดังต่อไปนี้¹⁰¹

3.3.1 การคุ้มครองพยานในคดีค้ำมนุษย์

1) กฎหมายภายในเกี่ยวกับคดีค้ำมนุษย์

(1) การหาประโยชน์ทางเพศ (Sexual Exploitation)

พระราชบัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ (Sexual Offences Act 2003) มาตรา 57 ถึง 60 ได้วางหลักเกี่ยวกับความผิดฐานค้ำมนุษย์โดยการแสวงหาประโยชน์ทางเพศไว้ว่า ความผิดดังกล่าวครอบคลุมถึงการพาบุคคลอื่นเข้ามาค้ำมนุษย์ในประเทศไทย ให้หมายความถึงการค้ำมนุษย์ภายในและภายนอกประเทศอังกฤษด้วย โดยการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับเพศ ของบุคคลนั้นต้องอยู่ภายใต้ส่วนที่ 1 ของพระราชบัญญัตินี้ รวมไปถึงการค้าประเวณี และการข่มขืนกระทำชำเรา ผู้กระทำความผิดดังกล่าวเป็นไปทั้งเพศชายและเพศหญิง รวมถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศต่อเด็กด้วย

¹⁰⁰ วิศัลยา มุสิกรัตน์. มาตรการในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546. หน้า 49.

¹⁰¹ “เรื่องเดียวกัน”.

(2) *The Modern Slavery Bill 2015*

ประเทศอังกฤษแก้ไขกฎหมายฉบับใหม่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ คือ The Modern Slavery Bill 2015 โดยในมาตรา 1 ของพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “ทาส” หมายถึง การควบคุมบุคคลในลักษณะกักขังหน่วยเหนียว ไม่ให้อิสราภาพ และบุคคลที่เป็นคนควบคุมได้รับประโยชน์ผ่านทางการใช้ การจัดการ กำไร โอน หรือถ่ายโอนของบุคคลที่ถูกควบคุม มาตรา 2 ของพระราชบัญญัตินี้กำหนดความผิดฐานค้ามนุษย์ไว้ว่า “บุคคลใดจัดการหรืออำนวยความสะดวกด้านการเดินทางของบุคคลหนึ่งด้วยที่ว่าคุณคนนั้นอาจจะถูกแสวงหาประโยชน์ไม่ว่าบุคคลนั้นจะให้ความยินยอมหรือไม่ โดยจัดการเดินทางหรืออำนวยความสะดวก เช่น สรรหา ขนส่ง โอน ชุกซ่อนหรือรวบรวมถึงการแลกเปลี่ยนหรือโอนการควบคุมเพื่อแสวงหาประโยชน์

2) *อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน*

ความผิดฐานค้ามนุษย์ทุกคดีเป็นความผิดอาญาที่มีความรุนแรง ซับซ้อน และต้องการดำเนินการที่เร่งด่วน¹⁰² โดยมีตำรวจและสำนักงานต่อต้านองค์กรอาชญากรรมที่รุนแรง (Serious Organized Crime Agency (“SOCA”)) เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการสืบสวนสอบสวนคดี ค้ามนุษย์และรวบรวมพยานหลักฐาน อย่างไรก็ตามรัฐบาลอังกฤษเห็นชอบให้จัดตั้งหน่วยงาน Crown Prosecution Service (CPS) เพื่อรับผิดชอบในการตัดสินใจว่า ผู้ต้องสงสัยนั้นควรถูกกล่าวหาเป็นคดีอาญาหรือไม่ และถ้าเห็นสมควรถูกกล่าวหาควรถูกกล่าวหาในข้อหาใด

ในการดำเนินคดีตำรวจจะไม่ระบุข้อกล่าวหาความผิดอาญามาให้ ในคดีค้ามนุษย์เกือบทุกคดี CPS มีหน้าที่ดูแลตั้งแต่ก่อนเริ่มมีการกล่าวหา ทั้งนี้เพื่อให้คำปรึกษา ในขั้นตอนการสอบปากคำและการเรียกพยานหลักฐาน กล่าวคือ พนักงานอัยการภายใต้หน่วยงาน CPS มีหน้าที่ตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ค้ามนุษย์ โดยพนักงานอัยการอาจร้องขอต่อศาลมีคำสั่ง ให้ยึดทรัพย์สินได้ ซึ่ง CPS มีหน้าที่สำคัญคือ ให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองความปลอดภัยในชั้นสอบสวน และพิจารณาคดีด้วย โดยเป็นผู้วางหลักเกณฑ์มาตรการในการคุ้มครอง ช่วยเหลือ และดำเนินการอย่างเหมาะสม เพื่อให้เหยื่อสมัครใจให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินคดี และมอบหลักฐานที่เป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดี

นอกจากนี้ CPS ยังมีหน้าที่ต้องพิจารณาถึงเหยื่อหรือผู้เสียหายที่อาจได้รับผลกระทบจากเหตุค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากคดีค้ามนุษย์เป็นคดีที่มีความซับซ้อนและอ่อนไหว เจ้าหน้าที่จึงต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะมากกว่าสิ่งใด สหภาพยุโรปเห็นความสำคัญของการต่อต้านการค้ามนุษย์ และพยายามพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยได้มี

¹⁰² เบญจมาศ กระจ่างโพธิ์. การคัดแยกเหยื่อในคดีค้ามนุษย์กับการคุ้มครองสิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2554. หน้า 64.

การออกกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการต่อต้านการค้ามนุษย์ เป็นอนุสัญญา คณะมนตรียุโรป ว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ (The European Convention on Human Rights (“ECHR”)) มาตรา 10 กำหนดให้รัฐภาคีช่วยเหลือผู้เสียหายอย่างเหมาะสมโดยพิจารณาถึงสภาพเฉพาะเหยื่อ ทั้งเด็กและสตรี เช่น สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือเรื่องความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม การรักษาพยาบาล สวัสดิการ และความช่วยเหลือด้านกฎหมาย เป็นต้น ทั้งนี้ ประเทศอังกฤษ เป็นประเทศสมาชิก ได้ลงนามในอนุสัญญาดังกล่าว เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 2007 ภายใต้อนุสัญญาดังกล่าว รัฐบาล ประเทศอังกฤษได้จัดตั้งแผนปฏิบัติของชาติ โดยกำหนด ให้มีกระบวนการคัดแยกเหยื่อ ตลอดจน คຸ້ມครองข้อมูลความเป็นส่วนตัวและการเข้าถึงที่พักอาศัย ระยะเวลาในการตอบสนองและการอยู่อาศัย ในประเทศชั่วคราวหรือถาวร

นอกจากนี้ มาตรา 13 แห่งอนุสัญญาคณะรัฐมนตรียุโรปว่าด้วยการต่อต้าน การค้ามนุษย์ ค.ศ. 2005 (ECHR) เรื่องระยะเวลาในการพักฟื้นและตอบสนองที่กำหนดให้รัฐภาคี ต้องให้เวลาพักฟื้น กล่าวคือ บุคคลใดที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิด ฐานค้ามนุษย์อย่างน้อย 30 วัน เพื่อให้แน่ใจเสียก่อนว่ารอดพ้นจากอิทธิพลของผู้ค้ามนุษย์

3) มาตรการคุ้มครองพยานตามโครงการคุ้มครองพยาน

ตาม Serious Organized Crime and Police Act 2005 (SOCPA) ได้กล่าวถึง การคุ้มครองพยานในกรณีร้ายแรง เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ ความผิดฐานค้ามนุษย์ กล่าวคือ พยานในคดีร้ายแรงที่มีความเสี่ยงต่อชีวิตและร่างกาย โดยการให้ความคุ้มครองต้องพิจารณา 1) ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการเพื่อดำเนินการคุ้มครองพยาน 2) ตระหนักถึงเรื่องความปลอดภัย ของชีวิตและทรัพย์สินของพยาน 3) ความเป็นไปได้ในเรื่องความสามารถของพยานและบุคคลใกล้ชิด ที่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่อาจเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน

(1) หลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้ความคุ้มครองพยาน

ก่อนที่พยานจะเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน เจ้าพนักงานต้องให้ข้อมูล พร้อมทั้งแจ้งสิทธิต่างๆ ที่พยานจะได้รับโดยต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ให้ความ คุ้มครองพยาน จะต้องแจ้งให้พยานทราบถึงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และในกรณีที่พยาน เป็นผู้เยาว์หรือผู้ที่มีความบกพร่องทางความสามารถ ต้องแจ้งต่อผู้ดูแลผู้เยาว์หรือผู้ปกครอง โดยตำรวจ จะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมว่าพยานควรเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานหรือไม่ พระราชบัญญัตินี้ มิได้กำหนดรูปแบบการช่วยเหลือพยานเอาไว้ เพียงแต่กำหนดหลักเกณฑ์การเปลี่ยนชื่อ การย้ายที่อยู่ และการจัดสวัสดิการให้แก่พยาน

ผู้ที่ดำเนินการคุ้มครองพยาน (Protection Provider) มาตรา 82 (5) ได้แก่

(a) ตำรวจในประเทศอังกฤษ สกอตแลนด์ และไอร์แลนด์เหนือ

(b) เจ้าพนักงานใน Serious Organized Crime Agency – SOCA

(c) เจ้าพนักงานใน Scottish Drug Enforcement Agency

(d) เจ้าพนักงานใน Commissioners of Her Majesty's Revenue and Custom

(e) เจ้าพนักงานในหน่วยงานอื่น

(2) วิธีการดำเนินการคุ้มครองพยาน

ตำรวจจะทำหน้าที่คุ้มครองพยานแต่เพียงหน่วยงานเดียว แต่อาจขอความร่วมมือหน่วยงานอื่นได้ เช่น หน่วยงานการเคหะแห่งชาติ เพื่อให้ที่พักหรือย้ายที่อยู่ให้กับพยาน อย่างไรก็ตาม บพบัญญัติมาตรา 83 ถึง 84 วางหลักว่า ในการดำเนินการคุ้มครองพยาน หากมีความจำเป็นต้องร่วมมือกันระหว่างสองหน่วยงานขึ้นไป ให้หน่วยงานที่ร่วมมือกันนั้นมีข้อตกลงร่วมกัน หรืออาจส่งพยานไปยังหน่วยงานใหม่ที่ประสานงานไว้แล้ว ซึ่งการโอนการคุ้มครองดังกล่าวจะทำให้หน่วยงานเดิมหมดภาระหน้าที่ในการคุ้มครอง รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลพยานในระหว่างที่รับไปดูแลด้วย อนึ่ง การคุ้มครองพยานในหน่วยงานที่รับโอนนี้ หน่วยงานดังกล่าวต้องบันทึกการคุ้มครองพยานในระหว่างที่พยานนั้นอยู่ภายใต้การคุ้มครองของหน่วยงานด้วย

(3) หน่วยงานเอกชน

นอกจากการคุ้มครองพยานโดยตำรวจแล้ว ยังมีองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร (NGO) ซึ่งได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยรัฐบาลให้บริการแก่พยาน ดังนี้

(a) ให้การสนับสนุนตรวจและรักษาทางจิตเวช

(b) ให้ข้อมูลโดยทั่วไปเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีอาญา

(c) เดินทางไปพร้อมกับพยาน เมื่อพยานต้องเดินทางไปศาล และใช้ช่องทางเฉพาะของพยานในการเข้าสู่การสืบพยาน

(d) ประสานงานเรื่องที่พักสำหรับพยานระหว่างพยานรอเบิกความ และแยกออกจากพยานฝ่ายโจทก์และพยานฝ่ายจำเลย และให้ประชาชนรู้ว่าพยานคือคนใด

(e) การรับส่งพยาน

4) มาตรการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์

พยานบุคคลในคดีค้ามนุษย์เป็นบุคคลสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิด ศาลจะพิจารณาจากคำเบิกความและถ้อยคำของพยาน เป็นสำคัญ แต่จะอย่างไรให้พยานเบิกความได้อย่างอิสระ ปราศจากความกลัวจากการถูกข่มขู่คุกคาม โดยพยานจะต้องได้รับความคุ้มครองจากหน่วยงานของรัฐ รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องสร้างความมั่นใจให้กับพยานด้วยวิธีการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ โดยพิจารณาจากมาตรการดังต่อไปนี้

(1) มาตรการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

การจัดการสภาพแวดล้อมให้เกิดความปลอดภัยแก่พยานและบุคคลในครอบครัว ซึ่งบัญญัติใน Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 กรณีถ้ามีความร้ายแรงมากและถ้าพยานมีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตราย ต้องมีการย้ายที่อยู่ไปอยู่นอกภูมิภวณของพยาน แต่ต้องยังอยู่ในประเทศอังกฤษ

(2) มาตรการทางความสามารถและคุณภาพของพยาน

ศาลจะต้องพิจารณาสถานะและคุณลักษณะของพยานที่อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนทบทวนทางอาญณ์ที่อาจทำให้พยานไม่สามารถเบิกความได้อย่างสมบูรณ์ ภายใต้ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 มาตรา 16 – 17 ดังนี้

- (a) ลักษณะของพฤติการณ์ที่ถูกกล่าวหาในการกระทำความผิด
- (b) อายุของพยาน
- (c) ภูมิหลังด้านสังคม ประสบการณ์การทำงาน ความเชื่อทางศาสนา ความเห็นทางการเมืองของพยาน
- (d) พฤติกรรมใดๆ ที่มีผลต่อพยานในความเห็นของจำเลย สมาชิกในครอบครัว หรือผู้ใกล้ชิดของจำเลย

(3) มาตรการทางด้านความปลอดภัย

การไม่เปิดเผยชื่อพยาน (Anonymous Witness) เป็นมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามมาตรา 87 ถึง 93 ภายใต้ Coroner and Justice Act 2009 ซึ่งเป็นมาตรการปกปิดชื่อ ของพยานตั้งแต่ชั้นสอบสวนเมื่อได้รับการร้องขอจากพยาน เพื่อป้องกันปัญหาการข่มขู่พยาน อันเนื่องจากการเปิดเผยชื่อพยานและบุคคลดังกล่าวมีส่วนได้เสียกับคู่ความในคดี นอกจากนี้ ในกรณีที่ดีมีความร้ายแรงมากและมีความเสี่ยงที่พยานจะเป็นอันตราย อาจต้องมีการย้ายพยานบุคคลไปอยู่อีกที่หนึ่ง

(4) มาตรการทางด้านความปลอดภัย

มาตรา 6 (3) ภายใต้สนธิสัญญายุโรปด้านสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights) ว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และเปิดเผยภายในระยะเวลาเหมาะสม (Adequate Time) การคุ้มครองพยานจึงเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญเพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัย การที่พยานไม่กล้ามาเบิกความในคดีอุกฉกรรจ์คดีที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม รวมถึงคดีค้ามนุษย์ เพราะพยานกลัวอันตรายที่อาจเกิดแก่ตนและครอบครัวเมื่อต้องเดินทางมาเป็นพยาน ถือเป็นประเด็นสำคัญที่ศาลต้องยกมาปรับพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิด มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานได้มีบทบัญญัติไว้ใน Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ได้มีการกำหนดวิธีการใช้มาตรการคุ้มครองพยานกับพยานที่เป็นผู้ใหญ่และบุคคลที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ไว้ในมาตรา 16 และกฎหมายยังกำหนดให้

ใช้มาตรการไม่เปิดเผยชื่อพยานในระหว่างการสอบสวนนี้ได้เฉพาะในสถานการณ์ที่จำกัด เพื่อต้องการให้เกิดความปลอดภัยและเป็นการคุ้มครองพยานเท่านั้น

3.3.2 การคุ้มครองพยานเด็กในชั้นสืบพยานของศาล

ประเทศอังกฤษได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองพยานเด็กในชั้นสืบพยานของศาลเป็นอย่างมาก เนื่องจากเด็กมีความเปราะบางและอาจได้รับผลกระทบจิตใจอย่างรุนแรงจากการเป็นพยานในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น จึงได้มีการมาตรการต่างๆ มาใช้เพื่อลดความเครียดและความกังวลที่เด็กอาจพบในระหว่างการสืบพยานในศาล โดยในปี 1987 ศาลอาญากลางแห่งลอนดอน (The London Central Criminal Court) ได้อนุญาตให้เด็กเบิกความหลังฉากกัน (screen) โดยไม่ต้องเผชิญหน้ากับจำเลย ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ ศาลอุทธรณ์ของอังกฤษก็ให้การยอมรับและในมาตรา 32 (1) (b) แห่งพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 1988 (Criminal Justice Act 1988 (แก้ไขเพิ่มเติม)) ได้บัญญัติว่าเด็กอาจขอให้มีการให้การนอกศาลได้ในคดีความผิดทางเพศโดยผ่านโทรศัพท์วงจรปิด โดยตามมาตรานี้วางหลักว่า ในระหว่างที่มีการพิจารณานั้น พยานที่เป็นเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 14 ปี สามารถเบิกความผ่านโทรศัพท์วงจรปิดโดยไม่ต้องไปปรากฏตัวที่ศาล ถ้าหากว่าความผิดนั้นเป็นความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ระบุไว้ในมาตรา 32 (2)¹⁰³

บทบัญญัตินี้ได้พิสูจน์ว่ามาตรการดังกล่าวช่วยลดความตึงเครียดของพยานที่เป็นเด็กในการเบิกความต่อศาลโดยเปิดเผย โดยก่อนหน้าที่จะมีบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ศาลได้อนุญาตให้มีการเอาฉากมาบังระหว่างพยานที่เป็นเด็กกับจำเลยเพื่อไม่ให้เด็กเห็นตัวจำเลย แต่สำหรับในปัจจุบัน พบว่ามีการใช้ฉากกันระหว่างพยานที่เป็นเด็กกับจำเลยน้อยลง ทั้งนี้ เนื่องจากมีผู้นิยมใช้โทรศัพท์วงจรปิดแทน โดยเด็กนั่งอยู่หน้าจอโทรศัพท์ในห้องซึ่งอยู่ถัดจากห้องพิจารณาและมีคนดูแลช่วยเหลืออยู่ด้วย ซึ่งเด็กจะเห็นหน้าผู้พิพากษาจากจอโทรศัพท์ และเห็นหน้าทนายจำเลย ในขณะที่ซักถามเด็ก ส่วนผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายจำเลย คณะลูกขุน ก็สามารถเห็นหน้าเด็กจากจอโทรศัพท์ในห้องพิจารณาได้เช่นกัน โดยวิธีการปฏิบัติดังกล่าวได้รับการยอมรับในศาลอุทธรณ์ว่ามีใช่เป็นกระบวนการที่ไม่เป็นธรรมหรือเป็นการรบกวนสิทธิของจำเลย เพราะ ยังมีการสงวนสิทธิของจำเลยที่จะซักค้านเด็ก และให้คณะลูกขุนมีโอกาสสังเกตพฤติกรรมของเด็กในขณะที่ถูกซักค้านด้วย ซึ่งศาลส่วนใหญ่ไม่ปฏิเสธที่จะให้รับฟังพยานหลักฐานในกรณีเช่นนี้¹⁰⁴

¹⁰³ เขมจุชา สุวรรณจินดา. กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการคุ้มครองสิทธิเด็กผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2540. หน้า 64-65.

¹⁰⁴ เขมจุชา สุวรรณจินดา. กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการคุ้มครองสิทธิเด็กผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ. หน้า 65.

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 1988 (Criminal Justice Act 1988) มาตรา 33 ที่วางหลักว่า คำให้การของพยานที่เป็นเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 14 ปี ในการพิจารณาคดีทำร้ายทางเพศนั้น ไม่ให้มีการเรียกเด็กมาเป็นพยานในการฟ้องร้องดำเนินคดีประเภทที่ตามมาตรา 32 (2) ระบุไว้ กล่าวคือ แทนที่จะให้เด็กมาเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง ก็กำหนดให้คำให้การของเด็กในชั้นสอบสวนสามารถรับฟังในการพิจารณาในศาลได้ โดยวัตถุประสงค์ที่อยู่เบื้องหลังมาตรา 33 คือ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้พยานที่เป็นเด็กต้องเผชิญกับ ความเจ็บปวดในการเบิกความในศาลเกี่ยวกับประสบการณ์อันน่ากลัวถึงสองครั้งในเวลาเดียวกัน แต่วิธีการนี้มีข้อบกพร่องตรงที่ทนายจำเลยไม่สามารถซักค้านได้¹⁰⁵

3.3.3 มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน

กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของอังกฤษได้นำมาตรการการไม่เปิดเผยข้อมูลที่ระบุตัวตนของพยานในขั้นตอนพิจารณาคดีมาใช้ในการคุ้มครองพยาน โดยแบ่งเป็น 2 กรณี ได้แก่¹⁰⁶

1) คดีอาญาทั่วไป พยานบุคคลมีสิทธิได้รับการปกปิดชื่อตัวและชื่อสกุล และที่อยู่ไว้เป็นความลับ

2) ในคดีร้ายแรง อาทิเช่น คดีค้ามนุษย์ นอกจากวิธีการปกปิดชื่อตัวและชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานแล้ว พยานอาจร้องขอต่อศาลให้ตนเบิกความผ่านกระจกในที่จำเลยไม่สามารถมองเห็นตนเองได้

และนอกจากนี้ได้มีการนำกฎหมาย Youth Justice and Criminal Evidence Act 199 และ Coroner and Justice Act 2009 มาใช้ในการคุ้มครองพยาน ซึ่งมีมาตรการในการคุ้มครองซึ่งจะได้อธิบายดังนี้¹⁰⁷

1) มาตรการทั่วไปตามกฎหมาย Coroner and Justice Act 2009

(1) การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนภายในกฎหมายคุ้มครองพยาน

การดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษใช้ระบบกล่าวหา กล่าวคือ เป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยการต่อสู้ (trial By Bottle) ระหว่างโจทก์กับจำเลยทั้งสองฝ่าย ในขณะที่ศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางชี้ขาด (passive) และมีหน้าที่ในการควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามเกณฑ์

¹⁰⁵ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁰⁶ วิศัลยา มุสิกรัตน์. มาตรการในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. หน้า 49.

¹⁰⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

อย่างเคร่งครัดเท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเอง การแสวงหาพยานหลักฐาน เป็นหน้าที่ของคู่ความทั้งสองฝ่ายที่ต้องรักษาผลประโยชน์ของตนเอง จะเห็นได้ว่า ระบบกฎหมาย คอมมอนลอว์ได้ให้ความสำคัญกับการให้จำเลยเผชิญหน้าพยานเพื่อถามค้าน (cross-examination) การพิจารณาคดีจะประกอบด้วยศาลและคณะลูกขุน ซึ่งแยกเป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนแรก คณะลูกขุน (jury) ทำหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยตัดสินข้อเท็จจริง โดยการนั่งฟังการนำสืบพยานหลักฐาน ในศาล แล้วตัดสินว่าจำเลยมีความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ (guilty or not) ส่วนในขั้นตอนที่สอง ศาลในฐานะคนกลางในคดี จะตัดสินตามการวินิจฉัยของคณะลูกขุนตามหลักการเผชิญหน้าของจำเลย ระบบกฎหมายอังกฤษตามกฎหมายวิธีพิจารณาวาอาญานั้น การสืบพยาน ต้องกระทำโดยเปิดเผยและเผชิญหน้า (face to face) และต้องมีการซักค้านกันระหว่างพยานและจำเลย กล่าวคือในการเผชิญหน้าของจำเลยคือสิทธิการถามค้าน เป็นวิธีการสื่อสารสายตาระหว่างจำเลย และพยานนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ศาลสูงสุดของประเทศอังกฤษได้ให้เหตุผลว่า หลักดังกล่าวอาจมีข้อยกเว้นได้ หากมีความจำเป็นต้องลดการเผชิญหน้าในการเบิกความในศาล

ยกตัวอย่างเช่น คดี R v. Davis (2008) วินิจฉัยเกี่ยวกับพยานบุคคล ที่ไม่เปิดเผยตัวตน ผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวถูกนำมาบัญญัติเป็นกฎหมาย Criminal Evidence (Witness Anonymity) Act 2008 โดยปัจจุบันถูกแทนที่โดย Coroner and Justice Act 2009 ข้อเท็จจริงในคดีนี้ ศาลอาญารับฟัง คำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน และพิพากษาว่า Davis มีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น คดีนี้พยานเกรงกลัวภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ศาลจึงมีคำสั่งให้คุ้มครอง พยานโดยการให้พยานใช้ชื่อและที่อยู่ปลอม รวมทั้งข้อมูลส่วนตัวของพยานก็ถูกปกปิดเพื่อไม่ให้เป็นที่รับรู้แก่จำเลย ทนายความของจำเลยก็ไม่มีสิทธิถามพยานด้วยคำถามที่จะเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว ของพยาน การเบิกความของพยานจะมีมากขึ้นโดยมีแต่ผู้พิพากษาและคณะลูกขุนนั้นที่สามารถ เห็นพยานได้ และในขณะเดียวกันจำเลยมีสิทธิฟังคำเบิกความผ่านเครื่องแปลงเสียงเท่านั้น

หลักจากศาลพิพากษาลงโทษแล้ว Davis ก็ได้ยื่นอุทธรณ์ต่อ House of Lords ว่าการพิจารณาคดีไม่เป็นธรรมและขัดแย้งกับข้อ 6 (3)(d) แห่งอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป House of Lords วินิจฉัยว่าการให้สิทธิแก่ทนายจำเลยในการถามค้านเป็นหัวใจสำคัญในการต่อสู้คดี ของจำเลย แต่จำเลยถูกจำกัดสิทธิเนื่องจากมาตรการพิเศษ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลเห็นว่า ตามหลักกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) พยานต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหา หรือจำเลยเพื่อที่จำเลยหรือผู้ต้องหาจะได้ถามค้าน การที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถเผชิญหน้ากับพยาน เพื่อถามค้านจึงเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลย อย่างไรก็ตาม ศาลไม่ได้ปฏิเสธการรับฟังพยานบุคคล ที่ไม่เปิดเผยชื่อในทุกรณี แต่มีความเห็นว่า การพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีความผิดหรือไม่นั้น ไม่ควรพิจารณา แค่พยานบุคคลไม่เปิดเผยตัวตนเท่านั้นกล่าวคือ ศาลวินิจฉัยว่า พยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตน สามารถรับฟังได้ แต่ไม่ควรเชื่อพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนเพียงอย่างเดียว

ภายหลังคำพิพากษาของ House of Lords ในคดีนี้ ทำให้ต้องระงับคดีที่ใช้วิธีการสืบพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตนทั้งหมด และมีการเสนอกฎหมาย Criminal Evidence (Witness Anonymity) Act 2008 และ Coroner and Justice Act 2009 ตามลำดับ เพื่อบัญญัติการสืบพยานไม่เปิดเผยตัวตนที่จะเป็นธรรมเนียมและไม่ขัดแย้งกับอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป

(2) หลักเกณฑ์การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน

Coroner and Justice Act 2009 ใน Part 3 Chapter 2 ได้บัญญัติมาตรการปกปิดตัวตนของพยาน (Witness Anonymity) โดยจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองพยานให้พ้นจากภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินและต่อประโยชน์สาธารณะ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

มาตรา 86 กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ปกปิดตัวตนของพยาน (Witness Anonymity Order) เมื่อศาลพิจารณาเห็นว่า มาตรการดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะช่วยรับประกัน มิให้รูปพรรณสัณฐานของพยานถูกเปิดเผยได้ โดยมีวิธีในการรักษาความปลอดภัย ดังต่อไปนี้

- (1) ให้พยานใช้นามแฝง
- (2) การที่พยานจะไม่ถูกถามคำถามที่อาจนำไปสู่การระบุตัวพยาน
- (3) การกั้นหรือปิดบังพยาน
- (4) การตัดเสียงของพยาน

มาตรา 87 ได้กล่าวถึงการร้องขอต่อศาล โดยมีผู้มีสิทธิร้องขอคือ พนักงานอัยการหรือจำเลย

กรณีพนักงานอัยการร้องขอ จะต้องแจ้งให้ศาลทราบถึงรูปพรรณสัณฐานของพยาน เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

กรณีจำเลยเป็นผู้ร้องขอ จำเลยต้องแจ้งให้ศาลและพนักงานอัยการรู้ถึงรูปร่างและลักษณะของพยานเช่นกัน

มาตรา 88 เงื่อนไขที่ศาลพิจารณาเพื่อออกคำสั่งปกปิดพยานมี 3 ประการดังต่อไปนี้

(1) คำสั่งดังกล่าวต้องเป็นการป้องกันภัยอันตรายของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องในคดี หรือป้องกันไปถึงภัยอันตรายต่อผลประโยชน์สาธารณะ

(2) ศาลพิจารณาพฤติการณ์ต่างๆ แล้วเห็นว่า การใช้มาตรการปกปิดพยานจะเป็นธรรมเนียมแก่จำเลย

(3) ศาลยึดถือเอาคำเบิกความของพยานเป็นสำคัญ ดังนั้น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมแล้ว พยานควรจะต้องเบิกความหรือไม่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล หรือพยานต้องเบิกความโดยไม่มีการใช้มาตรการปกปิดตัวตนพยาน (Witness Anonymity Order) แล้วจะเป็นอันตรายต่อประโยชน์สาธารณะ

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ ของประเทศไทย

เมื่อได้ศึกษาหลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ พบว่า การคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย ยังมีปัญหาในส่วนของบทบัญญัติกฎหมาย 3 ประการ ดังนี้

1. ปัญหากรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ ไม่ได้บัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิในการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในคดีค้ามนุษย์

ในประเทศไทยได้มีการกำหนดวิธีการในการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานเด็ก ที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ในชั้นสอบสวนและการสืบพยานเด็กในชั้นพิจารณา แยกไว้ต่างหากจากการถามปากคำและการสืบพยานผู้ใหญ่ โดยได้มีการนำมาตรการที่เหมาะสมสำหรับเด็กมาใช้ เช่น มีการจัดห้องสอบสวนหรือห้องพิจารณาคดีที่เป็นมิตรกับเด็ก มีบรรยากาศที่ไม่ทำให้เด็กหวาดกลัวหรือเครียด มีการใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็กหรือผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการฝึกอบรมเฉพาะในการสอบสวนเด็ก เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับวัยและสภาพจิตใจของเด็ก รวมถึงการบันทึกการถามปากคำพยานเด็กในชั้นสอบสวนไว้เป็นภาพและเสียงซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำบันทึกสื่อภาพและเสียงคำให้การพยานเด็กในชั้นสอบสวนนี้ไปใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาเสมือนหนึ่งพยานเด็กได้มาเบิกความเองในชั้นศาล ซึ่งปรากฏ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ และมาตรา 172 ตี

สำหรับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กในชั้นสอบสวนได้มีการกำหนดมาตรการต่างๆ ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ โดย เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติ มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง¹⁰⁸ แล้วจะเห็นได้ว่า กฎหมายวางหลักไว้ให้การสอบปากคำ

¹⁰⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2559, มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง.

ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ให้พนักงานสอบสวนจะต้องแยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการสอบปากคำเด็ก รวมถึงการบันทึกการถามปากคำพยานเด็กในชั้นสอบสวนไว้เป็นภาพและเสียงเพื่อนำบันทึกสื่อภาพและเสียงคำให้การพยานเด็กในชั้นสอบสวนนี้ไปใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาเสมือนพยานเด็กนั้นได้มาเบิกความในศาลเอง เฉพาะในคดีดังต่อไปนี้¹⁰⁹

- 1) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ
- 2) ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายอันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการชุลมุนต่อสู้
- 3) ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ
- 4) ความผิดฐานกรรโชก ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา
- 5) ความผิดตาม พ.ร.บ.การป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539
- 6) ความผิดตาม พ.ร.บ. มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก

พ.ศ. 2540

- 7) ความผิดตาม พ.ร.บ.สถานบริการ พ.ศ. 2509

8) คดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุก ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ร้องขอ

ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากเป็นคดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุกหากผู้เสียหาย ไม่ได้ร้องขอพนักงานสอบสวนก็ไม่มีหน้าที่ที่ต้องจัดให้มีมาตรการในการสอบปากคำให้แก่ผู้เสียหายหรือพยานเด็กที่อายุไม่เกิน 18 ปี ทำให้ผู้เสียหายหรือพยานเด็กดังกล่าวไม่ได้รับสิทธิ ในการคุ้มครองตามมาตรา 133 ทวิ แต่เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของเด็กและหลักการของดำเนินคดีอาญาแล้วเห็นว่าบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ มีเจตนารมณ์ให้การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กในคดีอาญาเป็นสำคัญ จึงได้มีการกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวน ได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์และบุคคลที่เด็กร้องขอให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวน เพื่อให้บุคคลดังกล่าวได้มีส่วนช่วยในการคุ้มครองสิทธิของเด็กไปตามบทบาทและอำนาจหน้าที่ของบุคคลในชั้นตอนดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

¹⁰⁹ วารุณี จันทร์ทอง. มาตรการในการสอบสวนเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 143.

สำหรับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กในชั้นสืบพยานประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ตรี บัญญัติว่า “เว้นแต่ในกรณีที่จำเลยอ้างตนเองเป็นพยานในการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้ศาลจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและศาลอาจปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง โดยแจ้งให้พยานนั้นทราบประเด็นและข้อเท็จจริงซึ่งต้องการสืบแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นๆ หรือศาลจะถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้

(2) ให้คู่ความถาม ถามค้าน หรือถามติงผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

ในการเบิกความของพยานดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง ให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงไปยังห้องพิจารณาคดี และเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ทราบ

ก่อนการสืบพยานตามวรรคหนึ่ง ถ้าศาลเห็นสมควรหรือถ้าพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอโดยมีเหตุผลอันสมควรซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าจะเป็นผลร้ายแก่เด็กถ้าไม่อนุญาตตามที่ร้องขอ ให้ศาลจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงคำให้การของผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีที่ได้บันทึกไว้ในชั้นสอบสวนตามมาตรา 133 ทวิ หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องตามมาตรา 171 วรรคสอง ต่อหน้าคู่ความและในกรณีเช่นนี้ให้ถือสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานนั้นในชั้นพิจารณาของศาล โดยให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม ถามค้านหรือถามติงพยานได้ ทั้งนี้ เท่าที่จำเป็นและภายในขอบเขตที่ศาลเห็นสมควร

ในกรณีที่ไม่ได้ตัวพยานมาเบิกความตามวรรคหนึ่งเพราะมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งให้ศาลรับฟังสื่อภาพและเสียงคำให้การของพยานนั้นในชั้นสอบสวนตามมาตรา 133 ทวิ หรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องตามมาตรา 171 วรรคสอง เสมือนหนึ่งเป็นคำเบิกความของพยานนั้นในชั้นพิจารณาของศาล และให้ศาลรับฟังประกอบพยานอื่นในการพิจารณาพิพากษาคดีได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยานในคดีอาญา โดยมีภารกิจกำหนดขั้นตอนพิเศษในการสอบสวนและการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ถือว่าเป็นการลดความจำเป็นในการปรากฏตัวของพยานเด็กในศาลได้โดยการนำไฟล์บันทึกภาพและเสียงของการให้การในชั้นสอบสวนสามารถนำมาใช้ เป็นหลักฐานในชั้นพิจารณาคดี ซึ่งเป็นวิธีที่ช่วยลดความกลัว ความเครียด และเสี่ยงการกระทบกระเทือนทางจิตใจของเด็ก รวมทั้งเป็นการป้องกันการถูกซักถามซ้ำๆ

ต่อมาได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2551 โดยมาตรา 3 แห่ง พระราชบัญญัติดังกล่าว ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 ซึ่งเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ เนื่องจาก พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้า

หญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 มุ่งเน้นให้การคุ้มครองเฉพาะการกระทำความผิดและแสวงหาประโยชน์ โดยมีขอบเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ซึ่งเป็นการคุ้มครองเฉพาะกลุ่ม ไม่ครอบคลุมถึงการกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคลกลุ่มอื่นนอกจากผู้หญิงและเด็ก อีกทั้งสถานการณ์การค้ามนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงและซับซ้อนมากขึ้น การค้ามนุษย์ไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในรูปแบบการค้าประเวณีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการบังคับใช้แรงงาน การบังคับขู่ขาน บังคับตัดอวัยวะเพื่อการค้า เป็นต้น และได้กระทำในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเพิ่มขึ้น อีกทั้งประเทศไทยได้มีการลงนามตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก เพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร จึงจำเป็นต้องดำเนินการในการกำหนดลักษณะความผิดให้ครอบคลุมการกระทำความผิดดังกล่าวเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น¹¹⁰

ผู้เขียนเห็นว่า พยานหรือผู้เสียหายที่เป็นเด็กนั้น ยังมีวุฒิภาวะรวมทั้งประสบการณ์ที่ต่ำกว่าผู้ใหญ่ การสอบสวนเด็กด้วยวิธีปกติ อาจทำให้ไม่สามารถได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและครบถ้วนจากเด็ก เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น บรรยากาศในการสอบสวนที่ไม่เหมาะสมทำให้เด็กตื่นกลัว การสอบสวนจนไม่กล้าให้ข้อเท็จจริง หรือเด็กไม่เข้าใจคำถามของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนเองก็ไม่เข้าใจคำตอบของเด็ก และไม่รู้จักวิธีการสื่อให้เด็กเข้าใจคำถาม รวมทั้งปัญหาอื่นๆ อีกมากมายที่ทำให้เด็กอาจให้ข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อน ประกอบกับกระบวนการสอบสวนในคดีอาญาที่มุ่งเน้นพิสูจน์ความจริงในคดี อาจส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็กโดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับเพศที่เด็กเป็นผู้เสียหาย

ดังนั้นการสอบสวนพยานหรือผู้เสียหายที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี กฎหมายจึงได้กำหนดรูปแบบการสอบสวนไว้เป็นพิเศษ แตกต่างจากการสอบสวนบุคคลธรรมดาแต่การสอบสวนพยานหรือผู้เสียหายที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในความผิดที่กฎหมายกำหนด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ ซึ่งเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวให้ความสำคัญคุ้มครองเฉพาะกรณีการค้ามนุษย์ที่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 หรือความผิดตามพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 เป็นหลัก ซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ในกรณีอื่นแต่ประการใด จากช่องว่างของกฎหมายส่งผลให้ขาดการคุ้มครองสิทธิในการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในคดีค้ามนุษย์ที่รู้เห็นการกระทำความผิดในคดีค้ามนุษย์ไม่มั่นใจว่าจะมีสิทธิได้รับความคุ้มครองสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิหรือไม่ ถึงแม้ในบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 133 ทวิ จะเปิดช่องให้ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็ก

¹¹⁰ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551. หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ

อายุไม่เกิน 18 ปี ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกทุกคดีสามารถร้องขอ ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อใช้วิธีการตามบทบัญญัติดังกล่าวได้ แต่ในบางกรณีที่ผู้เสียหายหรือพยานเด็กเหล่านั้น ไม่ได้รับการแจ้งสิทธิหรือไม่สามารถเข้าใจถึงสิทธิกฎหมายให้การคุ้มครอง ก็จะทำให้ผู้เสียหายหรือพยานเด็กนั้นไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิได้อย่างเต็มที่ เมื่อถึงกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล จึงทำให้พยานเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในคดีค้ำมนุษย์ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งไม่สามารถมาเบิกความเป็นพยานต่อศาลได้ ไม่สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลรับฟังสื่อภาพและ เสียงคำให้การของพยานนั้นในชั้นสอบสวนตามมาตรา 133 ทวิ และเป็นเหตุให้พยานเด็กต้องมาเบิกความซ้ำอันเป็นการกระทบกระเทือนต่อจิตใจเด็กและต้องเผชิญกับปัญหาพยานเด็กเกรงกลัวการเผชิญหน้ากับจำเลย

ซึ่งตามพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พ.ศ. 2531 (Criminal Justice Act 1988) ของประเทศอังกฤษ มาตรา 33 (Section 33) มีหลักกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับการให้พยานสามารถเบิกความโดยการใช้วิธีการพิเศษ เช่น การเบิกความผ่านลิงค์วิดีโอ (video link) หรือการใช้คำให้การล่วงหน้า (pre-recorded testimony) ซึ่งมาตรา 33 (2) อนุญาตให้ศาลสามารถรับฟังคำให้การของพยานในกรณีที่พยานเป็นเด็กที่ได้มีการบันทึกไว้ล่วงหน้าในรูปแบบของวิดีโอหรือเสียง โดยไม่จำเป็นต้องให้พยานมาเบิกความต่อหน้าศาล ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองพยานที่อยู่ในสภาวะเปราะบางจากความเครียดและความกดดันในการมาเบิกความต่อหน้าศาล อีกทั้ง การใช้คำให้การล่วงหน้าช่วยลดความเสี่ยงที่พยานจะถูกข่มขู่หรือได้รับผลกระทบทางจิตใจจากการเผชิญหน้ากับจำเลยอีกด้วย

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่ามีควมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ ให้มีความทันสมัยกับปัจจุบันและเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามตามอนุสัญญาดังกล่าว และเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์อย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้เขียนจะได้เสนอแนะการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 มาตรา 133 ทวิ ในบทต่อไป

2. ปัญหาข้อจำกัดเกี่ยวกับการเบิกความของพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ระหว่างขั้นตอนการสืบพยานบุคคลในชั้นพิจารณาคดีของศาล

การคุ้มครองพยานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างยิ่งเนื่องจากพยานจะมีความเชื่อมั่นในความปลอดภัย กล้าให้การตามความเป็นจริง และให้ความร่วมมือในการเบิกความต่อศาล เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดไปลงโทษตามกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการเบิกความของพยานเด็ก พบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา มาตรา 172 ตรี ได้กำหนดวิธีการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีไว้เป็นพิเศษ เพื่อคุ้มครองเด็ก และหลีกเลี่ยงไม่让孩子ต้องเผชิญหน้ากับจำเลยในห้องพิจารณา¹¹¹ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในกระบวนการสืบพยานเด็กนั้น ก็ยังคงปรากฏข้อจำกัดในด้านต่างๆ เช่น การสืบพยานที่ต้องกระทำ โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย การถามหรือเบิกความของพยานเด็กที่จะต้องตอบคำถามศาลเกี่ยวกับ ข้อมูลชื่อ ที่อยู่ และข้อมูลส่วนบุคคลของตัวพยานเด็กเอง รวมทั้งได้มีการบันทึกคำให้การพยานเด็ก เหล่านั้นและถูกเปิดเผยในบัญชีระบุพยานหรือสำนวน และส่งผลกระทบต่ออัตราความเสี่ยงที่อาจ กระทบต่อความปลอดภัยของพยานได้มากขึ้น ทำให้ประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยาน ตามเจตนารมณ์ในการคุ้มครองพยาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งผู้เขียนจะแยกออกเป็น 3 ประเด็น ซึ่งวิเคราะห์ได้ ดังต่อไปนี้

2.1 ประเด็นการสืบพยานคดีค้ำมนุษย์ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 33 ได้วางหลัก ของการพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ว่า การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย โดยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลย ให้จำเลยมีโอกาสได้เห็นและได้ยินพยานทุกคนที่มา ให้การในคดีของตน รวมทั้งจำเลยสามารถโต้แย้ง ซักถาม คู่ความหรือพยานฝ่ายตรงข้ามของตนได้ ซึ่งสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผย (public hearing) นั้น ได้รับการรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14.1 ที่กำหนดว่า “...ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหว่ากระทำผิด หรือคดีเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของตน บุคคลทุกคน มีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม โดยศาล...”¹¹²

¹¹¹ พนิดา เสวตสมุทร. การคุ้มครองจำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชนกรณีอ้างตนเองเป็นพยาน (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2555. หน้า 95.

¹¹² ICCPR, Article 14.1 “In the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law, everyone shall be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law. The press and the public may be excluded from all or part of a trial for reasons of morals, public order (ordre public) or national security in a democratic society, or when the interest of the private lives of the parties so requires, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice; but any judgement rendered in a criminal case or in a suit at law shall be made public except where the interest of juvenile persons otherwise requires or the proceedings concern matrimonial disputes or the guardianship of children.”

อย่างไรก็ตาม แม้โดยหลักแล้ว การสืบพยานบุคคลในคดีค้ำมนุษย์จำเป็นต้องสืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยก็ตาม แต่มาตรา 33 วรรคสอง ก็ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ถ้าศาลเห็นว่า หากรอการพิจารณาหรือสืบพยานไว้จะทำให้พยานหลักฐานสูญหายหรือถูกทำลายหรือยากแก่การนำมาศาลในภายหลัง และเป็นกรณีดังต่อไปนี้

(1) จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและการสืบพยานได้เนื่องจากความเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมีอาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน

(2) จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้

(3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้

(4) ในระหว่างพิจารณาหรือสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเพราะเหตุขัดขวางการพิจารณา หรือจำเลยออกไปจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

โดยในปัจจุบันมีข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญา โดยไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลย พ.ศ. 2556 เป็นข้อบังคับที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อเป็นการคุ้มครองพยานในการสืบพยานในคดีอาญาที่อาจมีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยหรือความกังวลใจในการให้การของพยาน โดยไม่ให้พยานต้องเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรงระหว่างการให้การในศาล โดยศาลสามารถสั่งให้ใช้มาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองพยาน เช่น การสืบพยานผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ การสืบพยานในห้องที่แยกจากห้องพิจารณาคดี หรือการใช้ฉากกั้นระหว่างพยานกับจำเลย เป็นต้น ซึ่งมาตรการคุ้มครองพยานจะถูกใช้เมื่อมีเหตุผลเพียงพอที่แสดงให้เห็นว่าพยานอาจเผชิญกับอันตรายหรือความกังวลใจหากต้องเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรง และศาลต้องคำนึงถึงสิทธิของจำเลยในการได้เผชิญหน้ากับพยานตามหลักการความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมด้วย

นอกจากนี้เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2565 นางสาวปิยกุล บุญเพิ่ม ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกาคนที่ 47 ในขณะนั้นได้ให้คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2565 ในหมวดการสืบพยานและการพิจารณาคดี ข้อที่ 6 ว่า “เมื่อมีเหตุผลสมควรเกี่ยวกับความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว และผลกระทบทางจิตใจของผู้เสียหาย และเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลพึงสั่งให้พิจารณาคดีเป็นการลับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 177” เพื่อรับรองหลักการสืบพยานลับหลังจำเลย

อย่างไรก็ดี คำแนะนำดังกล่าวมิใช่บทบัญญัติบังคับศาลแต่ให้อยู่ในดุลพินิจของศาล จะเห็นสมควรดำเนินการสืบพยาน ด้วยวิธีการพิเศษนี้หรือไม่ก็ได้¹¹³ ซึ่งการสืบพยานดังกล่าว เป็นการสืบพยานที่กระทำในภายในบริเวณศาลโดยพยานจะถูกจัดให้อยู่ในห้องที่แยกจากห้องพิจารณาคดีหลัก โดยห้องดังกล่าวจะมีการติดตั้งระบบถ่ายทอดภาพและเสียงผ่านโทรทัศน์วงจรปิดพยานจะเบิกความ จากห้องที่จัดไว้ต่างหาก ขณะที่การเบิกความจะถูกถ่ายทอดไปยังห้องพิจารณาคดีหลัก ซึ่งมีศาล อัยการ ทนายโจทก์ และทนายจำเลยอยู่คู่ความทั้งสองฝ่าย สามารถถามคำถามต่อพยานผ่านระบบ โทรทัศน์วงจรปิด ศาลก็สามารถทำหน้าที่สังเกตและซักถามได้เช่นกัน¹¹⁴

ผู้เขียนเห็นว่า ถึงแม้วิธีการสืบพยานที่ให้พยานอยู่อีกห้องแยกต่างหากจากห้อง พิจารณาคดีปกติ โดยการเบิกความของพยานผ่านทางจอภาพหรือระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์นั้น จะช่วยลดความเสี่ยงที่พยานอาจถูกคุกคามหรือทำร้ายจากจำเลยหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดี และช่วยลดความกังวลและความกลัวจากการที่พยานจะต้องเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรงลงได้ก็ตาม แต่การสืบพยานด้วยวิธีดังกล่าวนี้ จำเลยรวมทั้งบุคคลภายนอกก็ยังสามารถเห็นพยานผ่านทางจอภาพ และทราบว่าพยานคือใคร ส่งผลให้ตัวพยานเหล่านั้นยังคงมีความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากการมาเป็นพยาน ที่ศาลได้เช่นกัน แต่ในประเทศอังกฤษ ได้มีการบัญญัติกฎหมายให้เด็กสามารถเบิกความนอกศาลได้ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวปรากฏในมาตรา 32 (1) (b) แห่งพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 1988 (Criminal Justice Act 1988 (แก้ไขเพิ่มเติม)) ที่ได้บัญญัติว่าเด็กอาจขอให้มีการให้การนอกศาลได้ ในคดีความผิดทางเพศโดยผ่านโทรทัศน์วงจรปิด โดยมาตรานี้วางหลักว่า ในระหว่างที่มีการพิจารณานั้น พยานที่เป็นเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 14 ปี สามารถเบิกความผ่านโทรทัศน์วงจรปิดโดยไม่ต้องไปปรากฏ ตัวที่ศาล...

2.2 ประเด็นการถามความพยานบุคคล

หลักปฏิบัติทั่วไปเมื่อพยานมาเบิกความต่อหน้าศาล พยานมีหน้าที่ในการตอบคำถาม ที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง ได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ และข้อมูลส่วนบุคคลอื่นๆ เพื่อให้ศาล และคู่ความสามารถระบุตัวตนและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานได้ ข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญ ในการสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการพิจารณาคดีว่าพยานเป็นบุคคลที่มีตัวตนจริงและมีความเกี่ยวข้องกับ คดีอย่างไร ในบางกรณีที่พยานอาจเสี่ยงต่อการถูกคุกคามหรืออันตราย ศาลอาจพิจารณาใช้ มาตรการคุ้มครองพยาน เช่น ไม่เปิดเผยที่อยู่หรือข้อมูลส่วนบุคคลที่อาจทำให้พยานตกอยู่ในอันตราย

¹¹³ ธาณี สิงหนาท. คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: กรุงสยาม พับลิชชิ่ง. 2549. หน้า 448.

¹¹⁴ กุลธิดา คันธวีวรรณ. การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน : ศึกษากรณีสืบพยานในชั้นศาล (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารนิติ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 41.

ซึ่งศาลสามารถสั่งให้ปิดบังข้อมูลส่วนบุคคลของพยานในเอกสารทางคดี เช่น การเซ็นเซอร์ชื่อและที่อยู่ ในบันทึกการพิจารณาคดีหรือเอกสารที่เปิดเผยต่อสาธารณะ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ ถ้ามีการถามคำถาม ในระหว่างกระบวนการสืบพยานซึ่งมีผลเป็นการเปิดเผยข้อมูล ส่วนบุคคลของพยาน พยานมีหน้าที่ ต้องตอบคำถามดังกล่าวตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เพื่อปกป้องความปลอดภัยของพยานและลดความเสี่ยง ที่อาจเกิดอันตรายต่อตัวพยาน

ผู้เขียนมีความเห็นว่า กฎหมายควรมีการบัญญัติถึงมาตรการพิเศษทางเลือกอื่น เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งเพื่อปกป้องพยานจากการถูกคุกคามหรืออันตราย หรือศาล และทนายความควรหลีกเลี่ยงการถามคำถามที่อาจทำให้ต้องเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน โดยไม่จำเป็นหากต้องเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว ควรมีมาตรการป้องกันและควบคุมการเข้าถึงข้อมูลนั้น อย่างเข้มงวด

2.3 ประเด็นการบันทึกคำให้การพยานบุคคลลงในสำนวน

การบันทึกคำเบิกความของพยานเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการ พิเคราะห์คดี โดยเฉพาะในคดีอาญาที่การพิจารณาความผิดของจำเลยต้องอาศัยพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้ และถูกต้อง การบันทึกคำพยานที่ดีจะช่วยให้ข้อเท็จจริงในคดีถูกนำเสนออย่างครบถ้วนและชัดเจน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการตัดสินคดีของศาล ดังนั้น การบันทึกคำเบิกความของพยาน จึงต้องเป็นการบันทึก คำเบิกความของพยานโดยแท้จริง และปฏิบัติตามหลักการที่เคร่งครัด ซึ่งขั้นตอนก่อนที่จะมีการเบิกความพยาน จะต้องระบุข้อมูลส่วนตัวของพยานอย่างชัดเจน เช่น ชื่อ นามสกุล อายุ อาชีพ ที่อยู่ และความสัมพันธ์ กับคดีหรือคู่ความ ให้ปรากฏในคำเบิกความและต้องบันทึกคำถามและคำตอบอย่างละเอียด ไม่ข้าม คำถามใดๆ หลังจากการบันทึกคำเบิกความ เสร็จสิ้น จะมีการอ่านหรือให้พยานตรวจสอบคำเบิกความ เพื่อยืนยันความถูกต้อง โดยให้พยาน ลงลายมือชื่อรับรองคำเบิกความเพื่อแสดงความยินยอม และความถูกต้องของข้อมูลที่บันทึกใน คำเบิกความ

ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 27 ได้กำหนดให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนั้น มีสิทธิขอตรวจพยาน และมีสิทธิคัดสำเนาพยานหลักฐาน ของตนเองหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้มีการสืบพยานหลักฐานนั้นแล้วได้ แต่ในกรณีจำเป็นเพื่อความปลอดภัย ของบุคคล ให้ปกปิดชื่อและที่อยู่ของบุคคลหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวบุคคลได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการดำเนินคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ข้อที่ 7¹¹⁵ โดยผู้เขียนมีความเห็นว่า กรณีที่การคัดถ่ายสำเนาคดีทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน

¹¹⁵ ข้อ 7 ในกรณีที่คู่ความประสงค์จะขอตรวจหรือคัดสำเนาพยานหลักฐานตามข้อ 6 ให้คู่ความยื่นคำร้องต่อศาล หากศาล เห็นว่าพยานหลักฐานที่คู่ความขอตรวจหรือคัดสำเนาเป็นพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายต้องการปกปิด ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความฝ่ายนั้น ตรวจหรือคัดสำเนาพยานหลักฐานที่ได้มีการปิดหรือลบบชื่อและที่อยู่หรือข้อมูลใดที่อาจระบุตัวบุคคลหรือบันทึกสรุปเรื่อง แล้วแต่กรณี

ถูกเปิดเผยทั้งหมด อาจส่งผลกระทบต่อพยาน ทั้งในเรื่องของความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว หากข้อมูลส่วนบุคคลของพยานถูกเผยแพร่ไปอย่างแพร่หลาย พยานอาจตกอยู่ในความเสี่ยงต่อการถูกคุกคามหรือทำร้ายได้ นอกจากนี้ยังอาจทำให้พยานรู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่ต้องการให้ความร่วมมือในคดีได้ในอนาคต

จากที่ได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ พบว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ มีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับการใช้มาตรการดังกล่าว ในชั้นพิจารณาคดีของศาล กล่าวคือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO) ในมาตรา 68 โดยในการใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในการพิจารณาคดีของศาลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะต้องพิจารณาถึงความจำเป็น และความเหมาะสมของการใช้มาตรการปกปิดข้อมูลของพยานเป็นรายกรณี โดยพิจารณาถึงเหตุผลที่พยานต้องการความคุ้มครองและความเสี่ยงที่พยานอาจเผชิญ รวมถึงการพิจารณาว่าการปกปิดข้อมูลของพยานจะไม่เป็นการละเมิดสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมของจำเลย และมีการนำเทคโนโลยีอื่น เช่น โทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) การประชุมทางจอภาพ (Video Conferencing) และการแปลงเสียง (Voice Alteration) เข้ามาใช้ร่วมกับมาตรการดังกล่าวอีกด้วย โดยจำเลยนั้น ยังคงซักถามหรือถามค้านพยานได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและข้อกำหนดในอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน (ECHR) โดยเฉพาะข้อ 6(3) ซึ่งเน้นเรื่องสิทธิในการซักถามพยานโดยศาลจะมีค่าส่งมิให้ มีการเปิดเผยข้อมูลของพยานหากเห็นว่า คำร้องจากเจ้าพนักงานที่แจ้งว่าการเปิดเผยข้อมูลของพยานจะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายมีเหตุผลสมควรเพียงพอ การจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ กรณีนี้พยานจะไม่ต้องมาเบิกความในห้องพิจารณาคดี แต่จะให้อำนาจ เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการในการสอบปากคำและนำบันทึกคำพยานดังกล่าว มายื่นต่อศาลโดยศาลจะรับฟังในฐานะเป็นพยานบอกเล่า (Hearsay Witness) และบันทึกคำพยานนั้นต้องอ่านในศาลอย่างเปิดเผย อย่างไรก็ตาม การอนุญาตให้มีการคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยตัวตนของพยานศาลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับพยาน หรือแม้แต่สิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เป็นต้น ส่วนสำนวนเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานจะถูกแยกจัดเก็บไว้ต่างหากและจัดเก็บไว้เป็นความลับ

ส่วนประเทศประเทศอังกฤษได้นำมาตรการการไม่เปิดเผยข้อมูลที่ระบุตัวตนของพยานในขั้นตอนพิจารณาคดีมาใช้ในการคุ้มครองพยานในคดีค้ำมนุษย์เพื่อคุ้มครองพยานให้พ้นจากภัยอันตราย ที่จะเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินและต่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมาย Coroner and Justice Act 2009 มาตรา 86 โดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ปกปิดตัวตนของพยาน (Witness Anonymity Order) เมื่อศาลพิจารณาเห็นว่า มาตรการดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะช่วย

รับประกัน มิให้รูปพรรณสัณฐานของพยานถูกเปิดเผยได้ โดยมีวิธีในการรักษาความปลอดภัย ดังต่อไปนี้ (1) ให้พยานใช้นามแฝง (2) การที่พยานจะไม่ถูกถามคำถามที่อาจนำไปสู่การระบุตัวพยาน (3) การกั้นหรือปิดบังพยาน (4) การตัดเสียงของพยาน โดยศาลจะพิจารณาเพื่อออกคำสั่งปกปิดพยาน เพื่อเป็นการป้องกันภัยอันตรายของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องในคดี หรือป้องกันไปถึง ภัยอันตรายต่อผลประโยชน์สาธารณะโดยพิจารณาพฤติการณ์ต่างๆ แล้วเห็นว่า การใช้มาตรการ ปกปิดพยานจะเป็นธรรมแก่จำเลย

สำหรับมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานของประเทศ สหรัฐอเมริกา โครงการคุ้มครองพยาน (Witness Protection Program) หรือที่เรียกว่า “Witness Security Program” (WITSEC) เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยกระทรวงยุติธรรม (Department of Justice) ผ่านสำนักงาน Marshals Service โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองพยานที่ให้การในคดี สำคัญ โดยเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมองค์กรหรือคดีที่พยานอาจถูกคุกคามหรือทำร้าย ข้อมูลส่วนตัวของพยาน เช่น ชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ จะถูกเก็บเป็นความลับอย่างเข้มงวด และจะไม่ ถูกเปิดเผยโดยไม่ได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุดบุคคลใดที่มีเจตนาเปิดเผยข้อมูลที่ได้รับจากอัยการ สูงสุดภายใต้โครงการคุ้มครองพยานโดยไม่ได้รับอนุญาต จะต้องระวางโทษทางกฎหมายส่งผลให้ บุคคลนั้นต้องถูกลงโทษปรับ 5,000 ดอลลาร์ หรือจำคุก 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยมาตรการดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในสหรัฐอเมริกา เช่น กฎหมาย Witness Security Reform Act 1984 ซึ่งการคุ้มครองข้อมูลพยานและการรักษาความลับเป็นส่วนสำคัญ ของการดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา เพื่อให้พยานสามารถให้การในศาลได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่อง ความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว

จากที่ได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานของประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ พบว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ ผู้เขียนมีความเห็นว่ากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับ มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานของทั้งสองประเทศมีความเหมาะสม ที่จะนำมาปรับใช้กับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ ของประเทศไทยเนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการของทั้งสองประเทศนั้นมีความสอดคล้องกับหลัก สิทธิมนุษยชนและข้อกำหนดในอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน (ECHR) โดยเฉพาะข้อ 6 (3) ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอในบทต่อไป

3. ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการด้านการคุ้มครองพยานเด็กตามมาตรการพิเศษในคดี ค้ำมนุษย์

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในอดีตได้ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติ ต่อเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดด้วยการกำหนดมาตรการพิเศษที่แตกต่างจากการดำเนิน คดีอาญาโดยทั่วไป แต่ในส่วนของผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กนั้นกฎหมายกลับไม่ได้ให้ความสำคัญ ทั้งที่ในความเป็นจริงหากผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กต้องมาให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นพิจารณา ของศาลเด็กเหล่านั้น ย่อมจะได้รับความเสียหายทางจิตใจหรือชื่อเสียงไม่ต่างจากผู้กระทำความผิด ที่เป็นเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับเพศหรือการทารุณเด็ก สภาพจิตใจของเด็ก เหล่านี้ยิ่งต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในประเทศไทยได้มีการแก้ไขล่าสุด เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565 เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แต่ปัจจุบันก็ยังมีปัญหาด้านการปฏิบัติอยู่พอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กนั้น สาเหตุประการสำคัญ เกิดจากการที่พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ไม่ได้กำหนดถึงการคุ้มครองพยานเด็กเอาไว้เป็นการเฉพาะ มีเพียงการกำหนดบทบัญญัติในลักษณะของมาตรการที่ใช้กับพยานโดยทั่วไปไม่ได้เฉพาะเจาะจง กับพยานเด็ก แต่เนื่องจากพยานเด็กนั้นเป็นผู้ที่มีลักษณะพิเศษ และมีความแตกต่างจากพยานที่เป็น ผู้ใหญ่ ในด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิที่รัฐควรต้องให้ความคุ้มครองเป็นอย่างมากกว่าปกติของการคุ้มครอง พยานทั่วไป เพราะการที่เด็กต้องอยู่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นระยะเวลาที่นาน หรืออยู่ในการ คุ้มครองพยานที่ยาวนาน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่พยานนั้น ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกาย และจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากเด็กมีความต้องการตามสภาพปกติแห่งวัยและการได้รับ โอกาสในการพัฒนาตนเองตามช่วงวัยที่ต่างกัน และต้องการความใกล้ชิดต่อผู้ปกครองและครอบครัว ไม่เหมือนกัน การที่กฎหมายไม่กำหนดถึงการคุ้มครองพยานเด็กไว้ทำให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการคุ้มครองพยานขาดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานไปในมาตรฐานเดียวกัน แต่จะขึ้นกับ ความรู้ความสามารถส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่แต่ละรายทำให้พยานเด็กได้รับการปฏิบัติที่อาจจะไม่ เหมาะสม และมีผลกระทบต่อพยานเด็กในกระบวนการยุติธรรม เพื่อปรับปรุงการคุ้มครองพยานเด็ก ในคดีค้ำมนุษย์ จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความสามารถของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านทรัพยากร และความรู้ การพัฒนามาตรการและนโยบายที่เป็นมิตรกับเด็ก รวมถึงการเสริมสร้างความร่วมมือ ระหว่างประเทศเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อได้ศึกษาหลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็ก ในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ พบว่าหลักเกณฑ์และมาตรการของแต่ละประเทศดังกล่าวมีทั้งส่วนที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน และส่วนที่ต่างกัน ซึ่งจะได้นำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ถึงแนวความคิดการให้ความคุ้มครองพยาน แก่เด็กและเยาวชนที่ต่างกันของหลักเกณฑ์ของกฎหมายทั้ง 3 ประเทศ ตลอดจนแสวงหาแนวทาง ที่เหมาะสมต่อการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ของประเทศไทยต่อไป

3.1 หลักเกณฑ์และมาตรการในการคุ้มครอง

จากหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองเด็กในกระบวนการสืบพยานของประเทศทั้ง 3 ประเทศ ที่ได้ศึกษา มีมาตรการในการคุ้มครองเด็กหลากหลายวิธีการ แยกพิจารณาตามลักษณะการให้ความคุ้มครอง แก่เด็กในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองความปลอดภัยของเด็กและเยาวชนได้ดังนี้

3.1.1 มาตรการทั่วไปสำหรับการสืบพยานในคดีที่มีผู้เสียหาย พยาน เป็นเด็ก เพื่อช่วยให้กระบวนการสืบพยานเป็นไปโดยง่ายขึ้น

1) การจัดสถานที่ที่เหมาะสม

มาตรการเช่นนี้เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์กว้างๆ ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยกำหนดให้ศาลจัดให้เด็กเบิกความในชั้นพิจารณาคดี ณ สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก กล่าวคือ มีบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ เพื่อให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายและสามารถให้การได้โดยสะดวกใจยิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึงการจัดให้มีห้องสำหรับสืบพยานที่เป็นเด็ก แยกต่างหาก จากห้องพิจารณารรรมตา ดังที่หลักเกณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษก็ได้กำหนดรวมไว้กับมาตรการการใช้ระบบโทรทัศน์ วงจรปิดหรือระบบถ่ายทอดสด โดยมีจุดประสงค์คือ ป้องกันมิให้เด็กรู้สึกอึดอัดหรือหวาดกลัว จากการต้องอยู่ท่ามกลางคนแปลกหน้า และต้องเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรงในห้องพิจารณาที่มีลักษณะเป็นทางการ

2) การปกปิดไม่ให้มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล

มาตรการพิจารณาเป็นการลับที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองเด็ก ในการสืบพยานนั้นปรากฏอยู่ในกฎหมายของประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา โดยหลักเกณฑ์ของกฎหมายทั้งสองประเทศในข้อนี้มีความแตกต่างกันคือ ตามกฎหมายไทย มีการให้ความคุ้มครอง ใน 2 ลักษณะ แยกตามบทบัญญัติของกฎหมาย 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งกำหนดให้การพิจารณาคดี ในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวต้องกระทำการเป็นการลับ อันเป็นการให้ความคุ้มครอง เป็นการเฉพาะในกรณีที่ได้เด็กเป็นจำเลย และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบังคับใช้ แก่คดีอาญาอื่นๆ ที่มีได้มีจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน และนำมาบังคับใช้แก่คดี ที่มีผู้เสียหายหรือพยาน เป็นเด็กได้ โดยให้อำนาจศาลสั่งให้พิจารณาเป็นการลับได้ต่อเมื่อเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่กฎหมาย

บัญญัติไว้ ในขณะที่ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการให้ความคุ้มครองเฉพาะกรณีเด็กเป็นผู้เสียหายในคดีที่กฎหมายกำหนดหรือเป็นพยานเท่านั้น และเป็นดุลพินิจของศาลที่จะมีคำสั่งดังกล่าวเมื่อกรณีเป็นไปตามที่กฎหมายระบุไว้ มิใช่บังคับให้ต้องกระทำในทุกคดีที่มีเด็กเป็นผู้เสียหายหรือพยาน ส่วนประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการนำการพิจารณาคดีโดยลับมาใช้ในการนำสืบพยานบุคคลที่ตกอยู่ในอันตรายโดยไม่จำกัดว่าพยานนั้นจะเป็นเด็กหรือประเภทคดี หากพยานตกอยู่ในสภาวะอันตรายพยานก็จะได้รับสิทธิในการคุ้มครองตามมาตราดังกล่าว ส่วนประเทศอังกฤษจะมีการนำมาตรการในการปกป้องพยานต้องเป็นการป้องกันภัยอันตรายของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องในคดี หรือป้องกันไปถึงภัยอันตรายต่อผลประโยชน์สาธารณะโดยมีการให้พยานใช้นามแฝง การไม่ถามคำถามที่เป็นการระบุตัวตนพยาน การใช้ฉากกั้น และมีการใช้เครื่องแปลงเสียงของพยาน

3) การให้ทางเลือกใช้มาตรการที่ให้ความคุ้มครองในกระบวนการสืบพยานเฉพาะแก่เด็ก กล่าวคือ เป็นมาตรการที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองเด็กเป็นพิเศษในด้านจิตใจและอารมณ์ อันอาจได้รับความกระทบกระเทือนจากการต้องเบิกความในชั้นพิจารณาคดี รวมถึงเพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กในการเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนี้

(1) การใช้ระบบโทรทัศน์วงจรปิดหรือเทคโนโลยีอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน

หลักเกณฑ์การสืบพยานที่เป็นเด็กของทุกประเทศที่ทำการศึกษาดังกล่าวได้กำหนดมาตรการเช่นนี้ไว้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันมิให้เด็กเกิดความหวาดกลัวจากการเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรง อันจะส่งผลกระทบต่อจิตใจและการเบิกความของเด็ก และในขณะเดียวกันเป็นการคงไว้ซึ่งหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ดังนั้น โดยจุดมุ่งหมายแล้ว มาตรการเช่นนี้จึงมุ่งใช้บังคับในการสืบพยานเฉพาะกรณีที่เด็กเป็นผู้เสียหายหรือพยานเท่านั้นในประเทศอังกฤษเด็กอาจขอให้มีการให้การนอกศาลได้ในคดีความผิดทางเพศโดยผ่านโทรทัศน์วงจรปิดโดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาศาล แต่สำหรับประเทศไทยนั้นถึงแม้จะได้มีการใช้วิธีการสืบพยานเด็กโดยแยกห้องสืบพยานต่างหากจากห้องพิจารณาปกติ โดยใช้ระบบโทรทัศน์วงจรปิดหรือจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพก็ตาม แต่กระบวนการสืบพยานดังกล่าวก็ยังคงทำภายในบริเวณศาลและสถานที่เดียวกัน

(2) การปฏิเสธไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับที่อยู่

สำหรับการปฏิเสธไม่ตอบคำถามที่อยู่ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการอนุญาตให้พยานสามารถแจ้งที่อยู่ที่ทำงานแทนการแจ้งที่อยู่อาศัยได้เนื่องจากถ้าหากเมื่อปรากฏข้อกังวลว่าการที่ข้อมูลที่ระบุตัวตนหรือที่อยู่อาศัยหรือที่พักของพยานถูกเปิดเผยออกไป อาจทำให้พยานหรือบุคคลอื่นตกอยู่ในอันตราย ซึ่งเป็นประเทศเดียวที่เปิดโอกาสให้พยานนั้นสามารถเลือกทางเลือกในการสืบพยานเองได้

3.1.2 มาตรการพิเศษสำหรับการคุ้มครองพยาน

สำหรับมาตรการพิเศษสำหรับการคุ้มครองพยานของประเทศ ทั้ง 4 ประเทศ นั้นมีมาตรการที่มีลักษณะคล้ายกัน แต่ทั้งนี้ในการจัดหาทนายความ หรือเงื่อนไขบางประการเช่น พยานต้องไม่พบเพื่อนเก่า หรือญาติ มาตรการปกปิดที่อยู่ โดยแจ้งไปยังหน่วยงานต่างๆ การเปลี่ยนแปลง ใบหน้าเพื่อไม่ให้เกิดการจดจำใบหน้าได้ มาตรการดูแลด้านจิตใจของพยานและให้คำแนะนำในด้าน พฤติกรรมต่างๆ รวมทั้งการเจ้าหน้าที่ปรึกษากฎหมายหรือผู้แทนเฉพาะคดี พระราชบัญญัติคุ้มครอง พยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ยังไม่ได้กำหนดมาตรการดังกล่าวไว้ แต่อย่างใด

3.2 หน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองพยานภายในบริเวณศาล

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีหน่วยงานที่เรียกว่า U.S. Marshals หรือ Court Marshal จัดตั้งขึ้น เมื่อปี ค.ศ. 1789 สังกัดกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา (United States Department of Justice : DOJ) ทำหน้าที่ติดตามไล่ล่านักโทษหลบหนีคดี อารักขาผู้พิพากษาและบังคับคดีอาญา เป็นหลัก Court Marshal คือหน่วยงานดูแลรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม ที่พัฒนามาจาก แนวความคิดที่มุ่งแสวงหามาตรการที่มีประสิทธิภาพในการรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้พิพากษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องรวมถึงประชาชนระบบการรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรมดังกล่าว ปรากฏในหลายประเทศโดยเฉพาะหน่วยงาน The U.S. Marshals Service ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นหน่วยงานคุ้มครองความปลอดภัยผู้พิพากษารัฐบาลกลาง ประเทศสหรัฐอเมริกา มีระบบ การรักษาความปลอดภัยศาลที่ได้รับการยอมรับมีชื่อเสียงและมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง U.S. Marshals Service จึงเกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยแก่ผู้พิพากษา พยานโดย U.S. Marshals Service ดูแลโครงการคุ้มครองพยาน (Witness Security Program) ที่ให้การป้องกัน และช่วยเหลือพยานที่ให้ความร่วมมือกับทางการในคดีอาชญากรรมที่สำคัญ รวมถึง สืบสวน ติดตาม ตัวจำเลย ควบคุมและนำตัวจำเลยมาศาล การรับทรัพย์สินและอสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาจากการกระทำความผิดทางอาญาหน่วยงานนี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา (United States Department of Justice : DOJ) ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาจะเป็น ผู้แต่งตั้ง ผู้อำนวยการ U.S. Marshals โดยคำแนะนำและความเห็นชอบจากวุฒิสภาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในศาล ชั้นต้นของรัฐบาลกลาง สำนักงานใหญ่ของ U.S. Marshals ตั้งอยู่ที่นครวอชิงตัน ดี.ซี. ประเทศ สหรัฐอเมริกา

สำหรับประเทศไทยได้นำแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาปรับใช้ในกระบวนการ ยุติธรรมของไทย และได้ก่อตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาล ในปี พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติเจ้าพนักงาน ตำรวจศาล พ.ศ. 2562 บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดให้มี เจ้าพนักงานตำรวจศาลในการทำหน้าที่จับกุม ผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้ที่ศาลได้ออกหมายจับแล้ว บังคับคดีอาญาเพื่อชำระค่าปรับและบังคับคดี ผู้ประกันในคดีอาญาและรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยแก่ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

บุคลากร ทรัพย์สินและอาคารสถานที่ของศาลยุติธรรม โดยกำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงาน
ตำรวจศาล (มาตรา 5) ดังต่อไปนี้

- (1) รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สินในบริเวณศาล
- (2) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล
- (3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่รวมทั้งอาคารสถานที่และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม
- (4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็น ที่ไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันท่วงที ก็ให้มีอำนาจจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้และเมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว
- (5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควร ศาลอาจให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วยโดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้สนับสนุน

จากอำนาจและหน้าที่ที่บัญญัติไว้ตาม มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 นั้นจะเห็นได้ว่า เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่หลักในการจับกุมผู้ต้องหาจำเลย หรือผู้ที่ศาลได้ออกหมายจับแล้ว บังคับคดีอาญาเพื่อชำระค่าปรับและบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญาและรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยแก่ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สินและอาคารสถานที่ของศาลยุติธรรม เท่านั้น แต่ไม่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน เช่นเดียวกันกับ U.S. Marshals ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า กระบวนการคุ้มครองพยานในชั้นศาลเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเชื่อมั่นและความปลอดภัยให้กับพยาน เพื่อให้พยานสามารถให้การอย่างเต็มที่และเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดี การดำเนินการให้มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานต้องมีการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่างๆ รวมถึงการมีทรัพยากรที่เพียงพอและการให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของตัวพยานเองในระหว่างที่เดินทางมาศาล ดังนั้นเจ้าพนักงานตำรวจศาลในประเทศไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลรวมถึงห้องพิจารณาคดีและพื้นที่ทั่วไป หากกฎหมายได้มีการบัญญัติอำนาจและหน้าที่ให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานในระหว่างที่มาสืบพยานยังศาลแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ และ สร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของตัวพยานที่เดินทางมาศาลได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

พยานเด็กนั้นเป็นผู้ที่มีลักษณะพิเศษและมีความแตกต่างจากพยานที่เป็นผู้ใหญ่ ในด้านวิบุลยธรรมและคุณวุฒิที่รัฐควรต้องให้ความคุ้มครองเป็นอย่างมากกว่าปกติของการคุ้มครองพยานทั่วไป เพราะการที่เด็กต้องอยู่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นระยะเวลาที่นาน หรืออยู่ในการคุ้มครองพยานที่ยาวนาน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่พยานนั้น ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก โดยการคุ้มครองพยานบุคคลในประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาใช้บังคับเป็นกฎหมายเฉพาะสำหรับการคุ้มครองพยาน และได้มีการแก้ไขล่าสุดเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2565 เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แต่ปัจจุบันก็ยังมีปัญหาด้านการปฏิบัติอยู่พอสมควรโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กนั้น ไม่ได้กำหนดถึงการคุ้มครองพยานเด็กเอาไว้เป็นการเฉพาะ มีเพียงการกำหนดบทบัญญัติในลักษณะของมาตรการที่ใช้กับพยานโดยทั่วไปไม่ได้เฉพาะเจาะจงกับพยานเด็ก และจากการนำมาตราการดังกล่าวมาปรับใช้กับการคุ้มครองพยานเด็กทำให้การคุ้มครองพยานเด็กดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งปัญหาความไม่ทันสมัยของกฎหมาย ซึ่งการแก้ไขปัญหามุ่งในเรื่องดังกล่าวต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมาย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็ก ผู้ซึ่งควรได้รับการช่วยเหลือและดูแลเป็นพิเศษโดยมาตรการทางกฎหมายในส่วนของกระบวนการยุติธรรม นับเป็นมาตรการหนึ่งที่จะมาช่วยดูแลและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

1. บทสรุป

การดำเนินคดีอาญา คือการตรวจสอบความจริงแท้จากการกระทำซึ่งการตรวจสอบความจริงไม่ว่าจะเป็น จำเลย ผู้ถูกกล่าวหา หรือโจทก์ ต่างมีบทบัญญัติที่มีการค้นหาความจริงและการคุ้มครองที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นหาความจริงและการคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กในชั้นสอบสวนของไทยนั้น ก็ได้มีบัญญัติหลักการค้นหาความจริงและการคุ้มครอง

ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ แต่ว่าบทบัญญัติดังกล่าวยังไม่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากบทกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุมเจตนารมณ์ของกฎหมาย

การคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์เป็นเรื่องสำคัญที่แต่ละประเทศให้ความสำคัญ และมีมาตรการที่หลากหลายเพื่อปกป้องพยานเด็กเหล่านี้ จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี อนุสัญญา และกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อังกฤษ และประเทศไทย พบว่าการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อังกฤษ และประเทศไทย โดยประเทศสหรัฐอเมริกามีแนวคิดในการปกป้องสิทธิและสวัสดิภาพของเด็ก โดยเน้นการฟื้นฟูสภาพจิตใจและการกลับสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพมีกฎหมายหลายฉบับที่ให้ความคุ้มครองพยานเด็ก เช่น พระราชบัญญัติการคุ้มครองเหยื่อค้ามนุษย์ (Trafficking Victims Protection Act - TVPA) ซึ่งกำหนดมาตรการป้องกัน ปกป้อง และฟื้นฟูเหยื่อ รวมถึงเด็กที่เป็นพยานในคดีค้ามนุษย์ นอกจากนี้ยังมีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในกระบวนการพิจารณาคดี เพื่อป้องกันการถูกคุกคามหรือการกลั่นแกล้งจากผู้กระทำผิด ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นได้ให้ความสำคัญกับการปกป้องเด็กและสิทธิของพยานเด็กอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์กฎหมายเยอรมนีมีการกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองพยานเด็กในกระบวนการพิจารณาคดี เช่น การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา การคุ้มครองความเป็นส่วนตัว และการให้พยานเด็กให้การในห้องพิจารณาคดีผ่านวิดีโอคอนเฟอเรนซ์เพื่อลดความเครียดและการเผชิญหน้ากับผู้กระทำผิดโดยตรง ส่วนประเทศอังกฤษมุ่งเน้นการปกป้องสิทธิเด็กและการให้การสนับสนุนที่เหมาะสมสำหรับพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ รวมถึงการให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยกฎหมายอังกฤษมีการกำหนดให้พยานเด็กได้รับการคุ้มครอง เช่น การใช้จิตวิทยาในการสอบสวน การให้พยานเด็กให้การในห้องพิเศษ และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเฉพาะด้านที่ดูแลเรื่องการคุ้มครองเด็กในกระบวนการพิจารณาคดี และประเทศไทยมีแนวคิดในการปกป้องเด็กและเยาวชนจากการค้ามนุษย์ โดยเน้นการให้ความช่วยเหลือและการฟื้นฟูเหยื่อกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และแก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดมาตรการในการป้องกันและช่วยเหลือเหยื่อ รวมถึงพยานเด็ก นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้มีสถานคุ้มครองและศูนย์พักพิงชั่วคราวสำหรับเด็กที่เป็นเหยื่อและพยานในคดีค้ามนุษย์

จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิด ทฤษฎี อนุสัญญา และกฎหมายของประเทศต่างๆ ในข้างต้นนั้นมีแนวทางที่คล้ายคลึงกันในด้านกรยึดหลักการสิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติตามอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง แต่ละประเทศได้พัฒนากฎหมายและมาตรการเฉพาะที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางกฎหมายและสังคมของตนเอง โดยทั่วไปแล้ว มาตรการเหล่านี้รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับเด็กในการให้การ การให้การสนับสนุนด้านจิตวิทยาและสังคม และการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้การคุ้มครองพยานเด็กมีประสิทธิภาพมากที่สุด

แม้กฎหมายของประเทศไทยจะมีแนวทางดังกล่าว แต่กฎหมายของไทยเน้นในการได้มาซึ่งความจริงจากเด็ก โดยจะมุ่งเน้นเพียงการค้นหาความจริงจนละเลยการคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็ก โดยจะเห็นได้จากกระบวนการในการค้นหาความจริงและคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กในชั้นสอบสวนและชั้นสืบพยาน ไม่ว่าจะเป็กฎหมายที่ใช้บังคับหรือกลุ่มบุคลากรวิชาชีพต่างๆ ที่ขาดความพร้อมและความไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับการได้มาซึ่งความจริงในชั้นดังกล่าวซึ่งอาจเกิดความซับซ้อนได้

ดังนั้น การได้มาซึ่งความจริงจากผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กในเป็นชั้นสอบสวนและชั้นสืบพยานของศาลเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ กฎหมายที่พร้อมให้ความคุ้มครองและความพร้อมและความร่วมมือของทุกๆ ฝ่ายเพื่อให้การได้มาซึ่งความจริงสอดคล้องกับการค้นหาความจริงและการคุ้มครองสิทธิของเด็กอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ในหัวข้อต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะในกรณีปัญหาที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ ไม่ได้บัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิในการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในคดีค้ำมนุษย์

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหกรณิประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ ไม่ได้บัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิในการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในคดีค้ำมนุษย์ ผู้เขียนเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง จากเดิมที่บัญญัติว่า

“มาตรา 133 ทวิ ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย อันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการชุลมุนต่อสูั้ ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ความผิดฐานกรรโชก ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิง และเด็ก...”

ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายข้างต้นเหตุผล เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 มีการกำหนดขอบเขตความคุ้มครองเพียงแก่ผู้หญิงและเด็กหญิงเท่านั้น จึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้มีผลในการป้องกันและปราบปรามการค้าเป็นการคุ้มครองเพศชายและเด็กชายด้วย นอกจากนี้ ยังให้ความคุ้มครองไปถึงเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ไว้เป็นพิเศษอีกด้วย จึงได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม

การค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 และใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แทน ซึ่งในปัจจุบันได้มีการกระทำที่เกิดขึ้นในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยประเทศไทยได้ลงนามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์จึงมีการกำหนดลักษณะความผิดให้ครอบคลุมการกระทำความผิดเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นสอดคล้องกับพันธกรณีของอนุสัญญา

โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติใหม่เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพในกระบวนการค้นหาความจริงและการคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กในชั้นสอบสวน ดังต่อไปนี้

“มาตรา 133 ทวิ ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย อันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการข่มขืนต่อสูั ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ความผิดฐานกรรโชก ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ...”

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายข้างต้นเป็นการแก้ไขกฎหมายให้มีความเป็นปัจจุบันรวมทั้งปรับปรุงการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายให้มีความเหมาะสมกับลักษณะความผิดฐานค้ามนุษย์ที่มีการดำเนินการในลักษณะองค์กรที่เทียบเคียงได้กับความผิดเกี่ยวกับองค์อาชญากรรมซึ่งเป็นฐานความผิดที่มีลักษณะสากล และเพื่อเป็นการกำหนดสิทธิของพยานให้ชัดเจนว่าจะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยจากรัฐอีกด้วย

2.2 ข้อเสนอแนะปัญหาข้อจำกัดเกี่ยวกับการเบิกความของพยานเด็กในคดีค้ามนุษย์ระหว่างขั้นตอนการสืบพยานบุคคลในชั้นพิจารณาคดีของศาล

จากการศึกษาการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนของประเทศไทยพบว่า มาตรการคุ้มครองพยานยังไม่เพียงพอ ทำให้พยานเสี่ยงต่อการถูกข่มขู่หรือทำร้าย ข้อมูลส่วนตัวของพยานอาจถูกเปิดเผยในกระบวนการพิจารณาคดี ทำให้พยานเกิดความกลัวและไม่กล้าเบิกความรวมทั้งกฎหมายที่มีอยู่ไม่ครอบคลุมหรือไม่มีมาตรการเฉพาะในการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ทำให้กระบวนการทางกฎหมายไม่ได้ผลตามที่ควร ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรนำรูปแบบการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในระดับระหว่างประเทศ และในกฎหมายของต่างประเทศมาปรับใช้ โดยควรต้องมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนสามารถกระทำได้เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของพยาน รวมถึงสิทธิของผู้เสียหายและประโยชน์สาธารณะในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม อย่างไรก็ตาม ต้องมีการพิจารณาสีทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมด้วย

2) การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนในคดีค้ามนุษย์ จะใช้ในคดีที่มีความจำเป็นต้องคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตหรือร่างกายของพยาน บุคคลในครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิด เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในประเทศอังกฤษ

3) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้นำสืบพยานโดยไม่เปิดเผยตัวตน อาจเป็นได้ทั้งฝ่ายโจทก์ไม่ว่าจะเป็นอัยการ หรือผู้เสียหายฟ้องคดีเอง หรือฝ่ายจำเลย ก็สามารถยื่นคำร้องต่อศาล เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในประเทศอังกฤษ

4) การพิจารณาว่าจะใช้การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนหรือไม่นั้น ศาลควรมีบทบาทสำคัญในการใช้ดุลพินิจโดยพิจารณาจากเหตุสมควรที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยาน และบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิด ว่าหากมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพยานแล้ว พยานบุคคลในครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดจะได้รับอันตรายหรือไม่ รวมทั้งเมื่อพิจารณาพฤติการณ์ต่างๆ แล้วเห็นว่า การใช้มาตรการปกปิดพยานจะเป็นธรรมแก่จำเลย

5) ในการพิจารณาคดีในชั้นศาล ศาลจะต้องต้องรักษาสมดุลในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีที่ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และการควบคุมอาชญากรรม โดยการคุ้มครองสิทธิและความปลอดภัยของผู้เสียหาย พยาน และรักษาประโยชน์สาธารณะ

6) การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนนั้น แม้จะมีประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน แต่ก็ส่งผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นธรรม จำเป็นต้องรับฟังด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานไม่เปิดเผยตัวตนโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดีหรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรมีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน โดยแทรกบทบัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 โดยบทบัญญัติว่าด้วยการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนควรมีเนื้อหาของกฎหมายดังนี้

มาตรา....ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรที่พยาน บุคคลในครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดกับพยาน จะได้รับอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกาย เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือพยานร้องขอ หรือศาลเห็นสมควร จะสืบพยานปากดังกล่าวในลักษณะพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนก็ได้

มาตราเมื่อศาลได้รับคำร้องแล้ว ให้ศาลไต่สวนและมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้มีการสืบพยานในลักษณะพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนโดยเร็ว โดยสำนวนการพิจารณาคำร้องให้แยกต่างหากจากสำนวนคดีหลัก และต้องปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลของพยานไว้เป็นความลับ

มาตราในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้มีการสืบพยานในลักษณะพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ให้ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับมาตรการในการสืบพยานดังต่อไปนี้

(1) ให้ปกปิดหรือลบข้อมูลส่วนบุคคลของพยานออกจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดี

(2) ให้ใช้ข้อปลอมในการเรียนขานพยาน

(3) ห้ามมิให้คู่ความถามคำถามที่จะมีผลเป็นการเปิดเผยตัวตนของพยาน หากมีคำถามเช่นว่านั้น ให้ศาลมีหน้าที่ต้องเตือนพยาน

(4) จัดให้มีการแปลงเสียงของพยานด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

(5) ให้พยานเบิกความโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรง อาทิ ให้มีฉากกั้นระหว่างจำเลยและพยานหรือการจัดให้พยานเบิกความในสถานที่ที่เหมาะสม โดยถ่ายทอดภาพและเสียงผ่านโทรทัศน์วงจรปิด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่น

มาตรา...ผู้ใดเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพยานซึ่งศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานในลักษณะพยานไม่เปิดเผยตัวตน ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท

2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินการด้านการคุ้มครองพยานเด็กตามมาตรการพิเศษในคดีค้ำมนุษย์

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ยังมีปัญหาทั้งในเชิงโครงสร้างและในรายละเอียดปลีกย่อยบางประการ เพื่อให้การคุ้มครองพยานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถดำเนินการแก้ไขได้โดยแยกภารกิจในการใช้มาตรการทั่วไปออกจากภารกิจในการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานออกจากกัน ซึ่งในปัจจุบันการคุ้มครองพยานอยู่ภายใต้หน่วยงานเดียวกัน ซึ่งอาจทำให้ขาดการแยกแยะระหว่างการคุ้มครองพยานทั่วไปกับพยานที่มีความต้องการพิเศษ รวมถึงมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานอาจไม่ครอบคลุมหรือไม่เหมาะสมกับพยานที่มีความต้องการพิเศษ เช่น พยานเด็กหรือพยานในคดีร้ายแรง ส่งผลให้ขั้นตอนและกระบวนการในการคุ้มครองพยานอาจขาดความชัดเจนและความยืดหยุ่น ทำให้ไม่สามารถปรับใช้กับสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาการดำเนินการด้านการคุ้มครองพยานเด็กตามมาตรการพิเศษในคดีค้ำมนุษย์ควรดำเนินการโดยการแยกภารกิจในการใช้มาตรการทั่วไปออกจากมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน รวมถึงการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณ และทรัพยากร การกำหนดมาตรการเฉพาะสำหรับพยานเด็กและพยานในคดีร้ายแรง และการปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนในการคุ้มครองพยาน เพื่อให้การคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการพิเศษของพยานเด็ก

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาหลักเกณฑ์และมาตรการในการคุ้มครองดังนี้

2.3.1 หลักเกณฑ์และมาตรการในการคุ้มครอง

1) แยกภารกิจในการใช้มาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ

ควรแยกภารกิจในการใช้มาตรการทั่วไปออกจากมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์ โดยมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเฉพาะกิจในการคุ้มครองพยานที่มีความต้องการพิเศษจากการคุ้มครองพยานในคดีอาญาทั่วไป ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยเสนอให้มีการยกเลิกบทบัญญัติ มาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎหมาย และบัญญัติให้เพิ่มเติมว่าด้วยการคุ้มครองพยาน และกำหนดวิธีการในการคุ้มครองพยานเด็กไว้เป็นการเฉพาะ โดยอาศัยบทบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว

2) การกำหนดมาตรการเฉพาะสำหรับพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์

ควรกำหนดมาตรการเฉพาะในการคุ้มครองพยานเด็ก เช่น การใช้ห้องพิจารณาคดีที่เหมาะสม หรือในกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อคุ้มครองพยานเด็ก หรือกรณีที่พยานเด็กดังกล่าวมีความเกรงกลัวต่อจำเลย หรือหากพยานต้องเดินทางมาศาลจะมีความยากลำบากเกินควร การสืบพยาน ศาลพึงอนุญาตให้พยานเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการ หรือสถานที่แห่งอื่น เช่น ในสถานคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้เสียหายโดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดี ค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2558 รวมถึงการมีผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็กเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี และการใช้เทคโนโลยีในการเบิกความ

3) การปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนในการคุ้มครองพยาน

ควรปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนในการคุ้มครองพยานให้มีความชัดเจน ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน โดยอาจกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4) การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่

ควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยานให้มีความรู้ และทักษะในการปฏิบัติต่อพยานเด็กในคดีค้ำมนุษย์อย่างเหมาะสม

2.3.2 หน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองพยานภายในบริเวณศาล

เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดสรรกำลังเจ้าพนักงานตำรวจศาล หรือ คอรัทมาเชล (Court Marshal) ประจำสำนักงานศาลยุติธรรมภาคต่างๆ ทั่วประเทศโดยมี

ภารกิจหลักที่สำคัญ คือรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยกับข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บุคลากร ทรัพย์สิน และอาคารสถานที่ของศาลยุติธรรม ตลอดจนอำนาจการสนับสนุนการจับกุม ผู้ต้องหา หรือจำเลยที่หลบหนีการปล่อยชั่วคราว หรือบุคคลที่ศาลได้ออกหมายจับแล้ว รวมทั้งมี ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาลซึ่งถูกออกหมายจับ เท่านั้นแต่ไม่ได้มีอำนาจหรือหน้าที่ใน การป้องกันและช่วยเหลือพยานที่ให้ความร่วมมือกับทางการในคดีอาชญากรรมที่สำคัญเช่นเดียวกับ U.S. Marshals ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งกระบวนการคุ้มครองพยานในชั้นศาลเป็นสิ่งสำคัญ อย่างยิ่งในการสร้างความเชื่อมั่นและความปลอดภัยให้กับพยาน เพื่อให้พยานสามารถให้การอย่างเต็มที่ และเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดี การดำเนินการให้มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานต้องมึ การประสานงานที่ีระหว่งหน่วยงานต่างๆ รวมถึงการมีทรัพยากรที่เพียงพอและการให้ความสำคัญ กับความปลอดภัยของตัวพยานเองในระหว่างที่เดินทางมาศาล

ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยาน ผู้เขียนขอเสนอแนะ ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหน้าที่และอำนาจในการคุ้มครองพยานของเจ้าพนักงานตำรวจศาลในบทบัญญัติ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติเจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562 จากเดิมที่ไม่ได้มีการบัญญัติไว้ เป็น

“มาตรา 5 เจ้าพนักงานตำรวจศาลมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยบุคคลและทรัพย์สิน
ในบริเวณศาล

(2) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดในบริเวณศาล

(3) รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานและลูกจ้างของศาลและ สำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำหรือได้กระทำการตามหน้าที่ รวมทั้งอาคารสถานที่และทรัพย์สินของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม

(4) ปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการแจ้งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยศาลแล้วหนีหรือจะหลบหนี หรือถ้ามีเหตุจำเป็น ที่ไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ทันท่วงที ก็ให้มีอำนาจจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้และ เมื่อจับได้แล้วให้นำผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็ว

(5) เมื่อศาลได้ออกหมายจับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกหรือคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้จัดการตามหมายจับ และหากศาลเห็นสมควร ศาลอาจ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จัดการตามหมายจับด้วยโดยมีเจ้าพนักงานตำรวจศาล เป็นผู้สนับสนุน

(6) ให้มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยและคุ้มครองพยานบุคคลเมื่อได้รับ การร้องขอในระหว่างดำเนินการพิจารณาคดีภายในบริเวณศาล

(7) ปฏิบัติหน้าที่และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการรวมทั้งการให้ความร่วมมือในด้านการบริหารจัดการข้อมูลเกี่ยวกับพยานและภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้นเพื่อวางแผนการคุ้มครองพยานอย่างเหมาะสมความปลอดภัย”

การแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวถือเป็นการเพิ่มบทบาทเจ้าพนักงานตำรวจศาลในการคุ้มครองพยานในประเทศไทย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะช่วยให้การคุ้มครองพยานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒ

บรรณานุกรม

- กฤษฎา ไทรงาม. (2553). *การค้นหาความจริงและคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กในชั้นสอบสวน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- กุลธิดา คั่นธวีวรรณ. (2552). *การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน : ศึกษากรณีสืบพยานในชั้นศาล* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุลนิตี ขุนทองจันทร์. (2562). *ปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติในการรับรองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- แจ่มจุฬา สุวรรณจินดา. (2540). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการคุ้มครองสิทธิเด็กผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เข็มชัย ชูติวงศ์. (2565). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 11). สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- จรัญ ภักดีธนากุล. (2565). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 16). สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- จารุวรรณ คงยศ. (2551). *การปรับตัวของผู้ต้องขังให้เข้ากับสภาพเรือนจำ: ศึกษาเฉพาะเรือนจำกลางคลองเปรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตติ ดิงศภักย์. (2506). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 1 ตอน 2* (พิมพ์ครั้งที่ 4). วิญญูชน.
- ชวลิต โสภณวัต. (2524). *กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือดุลพินิจ*, 28(6), 36-47.
- ธานีศ เกศพิทักษ์. (2564). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 15). สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ธารินทร์ จาดพันธ์อินทร์. (2566). *การพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก*. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 36(2), 45-66.

- ณรงค์ ใจหาญ, อุทัย อาทิวา และปกป้อง ศรีสนิท. (2551). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษา เพื่อพัฒนามาตรการพิเศษการคุ้มครองพยาน ตามพ.ร.บ.คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10 (3) ปี 2550, 2551. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2542). การคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญา. *วารสารนิติศาสตร์*, 29(4), 555-577.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2553). *หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2551). ทฤษฎีอาชญาวิทยา ใน *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชากฎหมายอาญา และอาชญาวิทยาชั้นสูง*. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เดชพล ถนอมกลิ่น. (2552). ปัญหาการนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้ในการแก้ไขปัญหาธุรกิจ การค้าประเวณี [สารนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- เดชพล ถนอมกลิ่น. (2563). ปัญหาการคุ้มครองพยานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน [สารนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- นุสณัฐธา สัทธรรมนวงศ์. (2552). มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพล ธรรมสุนทร. (2562). การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา [สารนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- เนตรนภา พุทธสุวรรณ. (2550). การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950 [วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2558). หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. วิทยุชน
- เบญจมาศ กระจ่างโพธิ์. (2554). การคัดแยกเหยื่อในคดีค้ามนุษย์กับการคุ้มครองสิทธิที่จะไม่ถูก ดำเนินคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2520). ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุม อาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม. *วารสารนิติศาสตร์*, 9(2), 142-171.
- ประธาน วัฒนวานิชย์ และเศรษฐชัย อันสมศรี. (2548). การป้องกันองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ภายใต้กรอบ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้ง ในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 ข้อ 31. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย.
- พนิดา เสวตสมุทร. (2555). การคุ้มครองจำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชนกรณีอ้างตนเองเป็นพยาน [วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พิพัฒน์ แก้วอำไพ. (2558). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการนำพยานบุคคลในคดีอาญามาเบิกความ. ผลงานส่วนบุคคล* หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 14. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. ห้องสมุดศาลยุติธรรม.
- พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พ.ศ. 2562. (2562, 7 เมษายน) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 45 ก. หน้า 1-5.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560
- พุทธชาติ จันทร์ธาดา. (2565). *แนวทางปรับปรุงกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญา* [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มาตาลักษณ์ เสรมธากุล. (2561). *รายงานฉบับสมบูรณ์หลักการคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดของเด็ก*. คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรารณณ์ ชมมณี. (2560). *ปัญหาการคุ้มครองพยานในคดีค้ามนุษย์ของประเทศไทย* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- วรรณวิภา เมืองถ้ำ. (2563). *การคุ้มครองและช่วยเหลือพยานและผู้เสียหาย. ใน แนวการศึกษาชุดวิชากฎหมายกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมในประเทศและข้ามชาติที่สำคัญ* (หน่วยที่ 13) สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณวิภา เมืองถ้ำ. (2561). *โครงการวิจัยเรื่องมาตรการคุ้มครองพยานในประเทศไทย : ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ*. กองทุนรัตนโกสินทร์สมโภช 200 ปี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิศัลยา มุสิกรัตน์. (2565). *มาตรการในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 : ศึกษากรณีการค้ามนุษย์* [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วีระพงษ์ บุญญูภาส. (2549). *แนวคิดการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 25(2), 275-303.

- วีระพงษ์ บุญญญาส. (2546). รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ เรื่อง แนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสม
แก่พยานในคดีอาญาและแนวทางการคุ้มครองพยานตาม พ.ร.บ. คุ้มครองพยาน
ในคดีอาญา พ.ศ. 2546. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิรินพรรณ สุขโยพัทธ์. (2561). ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของพยานในคดีอาญา
[การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุดสงวน สุธีสร. (2544). อาชญาวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนทรรัตน์ ศรีวรจันทร์. (2556). การคุ้มครองพยานในความผิดฐานค้ามนุษย์ [วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง, นที จิตสว่าง และอดุลย์ ณรงค์ศักดิ์. (2559). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ
เรื่องแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปราม
การมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556. สำนักงานกิจการยุติธรรม
กระทรวงยุติธรรม.
- สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2562). การค้นหาความจริงในกฎหมายลักษณะพยานและการคุ้มครองพยาน
ในคดีอาญา. ใน ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง
(เล่มที่ 2, หน่วยที่ 10). สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อภิวัฒน์ นาคชำนาญ. (2558). การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน
[วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาวีณา ใจเพชร. (2565). การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ
[การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อุดม รัฐอมฤต. (2555). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. โครงการตำราและเอกสาร
ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โอสถ โกศิน. (2529). คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทย และต่างประเทศในเรื่องกฎหมาย
ลักษณะพยานหลักฐาน. อมรินทร์การพิมพ์.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา (พิมพ์ครั้งที่2). วิญญูชน.
- Angelina Kartusch and Katy Thompson. (2003). *Trafficking in Persons. Witness Protection
and the Legislative Framework of the Republic of Moldova: An Assessment.*
(Organization for Security and Cooperation in Europe Mission to Moldova).
- Criminal Procedure code of the Federal Republic of Germany Section 68
[Examination as to Witness' Identity]
- Herbert L. Packer, *The Limits of The Criminal Sanction*

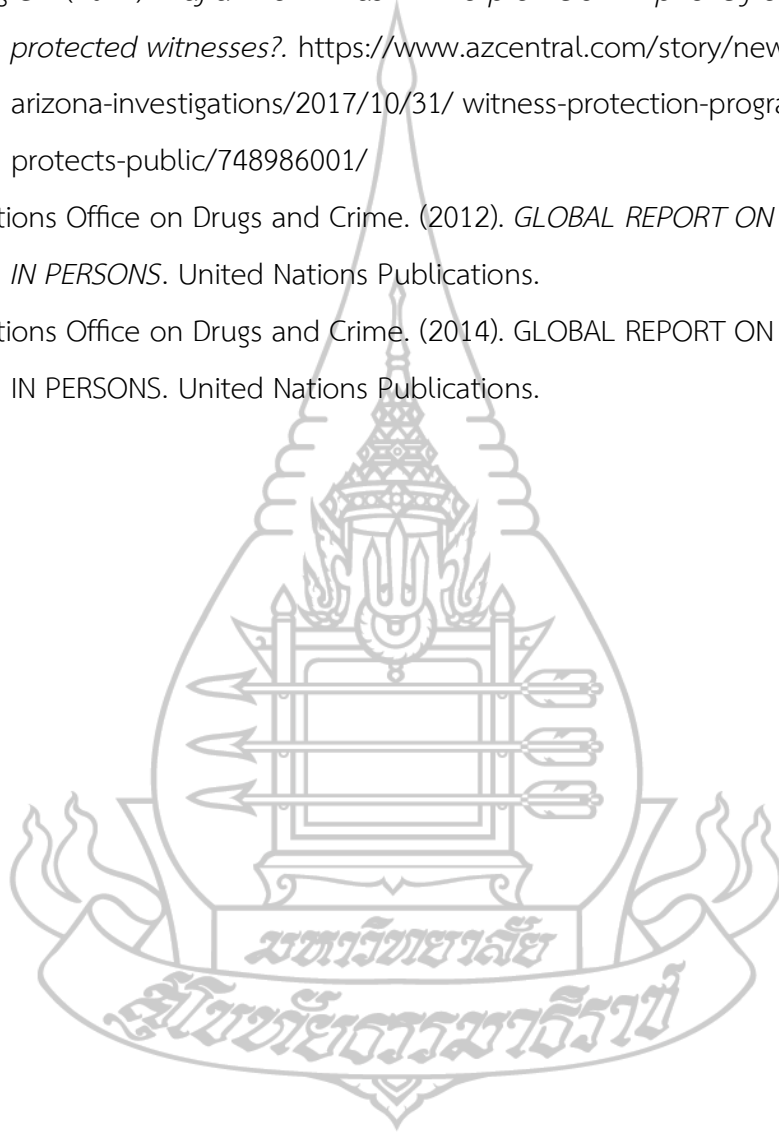
Ionita Cochintu et al. (2024). *International Cooperation Against Human Trafficking*.

George Emil Palade University of Medicine, Pharmacy, Science and
Technology of Targu Mures.

Robert Anglen. (2017). *Mafia in our midst : Who protects the public from
protected witnesses?*. [https://www.azcentral.com/story/news/local/
arizona-investigations/2017/10/31/
witness-protection-program-who-
protects-public/748986001/](https://www.azcentral.com/story/news/local/arizona-investigations/2017/10/31/witness-protection-program-who-protects-public/748986001/)

United Nations Office on Drugs and Crime. (2012). *GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING
IN PERSONS*. United Nations Publications.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2014). *GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING
IN PERSONS*. United Nations Publications.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสาวเมทินี เอี่ยมสกุล
วัน เดือน ปี เกิด	17 กุมภาพันธ์ 2530
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่อยู่ปัจจุบัน	-
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประวัติการทำงาน	ศาลจังหวัดอ่างทอง สำนักงานศาลยุติธรรม ตำบลบ้านอิฐ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ตำแหน่ง เจ้าพนักงานตำรวจศาลปฏิบัติการ

